

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਆਗਮਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਾਰਗ ਸੱਚ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 'ੴ' ਦਾ ਲਕਸ਼ 'ਸਤਿ' ਹੀ ਦਸਿਆ ਹੈ, 'ਸਤਿ' ਹੀ ਉਸਦਾ ਪਰਾਪੂਰਬਲਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਕਿਰਤਮ ਨਾਮ ਹਨ। 'ਸਤਿ' ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਹੋਂਦ, Existence, Eternal; ਸਦੀਵਕਾਲੀ ਸਗੋਂ ਅਕਾਲ, ਕਾਲ ਰਹਿਤ, ਅਜੂਨੀ, ਸੈਭੰ, ਇਸ ਪਰਮਾਤਮ ਸੱਚ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ 'ਆਦਿ ਸਚੁ, ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ, ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ, ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਕੋ ਇਕ ਸਤਿ-ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮ ਜੋਤਿ ਹੀ ਪੂਰਬ-ਰਚਨਾ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ, ਪਰਾਰੰਭਤਾ ਤੋਂ ਵੀ ਇਹੋ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਵੀ ਉਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਲਈ, ਸਗੋਂ ਕਾਲ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹੇਗਾ। ਕਾਲ ਉਸ ਦੀ ਹੀ ਕਿਰਤ ਹੈ ਪਰ ਆਪ ਕਾਲ-ਰਹਿਤ 'ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ' ਹੈ। 'ਸਤਿ' ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਦ੍ਰੈਤ-ਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਕੂੜ-ਭਾਵਨਾ ਹੈ, 'ਤੁਧ ਬਾਝ ਕੂੜੋ ਕੂੜ' ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਬਾਣੀ 'ਜਪੁਜੀ' ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਆਦਰਸ਼ ਵੀ 'ਕੂੜਿ ਦੀ ਪਾਲਿ' ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ 'ਸਚਿਆਰਾ' ਹੋਣਾ ਦਸਿਆ ਹੈ; ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਲੰਮੇ ਸਫਰ ਦੌਰਾਨ ਕੁਲ ਲੁਕਾਈ ਪਾਸ ਜੋ ਸੰਦੇਸ਼ ਆਪ ਜੀ ਲੈ ਕੇ ਗਏ, ਉਹ ਇਸ 'ਸੱਚ' ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਹੀ ਸੀ, ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਇਸ 'ਸੱਚ' ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਹੈ, ਸਮੁੱਚੀ ਬਾਣੀ 'ਕੂੜ' ਨਾਲੋਂ ਤੋੜਦੀ ਅਤੇ ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ; ਕੂੜ ਕੱਚ ਹੈ, ਛਲਾਵਾ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਹੈ, ਬਿਨਸਨਗਾਰ ਹੈ, ਸਥੂਲ ਪਦਾਰਥ ਹਨ, ਮੋਹਣੀ ਮਾਇਆ ਹੈ, ਛਿਨ ਭੰਗਰ ਹੈ, ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵਜੋਂ ਦੁਖਦਾਇਕ ਹੈ; ਇਸ ਵਿਚ ਬੰਧਨ ਹਨ, ਪਛਤਾਵਾ ਹੈ, ਈਰਖਾ ਹੈ, ਨਫਰਤ ਹੈ, ਦ੍ਰੈਤ ਹੈ, ਵਿਕਾਰ ਹਨ, ਮਨੁੱਖ ਸ਼ਾਇਦ ਕਈ ਜਨਮ 'ਸੱਚ' ਨੂੰ ਭੁੱਲਿਆ 'ਕੱਚ' ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਸਫਰ ਤਹਿ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ॥

ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾ ਲੋਭ ਧ੍ਰੋਹ॥

ਇਆਹੂ ਜੁਗਤਿ ਬਿਗਨੇ ਕਈ ਜਨਮ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਆਪਨ ਕਰਿ ਕਰਮ॥ ਪੰਨਾ - 268

ਹੁਣ (ਇਹ ਜੀਵਨ) ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅਵਸਰ ਹੈ। 'ਕੂੜ ਕੱਚ' ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ 'ਸੱਚ' ਸਦੀਵ ਹੈ, 'ਨੀਤ ਨਵਾਂ ਹੈ, ਕਦੇ ਪੁਰਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਸਭਨੀ ਥਾਂਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੈ, ਪਿਆਰ-ਸਰੂਪ ਸੁੰਦਰ, ਸੁਖਾਵਾਂ, ਸੁਖ-ਸਾਗਰ, ਵਿਗਾਸ-ਮਈ, ਅਨੰਦ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਸਰਬ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਸੱਚ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ॥

ਤਿਸ ਦੇ ਚਾਨਣਿ ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣ ਹੋਇ॥

ਪੰਨਾ - 13

ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ - ਕਿਵੇਂ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਹਰਲੀ ਸੁਚਮਤਾ ਰਾਹੀਂ, ਚੁੱਪ ਸਾਧਿਆਂ, ਮੋਨ ਵਰਤ ਰੱਖਿਆਂ, ਅੰਦਰ ਦੀ ਚੁੱਪ ਵਿਆਪਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਨਾ ਹੀ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਸੱਚ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਖਿਆਂ ਰਹਿਣ ਨਾਲ, ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਜਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲੈਣ ਨਾਲ ਮਨ ਤ੍ਰਿਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕੇਵਲ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇਆ, ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਇਆ, ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨ ਹੀ ਆਪਣੇ ਦਰਪਣ ਵਿਚੋਂ 'ਸੱਚ' ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੱਖਾਂ ਸਿਆਣਪਾਂ, ਚਤੁਰਾਈਆਂ, ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ, ਪੰਡਤਾਈਆਂ ਰਾਹੀਂ 'ਸੱਚ' ਤਕ ਅਪੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮ-ਹੁਕਮ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਧੁਰ ਦੇ ਲਿਖੇ ਫੁਰਮਾਨ ਅਤੇ ਆਗਿਆ ਦੇ ਪਾਲਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਇਹ ਰਚਨਾ ਹੋਈ, ਸਾਰੇ ਆਕਾਰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ, ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਖੈ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ, ਦੈਵੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਇਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਇਹ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ 'ਹਉਮੈ' ਦਾ ਵਿਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਸਹੇੜੀ ਹੰਗਤਾ ਅਤੇ ਮਮਤਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਜੇ ਬੁਝੈ ਤ ਹਉਮੈ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ॥

ਪੰਨਾ - 1

ਇਹ ਹਉਮੈ, ਜੀਵ ਦੀ ਸਹੇੜੀ ਝੁਠੀ ਮੈਂ, ਮੇਰੀ, ਮੇਰ ਤੇਰ ਦਾ ਸਿਰਜਿਆ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਸਾਰੇ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧਾਂ, ਝਗੜਿਆਂ, ਈਰਖਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ। ਇਹੋ 'ਕੂੜ ਦੀ ਪਾਲ' ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਨਾਲ 'ਸੱਚ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਨ ਅਤੇ ਪਿਰ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕ ਸੇਜਾ ਤੇ ਹੀ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਆਤਮ ਪਰਮਾਤਮ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, 'ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਭੀਤ ਕਰਾਰੀ' ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਭਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈ।

'ਸੱਚ' ਅਤੇ 'ਹੁਕਮ' ਦੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਮ 'ਸੱਚ' ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਖੰਡਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਅਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸੱਚ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ। ਸੱਚ ਨਾਮ-ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਹੀਂ ਸਭਨੀਂ ਥਾਈ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਹੀ ਨਾਮ ਮਾਰਗ ਕਿਹਾ ਹੈ -

1. ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ, ਸਾਚੁ ਨਾਇ, ਭਾਖਿਆ ਭਾਉ ਅਪਾਰੁ॥

2. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਸਚੁ ਨਾਉ ਵਡਿਆਈ ਵੀਚਾਰੁ॥

3. ਨਾਨਕ ਏਵੈ ਜਾਣੀਐ ਸਭੁ ਆਪੇ ਸਚਿਆਰੁ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ 'ਸੱਚ' ਦੀ ਸੋਝੀ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਮਾਰਗ 'ਨਾਮ' ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਨਾਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਤਿੰਨ ਅੰਗ ਦੱਸੇ ਹਨ -

(ੳ) 1. ਗਾਵੀਐ 2. ਸੁਣੀਐ 3. ਮਨਿ ਰਖੀਐ ਭਾਉ

(ਅ) ਸੁਣਿਆ, ਮੰਨਿਆ, ਮਨਿ ਕੀਤਾ ਭਾਉ॥

ਨਾਮ ਦੇ ਸਰਵਣ ਪੱਖ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜਪੁਜੀ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਪਉੜੀਆਂ 8 ਤੋਂ 11 ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ 1240 ਉਪਰ ਸੁਣੀਐ ਦੇ ਮਹਾਤਮ ਦੇ ਚਾਰ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ 'ਨਾਮ' ਦੇ ਮੰਨਣ ਪੱਖ ਨੂੰ ਚਾਰ ਪਉੜੀਆਂ (12 ਤੋਂ 15 ਤਕ) ਅਤੇ ਚਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ (ਪੰਨਾ 1240) ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਨਾਮ ਨੂੰ 'ਸੁਣਨ' 'ਮੰਨਣ' ਅਤੇ 'ਮਨਿ ਰਖੀਐ ਭਾਉ' ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ - 'ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ' (ਪੰਨਾ 3) ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੁਖ, ਕੋਈ ਪਾਪ, ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਵਿਆਪਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, 'ਸੁਣੀਐ ਦੁਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸ'। ਸੱਚ ਦਾ ਧਾਰਨੀ 'ਸਚਿਆਰ' ਹੀ 'ਪੰਚ' ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ, ਸੱਚ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ -

1. ਪੰਚ ਪਰਵਾਨ ਪੰਚ ਪਰਧਾਨੁ॥
ਪੰਚੇ ਪਾਵਹਿ ਦਰਗਹਿ ਮਾਨੁ॥ ਪੰਨਾ - 3

2. ਸਚਾ ਆਪਿ ਸਚਾ ਦਰਬਾਰੁ॥
ਤਿਥੈ ਸੋਹਨਿ ਪੰਚ ਪਰਵਾਣੁ॥
ਨਦਰੀ ਕਰਮਿ ਪਵੈ ਨੀਸਾਣੁ॥ ਪੰਨਾ - 8

ਜਿਸ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸੱਚ ਦਾ ਮੰਡਲ 'ਸੱਚ ਖੰਡ' ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਸਚ ਖੰਡਿ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰ॥
ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ॥ ਪੰਨਾ - 8

ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਜਿਸ 'ਸੱਚੀ ਟਕਸਾਲ' ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਜਿਥੇ 'ਸਚਿਆਰ' ਦੀ ਘਾੜਤ ਘੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਗ ਦੱਸੇ ਹਨ -

(ਜਤੁ) ਬ੍ਰਹਮਚਰਯਾ, ਧੀਰਜੁ (ਸਬਰ), ਮਤਿ (ਸਮਝ ਸੋਝੀ), ਵੇਦ (ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ), ਭਉ (ਰੱਬੀ ਡਰ), ਤਪ (ਤਪਸਿਆ, ਮਿਹਨਤ) ਭਾਉ (ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ) ਪ੍ਰਭੂ ਨਦਰ ਸਦਕਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਬਰਤਨ ਵਿਚ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਦਾ ਰਸ ਚੌਂਦਾ ਹੈ -

ਘੜੀਐ ਸਬਦੁ ਸਚੀ ਟਕਸਾਲ॥
ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰਮੁ ਤਿਨ ਕਾਰ॥
ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ॥ ਪੰਨਾ - 8

ਥੋੜ੍ਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਹੈ 'ਸੱਚ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ' ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰਚਨਾ ਜਪੁਜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ 'ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਸਮੁੱਚੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਸੱਚ' ਦੀ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕਤਾ ਕਾਰਨ ਹੀ ਉਸਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਰਤਾਂ 'ਸੱਚ' ਰੂਪ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਖੰਡ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ, ਲੋਅ, ਆਕਾਰ, ਸੱਚ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟਾਅ

ਹਨ, 'ਸੱਚ' ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਸੱਚ ਸਰੂਪ (ਸਚਿਆਰ) ਹੈ, ਸੱਚ ਤੋਂ ਟੁਟਿਆ ਕੱਚ ਸਰੂਪ (ਕਚਿਆਰ, ਕੂੜਿਆਰ) ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਧਿਆਇਨਿ ਸਚੁ॥
ਜੋ ਮਰਿ ਜੰਮੇ ਸੁ ਕਚੁ ਨਿਕਚੁ॥ ਪੰਨਾ - 463

ਸਗੋਂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਉਸ ਸੱਚੇ ਸੁਆਮੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ-ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸਤਿ ਪੁਰਖ ਦਾ ਵਸੇਵਾ ਹੈ -

ਇਹੁ ਜਗੁ ਸਚੈ ਕੀ ਹੈ ਕੋਠੜੀ ਸਚੇ ਕਾ ਵਿਚਿ ਵਾਸੁ॥
ਇਕਨਾ ਹੁਕਮਿ ਸਮਾਇ ਲਏ
ਇਕਨਾ ਹੁਕਮੇ ਕਰੇ ਵਿਣਾਸੁ॥ ਪੰਨਾ - 463

'ਸਚਿਆਰ' ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸੰਜਮ ਦਸਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇਵਲ ਸੰਤੋਖੀ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਸੱਚ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿ ਕੇ, ਜਗਤ ਦੇ ਜੰਜਾਲਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਛਕਣ ਵਾਲਾ ਜਗਿਆਸੂ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਜਸ ਗਾਇਨ ਰਾਹੀਂ, 'ਸਚਿਆਰ' ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਸੇਵ ਕੀਤੀ ਸੰਤੋਖੀਐ ਜਿਨੀ ਸਚੇ ਸਚੁ ਧਿਆਇਆ॥
ਓਨੀ ਮੰਦੈ ਪੈਰੁ ਨ ਰਖਿਓ ਕਰਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਧਰਮੁ ਕਮਾਇਆ॥
ਪੰਨਾ - 467

ਇਹ ਨਦਰ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਸੱਚ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਸੱਚ ਵਿਆਪਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੋਟਣ ਨਾਲ ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਪ-ਹੁਦਰੇਪਣ ਨਾਲ, ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਨਾਲ ਸੱਚ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਸਗੋਂ ਜੀਵਨ ਨਿਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕ ਤੂੰ ਜਿਨਿ ਸਚੇ ਸਚੁ ਵਰਤਾਇਆ॥
ਜਿਸ ਤੂ ਏਹਿ ਤਿਸੁ ਮਿਲੈ ਸਚੁ ਤਾਂ ਤਿਨੀ ਸਚ ਕਮਾਇਆ॥
ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਆ ਸਚੁ ਪਾਇਆ
ਜਿਨ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਸਚੁ ਵਸਾਇਆ॥
ਮੂਰਖ ਸਚੁ ਨ ਜਾਣਨੀ ਮਨਮੁਖੀ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ॥
ਵਿਚ ਦੁਨੀਆ ਕਾਹੇ ਆਇਆ॥ ਪੰਨਾ - 467

ਇਸ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸਾਰ ਅਤੇ ਸਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਸਹੀ ਸੰਕਲਪ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਿਮਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੱਚ ਦਾ ਅਨੁਭਵ, ਸੱਚ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸੱਚੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ; ਕੂੜ ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਸੁੱਛ ਹਿਰਦਾ ਹੀ ਸੱਚ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਸੱਚ ਲਈ ਅੰਦਰ ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ; ਜਦੋਂ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਨ ਦਾ ਕੇਵਲ ਖਿੜ ਜਾਵੇ, ਸੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੁਗਤਿ ਧਾਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰੀਰ ਪੈਲੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਜੀਆਂ ਵਲ ਦਇਆ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 31 ਤੇ)

ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਣੀ ਤੇ ਮੁਖੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ ਪੰਨਾ - 42)

ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਭਾਰੀ ਤਪਸਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਐਸੇ ਲੋਕ ਵੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਪਸਿਆ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਵਿਚਾਰੇ, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ ਵਿਚ ਆਏ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਾ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਪਾਖੰਡ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਬਾਬਤ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ ਵਿਚ 20 ਕਬਿੱਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਖੰਡਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਸੀ ਕਿ ਮੈਲੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬੰਦੇ ਨਹੀਂ, ਗਧਾ ਵੀ ਮੈਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਗਧਾ ਬਿਭੂਤਧਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੁਆਹ ਵਿਚ ਲਿਟੇ? ਮਟ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਆਪ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਘੁੱਗੂ ਇਕ ਨਿਕਾ ਜਿਹਾ ਕੀੜਾ ਹੈ, ਉਹ ਰੇਤੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਥਾਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਬਚਨ ਹੈ ਜੋ ਭੋਰੇ ਪੁੱਟ ਕੇ ਵਿਚ ਬੈਠਦੇ ਹਨ, ਮਸਾਣਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਗਿਊਏ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੋਨਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਰਗ ਦੇ ਸਮਾਨ, ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਫਿਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਗਿਣਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਮਨ ਕਾਮ ਵਸ ਆਇਆ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਪਰਲੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੰਵਾਰਿਆ ਕਰਦੀਆਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਖੰਡ ਦੇ ਖੰਡਨ ਵਾਲੇ ਬਚਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਖੁਕਮਲ ਹਾਰੀ ਗਜ ਗਦਹਾ ਬਿਭੂਤਿ ਧਾਰੀ
ਗਿਦੁਆ ਮਸਾਨ ਬਾਸੁ ਕਰਿਓਈ ਕਰਤ ਹੈ॥
ਘੁਘੁ ਮਟ ਬਾਸੀ ਲਗੇ ਡੋਲਤ ਉਦਾਸੀ ਮ੍ਰਿਗ ਤਰਵਰ
ਸਦੀਵ ਮੋਨ ਸਾਧੋਈ ਮਰਤ ਹੈ॥
ਬਿੰਦ ਕੇ ਸਧਯਾ ਤਾਹਿ ਹੀਜਕੀ ਬਡਯਾਦੇਤ
ਬੰਦਰਾਂ ਸਦੀਵ ਪਾਇ ਨਾਗੇ ਹੀ ਫਿਰਤ ਹੈ॥
ਅੰਗਨਾ ਅਧੀਨ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੇਂ ਪਰਬੀਨ ਏਕ
ਗਿਆਨ ਕੇ ਬਹੀਨ ਛੀਨ ਕੈਸੇ ਕੈ ਤਰਤ ਹੈ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਗੱਲਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੇਸ਼ਾ ਹੀ ਬਣਾ ਛੱਡਿਆ ਸੀ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦਾ ਮੋਨ ਵਰਤ ਧਰਾ ਕੇ ਇਕਾਂਤ ਥਾਂ ਅਖੰਡ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪ ਨੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਮੋਨ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਭੋਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਪ੍ਰੇਮੇਸ਼ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਆਪ ਨੇ ਭਾਰੀ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ। ਜੋ ਅਖੰਡ ਅੰਤਰੀਵੀ ਖੋਜ ਲਈ

ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਚ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਰੇਤੁ ਅਕੁ ਆਹਾਰੁ ਕਰਿ ਰੋੜਾਂ ਦੀ ਗੁਰ ਕਰੀ ਵਿਛਾਈ॥
ਭਾਰੀ ਕਰੀ ਤਪਸਿਆ ਵਡੇ ਭਾਗ ਹਰਿ ਸਿਉ ਬਣਿ ਆਈ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 1/24

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਤਪਸਿਆ ਬਾਰੇ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਰਤ ਤਪਸਿਆ ਭਯੋ।
ਫੈ ਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹੈ ਗਯੋ।

ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪ੍ਰੇਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸਿੱਕ ਨਾਲ ਵਿੰਨੇ ਪਏ ਹਨ ਉਹ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਕੇ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਵਾਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਆਕੀ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਜਿੱਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਮਹਾਂ ਧੰਧਰ ਸੈਨਾਪਤੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਮਾੜੇ ਮੋਟੇ ਵਾਚ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਤਪੀਆਂ, ਜਪੀਆਂ, ਸਾਧਕਾਂ, ਅੰਤਰ ਖੋਜੀਆਂ ਦੀ ਸੂਰਤ ਭੁਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਤਿਤਪੁਣੇ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਗਹਿਰੀ ਖੰਡ ਵਿਚ ਸੁਟਣ ਦੀ ਸਮਥਾ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਅਤਿ ਕਠਨ ਹੈ। ਉਹ ਮਾੜੇ ਮੋਟੇ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਵਸ ਤਾਂ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਐਵੇਂ ਭੇਖ ਧਾਰੀ ਸੰਤ-ਸੰਤ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਮਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਭੀ ਸੂਰਮੇ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਇਕ ਭੀ ਵਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਦਮ ਧਰਤੀ ਤੇ ਗਿਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖਾਲਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਡੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਭੋਰਿਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਲੰਮੇ ਮੋਨ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮੇਸ਼ ਦੇ ਮਿਲਣ ਲਈ ਘੋਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮਨ ਰਾਜਾ ਆਕੀ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸੂਰਮਾ ਸਾਧਕ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕਹੇ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਵਾਂਗਾ ਉਹ ਵਾਚ ਗਿਆਨੀ ਹੈ, ਉਹ ਐਧਰਲੀਆਂ ਉਧਰਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਗਿਆਨੀ ਕੂੜਾ, ਕਪਟੀ, ਭੇਖੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਅੰਗੋ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਸਾਧਾਰਣ ਬੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਤੋਤੇ ਵਾਂਗੂੰ ਐਧਰੋਂ ਉਧਰੋਂ ਗੱਲਾਂ ਰਟ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨ ਦੇ ਇਕ ਵਾਕ ਅੰਗੋ ਭੀ ਖੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਰੋਟੀਆਂ ਕਾਰਨ ਤਾਲ ਪੂਰਦਾ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬਹੁਤ ਘੋਰ ਤਪਸਿਆ ਰੂਪੀ

ਅਖੰਡ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲੀਨ ਸਨ ਅਤੇ ਮੰਜ਼ਲ ਦਰ ਮੰਜ਼ਲ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਹੇ ਸਨ। ਆਪ ਨੇ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ, ਉਠਣਾ ਸੌਣਾ ਸਾਰੀ ਸਰੀਰਕ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਕੇਵਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਉਠਦੇ ਸਨ, ਫੇਰ ਸੁਰਤੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣ, ਦੋ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੱਤ-ਸੱਤ ਦਿਨ ਉਸੇ ਰਸ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ, ਉਪਰੋਂ ਜੇਠ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੋਣਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਰਮ ਹਵਾ ਚਲਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗਰਮ ਹਵਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਛੋਹ ਜਾਵੇ ਉਸਦਾ ਸਰੀਰ ਬੇਹਿਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਪੀ ਹੋਈ ਰੇਤ ਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਗਰਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਟਿੱਬੇ ਦੀ ਟੀਸੀ ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਠੰਢਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਟੋਆ ਪੁੱਟ ਕੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਠੰਢਾ ਰੇਤਾ ਲਾ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਨਾਮ ਰਸ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਭੁੱਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਈ-ਕਈ ਦਿਨ ਉਸ ਰੇਤੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਰਾਗ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਪ ਸਾਰੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਬੁਝਾ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਦੂਰ ਲੈਂਪ ਜਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਜਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੀ। ਆਪ ਬੈਰਾਗ ਦੇ ਐਸੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਅਥਰੂ ਕਮੀਜ਼ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹੁੰਦੇ ਲੱਤ ਨਾਲ ਲਗ ਕੇ ਪੈਰ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਫੇਰ ਹੇਠਾਂ ਗਿਰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਬੈਰਾਗ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ -

*ਧਾਰਨਾ - ਜਿਸ ਤਨ ਲੱਗੀਆਂ ਸੋਈ ਤਨ ਜਾਣੇ,
ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੱਗੀ ਕੌਣ ਜਾਣਦਾ।
ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੱਗੀ ਕੌਣ ਜਾਣਦਾ।
ਜਿਸ ਤਨ ਲੱਗੀਆਂ ਸੋਈ ਤਨ ਜਾਣੇ.....।*

ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਲਾਉਂਦੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਫੇਰ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜਦੋਂ ਬੈਰਾਗ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਬਾਣ ਐਨਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਖਤ ਤੋਂ ਸਖਤ ਮਾਇਆ ਅਗਨ ਵਿਚ ਮਨੁਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰੌਂ ਰੁਮਕ ਪੈਂਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਰੁਮਾਲ ਲੈ ਕੇ ਬੈਰਾਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਪੂੰਝਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਇਕ ਮਾਹੌਲ ਸੀ ਜੋ ਬੈਰਾਗ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਇਕ ਡੋਬ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਡੋਲੂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਯਾਚਨਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਉਹ ਦਿਨ ਤਾਂ ਲੰਘ ਗਏ ਹਨ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣੇ ਕੇਵਲ ਦੋ ਹੰਝੂ ਹੀ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿਲਕਦੇ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਆਮ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਪ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਆਪ ਨੇ ਸਾਰੇ ਤਪੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਜੇ ਕੋਈ ਪੁਸ਼ਨ ਤੁਸੀਂ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤਾਂ ਚੋਣਵੇਂ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਸਾਡਾ ਸੰਸਾ ਦੂਰ ਕਰੋ ਕਿ ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ-

*ਜਨਨੀ ਜਨੇ ਤਾਂ ਭਗਤ ਜਨ ਕੈ ਦਾਤਾ ਕੈ ਸੂਰੁ॥
ਨਹੀ ਤਾਂ ਜਨਨੀ ਬਾਂਝ ਰਹਿ ਕਾਹੇ ਗਵਾਵੈ ਨੂਰ॥*

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਭਗਤ ਅਤੇ ਦਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸੂਰਮੇ ਦੀ ਗੱਲ ਉਪਰ ਸਾਡਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰਮੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸਸ਼ਤਰ ਚਲਾਏ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਸਸ਼ਤਰ ਚਲਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰਮੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸੂਰਮੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੇ ਲੜ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

*ਸੂਰੇ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਹਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ਮਰਹਿ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿ॥
ਅਧੇ ਆਪੁ ਨ ਪਛਾਣਨੀ ਦੂਜੈ ਪਚਿ ਜਾਵਹਿ॥*

ਪੰਨਾ - 1089

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਵਾਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ, ਖੁਦੀ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਲੜ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸੂਰਮੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਭੁੱਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯੁੱਧ ਆਪਣੀ ਗਰਜ ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦੁਖ ਕੱਟਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਮਿਤ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦਿਤਾ, ਸਸ਼ਤਰ ਚਲਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰਮੇ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਭੱਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਰਹੇ, ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਮਨ, ਚਿਤ, ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਮੈਂ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਾਲੀ ਹਉਮੈ ਵਾਲੀ ਹੋਸ਼ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਰਮਾ ਕਿਹਾ ਹੈ -

*ਜਾ ਕਉ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਲਾਗੋ ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ॥
ਆਤਮ ਜਿਣੈ ਸਗਲ ਵਸਿ ਤਾ ਕੈ ਜਾ ਕਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ॥*

ਪੰਨਾ - 680

ਸੂਰਮੇ ਉਹ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਾਂਬਲੀ ਮਨ ਉਤੇ ਫਤਹਿ ਪਾ ਲਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੇ ਲੱਖ ਰਥੀ ਕਰੋ, ਹਜ਼ਾਰ ਰਥੀ ਕਰੋ, ਕੋਈ ਉਪਾਧੀ ਦਿਓ ਉਹ ਸੂਰਮੇ ਹਨ। ਮਨ ਮਵਾਸੀ ਰਾਜਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦਾ।

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪਾਰਸਨਾਥ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਸਨਾਥ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੂਰਮਾ

ਸੀ, ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਦਾ ਪੂਰਨ ਗਿਆਤਾ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਸਾਸ਼ਤਰ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਜਿੱਤ ਕੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ 101 ਰਾਜਾ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਆਪਣੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸ਼ਰਤ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਪਾਸ 101 ਰਾਜਾ ਕੈਦ ਹੈ ਉਹ ਰਾਜਮੇਧ ਯੱਗ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਯੱਗ ਸਥਾਨ ਉਪਰ ਜੋ ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਰਾਜੇ ਦੀ ਚਰਬੀ ਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੜਾ ਕਰੂਰ ਯੱਗ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਰਾਜ ਪੰਡਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਜਿੱਤ ਲਏ ਹਨ ਪਰ ਇਕ ਐਸਾ ਆਕੀ ਰਾਜਾ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਿਤਿਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਸ ਉਪਰ ਆਪ ਵਿਜੈ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਆਪ ਰਾਜਸੂ ਯੱਗ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ। ਉਸ ਨੇ ਸੈਨਾਪਤੀ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੈਨਾਪਤੀ ਉਹ ਕੌਣ ਰਾਜਾ ਹੈ ਜੋ ਅਜਿੱਤ ਹੈ, ਜੋ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਿਤਿਆ ਜਾਣਾ? ਉਸ ਨੇ ਬੜੀ ਅਧੀਨਗੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਿਆਤ ਤਾਂ ਰਾਜ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੈ ਆਪ ਰਾਜ ਪੰਡਤ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁਛ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਿਨੈ ਕਰਨ ਤੇ ਰਾਜ ਪੰਡਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਰਾਜਾ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਅਸਮਾਨ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਹੱਲ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਨਾ ਉਸਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਨਾ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੇ ਸਾਸ਼ਤਰ ਹੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੱਠਿਆਂ ਵਿਚ ਤੀਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਉਪਰ ਕਮਾਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲਟਕਦੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਢੇ ਉਪਰ ਕੋਈ ਤਲਵਾਰ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ, ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕੋਈ ਘੋੜੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਰੱਥ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਾਰਸਨਾਥ ਨੇ ਘਭਰਾ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਫੇਰ ਉਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਸੋ। ਰਾਜ ਪੰਡਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨ ਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਅਜਿੱਤ ਹਨ, ਕਾਮ ਬਲੀ ਅਜਿਹਾ ਬਲਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੋਈ ਅੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਾ ਕੇ ਧਰਮ, ਕੀਰਤੀ, ਸਭ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਭਰਾ ਕ੍ਰੋਧ ਹੈ ਜੋ ਸਿਆਣੇ ਤੋਂ ਸਿਆਣੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਮਤ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਜਨਮ ਤਾਂ ਕੀ, ਕਈ ਜਨਮ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਸੈਨਾਪਤੀ ਲੋਭ ਹੈ, ਮੋਹ ਹੈ, ਹੰਕਾਰ ਹੈ ਇਕ ਇਕ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਦਸਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਡੈਣਾਂ ਅੰਦਰ ਵਸਦੀਆਂ ਹਨ, ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਇਹ ਵੀ ਅੰਦਰ ਹੀ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ। ਰਾਜ, ਮਾਲ, ਰੂਪ, ਜਾਤ, ਜੋਬਨ ਇਹ ਪੰਜ ਅਹੰਕਾਰ ਹਰ ਬੰਦੇ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹਨ

ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਠੱਗ ਕੇ ਨਾਮ ਧਨ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਜਰਨੈਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿੱਤ ਸੂਰਮੇ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਤਾਂ ਇਸ ਅੱਗੇ ਕੀ ਹਨ। ਇਹ ਮਨ ਦੀ ਫੌਜ ਹੈ ਜੋ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਵੇਂ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਯੱਗ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈਂ। ਅਜੇ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋਧ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਲੋਭ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਕਿ ਲੋਭ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਮੋਹ ਹੈ ਇਹ ਮਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਅਤੀ ਬਹਾਦਰ ਹੈ, ਇਹ ਅਜਿੱਤ ਹੈ ਇਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਵਸ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਅਨੇਕਾਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਚੱਕਰ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਤਾਂ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਰੂਪ ਹਨ ਇਕ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ, ਪੈਸਾ ਰੁਪਿਆ, ਸ਼ੁਹਰਤ, ਇਜ਼ਤ ਮਾਣ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਇਸ ਦਾ ਸੂਖਸ਼ਮ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਦੋ ਰੂਪ ਹਨ। ਮੈਂ ਭਾਵ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਉਮੈ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਆਦਮੀ ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਿਆ ਕਰਦਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਵਿਚ ਜਕੜਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਉਹ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਵਸ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। 84 ਲੱਖ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਘੁਮੇਣੀਆਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਮਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ।

ਸੋ ਰਾਜਨ! ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੂੰ ਮਨ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਿਤ ਲੈਂਦਾ ਉਨ੍ਹੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਤੂੰ ਰਾਜਮੇਧ ਜਗ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਮਨ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਨ ਰਾਜੇ ਦੇ 300-400 ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸੂਰਮੇ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਕ-ਇਕ ਵਿਚ ਐਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਪ ਤਪ ਤੋੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਭਟਕਾਅ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਇਕੱਠੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦੇਣ ਉਥੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਬਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੀਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫੇਰ ਖੂਬੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਨ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੀ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੈ। ਇਹ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿਕਲਪਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਚਲਾ ਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਗਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫੁਰਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਾਰਜ ਚਿਤਵੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਫੁਰਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਫੁਰਨਿਆਂ ਦੀ ਲੜੀ ਕਦੇ ਵੀ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜਾਗਦੇ ਸਮੇਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਸੌਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਚਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਨ ਐਨਾ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਭਾਰੇ ਤੋਂ ਭਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੁੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਹਲਕਾ ਹੈ, ਨਿਰਮਲ ਤੋਂ ਨਿਰਲਮ ਹੈ, ਮੈਲੇ ਤੋਂ ਮੈਲਾ ਭੀ ਹੈ। ਮਨ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਮਨ ਜੀਵ ਹੈ, ਇਹੋ ਮਨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਵਿਚੋਂ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਅੰਨ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਮਨ। ਮਨ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਵੱਡੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਦਿਸਦਾ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਵੀ ਹੈ। ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਸਰੂਪ

ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਫੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਕ ਅੱਖ ਦੇ ਝਮਕਣ ਜਿੰਨੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਇਹ ਅਰਬਾਂ ਮੀਲ ਜਾ ਕੇ ਮੁੜ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਮਨ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਸੁਧਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਦ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਮਿੱਠਾ ਹੈ, ਜੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਸੁਭਾਅ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੋੜੇ ਤੁੰਮੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਕੋੜਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਹਾਨ ਉਚਾਈ ਤੇ ਵੀ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਡੂੰਘਾਈ ਵਿਚ ਵੀ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਸਾਥ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਮਨ ਬਹਾਦਰ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵੀਆਂ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਹੈ। ਇਹ ਮਨ ਐਨਾ ਤਿੱਖਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭੁਚਾਲ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਐਨਾ ਖੁੰਡਾ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੇਤੂ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਰੂ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਦਾ ਮੁਜੱਸਮਾ ਵੀ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਇਸ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਥਾਂ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆਂ ਇਹ ਸਰਪ ਰੂਪ ਮਨ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ-

ਵਰਮੀ ਮਾਰੀ ਸਾਪੁ ਨ ਮਰਈ॥ ਪੰਨਾ - 381
ਵਰਮੀ ਮਾਰੀ ਸਾਪੁ ਨ ਮਰੈ॥ ਪੰਨਾ - 588

ਜਦੋਂ ਤਕ ਮਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਮਨ, ਬੁੱਧੀ, ਚਿੱਤ ਅਤੇ ਝੂਠੀ ਹਉਂ ਦੇ ਰੂਪ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਚਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਨਾਂ ਚਿਰ ਤਕ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਪਾਰਸਨਾਥ ਨੇ ਅਨੇਕ ਉਪਾਅ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਦੇ ਕੀਤੇ ਪਰ ਇਸ ਮਨ ਉਪਰ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾ ਜਮਾ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਹ ਜਿਉਂਦਾ ਚਿਖਾ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਗਿਆ।

ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਸ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਾਅ ਵੀ ਹੈ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਪਾਅ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਕਰ ਹੀ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਮਾਇਆ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਭਅੰਗਮ ਹੈ, ਇਹ ਗਾਰੜੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਸੋ ਮਨ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਗਾਰੜੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ, ਕਦੇ ਵੀ ਧੋਖਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਤਪ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਮਨ ਦੇ ਮਾਰੇ ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਮੁਲਾਂ ਸੇਖ ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਸਭ ਮਰ ਗਏ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੋ ਕੇ ਡੱਡੂ ਵਾਂਗੂੰ, ਸੂਖਸ਼ਮ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਰੂਪੀ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਹਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਬਿਰਤੀ ਨਾਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਚਲੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਬਿਰਤੀ ਵੈਰੀ, ਮਿਤਰ, ਹਾਨ, ਲਾਭ ਦੇ ਦੁੰਦਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਇਹ ਮਨ ਨਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਾਬੂ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹੀ ਮਨ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ

ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਲੀਲਾ ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪੇ ਦੇਖਣਹਾਰਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਏਕ ਮੂਰਤ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ॥
ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕਉ ਫਿਰ ਏਕ॥

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਭਣਿਤਿ ਨਾਨਕੁ ਜਬ ਖੇਲੁ ਉਝਾਰੈ ਤਬ ਏਕੈ ਏਕੰਕਾਰਾ॥

ਪੰਨਾ - 999

ਪਰ ਇਹ ਮਨ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਮਨੋਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਣ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਿਗਾਨੇ ਵੀ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਦਿਸਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸਲ ਗੱਲ ਤੇ ਇਹ ਅਮੰਨਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਏਹੁ ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਤੁਮ ਦੇਖਦੇ
ਏਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ॥

ਪੰਨਾ - 922

ਜੇ ਇਹ ਮੰਨ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਾਮ-ਸ਼ਕਤੀ-ਰੂਪੀ-ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਖੇਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਿਚ ਚਾਰ ਪਉੜੀਆਂ ਉਚਾਰ ਕੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਪ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਮੰਨੈ ਪਾਵਹਿ ਮੋਖੁ ਦੁਆਰੁ॥
ਮੰਨੈ ਪਰਵਾਰੈ ਸਾਧਾਰੁ॥
ਮੰਨੈ ਤਰੈ ਤਾਰੇ ਗੁਰੁ ਸਿਖ॥
ਮੰਨੈ ਨਾਨਕੁ ਭਵਹਿ ਨ ਭਿਖ॥
ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੋਇ॥
ਜੇ ਕੋ ਮੰਨਿ ਜਾਣੈ ਮਨਿ ਕੋਇ॥

ਪੰਨਾ - 3

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਸੂਰਮਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ, ਅੱਖ ਸੌਖ ਸਹਿਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਨਿੰਦਿਆ ਉਸਤਤ ਤੋਂ ਬੇਪਰਵਾਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਤੇ ਚੱਕਰਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ-

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ
ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਊ ਕਹਾਵੈ॥
ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ॥
ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਓਗੁ॥
ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ॥
ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ॥
ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ॥
ਤੈਸਾ ਰੰਗੁ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ॥
ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ॥
ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ॥

ਪੰਨਾ - 275

ਮਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜੀਵਨ ਭਰ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ

ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਓਟ ਲੈ ਲਈ, ਗੁਰੂ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਪਿਆ, ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਨਾਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਪਰ ਜੀਵਨ ਸਫਰ ਤਹਿ ਕਰਨ ਲਗ ਗਿਆ, ਉਹ ਮਨ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਹੰਕਾਰੀ ਦੁਸ਼ਟ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਰਮਾ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਸੂਰਮਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਸੋ ਸੂਰਾ ਵਰੀਆਮੁ

ਜਿਨਿ ਵਿਚਹੁ ਦੁਸਟੁ ਅਹੰਕਰਣੁ ਮਾਰਿਆ॥

ਪੰਨਾ - 86

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਕ ਸੁਧਰੀ ਹੋਈ ਫਿਲਮ ਵਾਂਗੂੰ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਐਨਾ ਪ੍ਰੇਰਨਾਦਾਇਕ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਭਾਰੀ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲੀ, ਆਪ ਨੇ ਤਪਸਿਆ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਬਣ ਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ, ਉਨੀਂ ਦੇਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤ ਕਹਾਉਣਾ, ਭੇਖ ਦਿਖਾਉਣਾ ਕੋਈ ਹਿਤੁ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਭੇਖ ਦਿਖਾਇਓ ਜਗਤ ਕੋ ਲੋਗਨ ਕੋ ਵਸ ਕੀਨ।

ਅੰਤ ਕਾਲ ਕਾਤੀ ਕਟਿਓ ਬਾਸ ਨਰਕ ਮੋ ਲੀਨ।

ਆਪ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਪਿਛੇ ਮੈਂ ਦਸ ਆਇਆ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਜੇਠ ਦੀਆਂ ਲੋਆਂ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੇ ਸਨ ਪਰ ਆਪ ਅੰਦਰੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਲੇਪ ਸਨ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਰਾਤ ਦੇ 12 ਵਜੇ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆ ਕੇ 20-25 ਦਿਨ ਜਾਂ ਡੇਢ ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਨਿਵਾਸ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਸਾਡੇ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇ ਸੀ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਆ ਕੇ 11 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕੁਝ ਛਕਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਬਿਰਾਜ ਜਾਂਦੇ, ਅਸੀਂ ਕੰਮ ਨਿਬੇੜ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਹੀ ਪੈ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਾਂ। ਇਕ ਵਜੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਠਣਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਉਠ ਕੇ ਜਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ, ਅਸਾਡੇ ਆਰਾਮ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਘੰਟਾ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵੀ ਡੇਢ ਘੰਟਾ ਹੀ ਆਰਾਮ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਉਮਰ 60 ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਤੇ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਆਪ ਨੇ ਮਰਿਆਦਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸਿਖਾਈ। ਸੋ ਜਦੋਂ ਆਪ ਘੋਰ ਤਪ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਪ ਕੇਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕੋ ਇਕ ਖੱਦਰ ਦੀ

ਚਾਦਰ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਆਪ ਬਹੁਤ ਕਰੜੀ ਘਾਲਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਾਸ ਗਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੇਨ ਵਰਤ ਤਾਂ ਕਰਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਸਾਧਨਾ ਸਹਿਜ ਦੀ ਹੀ ਸੀ, ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਗਰਮ ਕੱਪੜਾ ਉਪਰ ਲੈ ਕੇ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਇਕ ਖੱਦਰ ਦੀ ਚਾਦਰ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸਫ ਉਪਰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਹੀ ਰੈਣ ਬਸੇਰਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਓਹੀ ਚਾਦਰ ਉਪਰ ਲੈ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਬਹੁਤ ਠੰਢ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਆਪ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ ਚਲੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਤੁਸੀਂ ਬੋੜਾ ਆਲਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਬੋੜਾ ਹੋਰ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸੀਏ। ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨਹਿਰ ਉਪਰ ਜੋ ਪੁਲ ਸੀ ਉਸ ਉਪਰ ਜੋ ਜੰਗਲਾ ਸੀ, ਉਹ ਗਾਰਡਰਾਂ ਦਾ ਸੀ। 8 ਕੁ ਇੰਚ ਦਾ ਚੌੜਾ ਗਾਰਡਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਪੁਲ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਉਪਰ ਆਪ ਵੀ ਬੈਠ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਿਠਾ ਦੇਣਾ। ਖਤਰਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਊਂਘ ਆ ਜਾਵੇ, ਜਾਂ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਇਕੋ ਝਟਕਾ ਵਜਿਆ ਤੇ ਨਹਿਰ ਵਿਚ ਗਿਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਐਸਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੁਰਸ਼ੇਤਰ ਵਾਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ 108 ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਉਸ ਗਾਰਡਰ ਉਪਰ ਹੋਰ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਵਸ ਆਪ ਨੂੰ ਊਂਘ ਆ ਗਈ। ਆਪ ਨਹਿਰ ਵਿਚ ਗਿਰ ਗਏ, ਪਾਣੀ ਬਰਫ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਠੰਢਾ ਸੀ, ਹਵਾ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਾ ਬੋਲਿਆ, ਪਾਣੀ ਨਹਿਰ ਵਿਚ ਗਲ ਗਲ ਤਕ ਸੀ। ਆਪ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿੱਲੇ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ ਬੈਠ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿੰਨੀ ਠੰਢ ਲੱਗੀ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਤਾਂ ਉਹੀ ਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੈਠੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਫੇਰ ਊਂਘ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਨਹਿਰ ਵਿਚ ਗਿਰ ਗਏ। ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਆਪ ਨਹਿਰ ਵਿਚ ਗਿਰੇ। ਇਹ ਇਕ ਕਠਨ ਤਪਸਿਆ ਦੀ ਝਾਕੀ ਦੱਸੀ ਹੈ।

ਭਾਈ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਗੇੜੇ ਵਾਲੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਐਨਾ ਕੋਰਾ ਪੈ ਜਾਣਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੋਂ ਉਠਣਾ ਤਾਂ ਕੋਰਾ ਚਾਦਰ ਤੋਂ ਕਰੜ-ਕਰੜ ਕਰਕੇ ਗਿਰਣਾ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਲਿਖਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸੌਖੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛੋ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਰੜੀ ਘਾਲਣਾ ਬਹੁਤ ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਤਕ ਕੀਤੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਤਪਸਿਆ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਬਿਰਹੋਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਧਾਰਨਾ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਧਾਰਨਾ - ਤਨ ਸੁੱਕ ਕੇ ਹੱਡਾਂ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਹੋ ਗਿਆ,
ਅਜੇ ਵੀ ਨਾ ਰੱਬ ਬਹੁੜਿਆ।
ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ, ਅਜੇ ਵੀ ਨਾ ਰੱਬ ਬਹੁੜਿਆ।
ਤਨ ਸੁੱਕ ਕੇ ਹੱਡਾਂ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਹੋ ਗਿਆ...।

ਧਾਰਨਾ - ਓ ਕਾਗਾ! ਇਹ ਦੋਏ ਨੈਣਾਂ ਮਤ ਛੇੜਿਓ,
ਮੈਨੂੰ ਪਿਰ ਦੇਖਣ ਕੀ ਆਸ
ਮੈਨੂੰ ਪਿਰ ਦੇਖਣ ਕੀ ਆਸ - 2,2.
ਓ ਕਾਗਾ! ਇਹ ਦੋਏ ਨੈਣਾਂ ਮਤ ਛੇੜਿਓ..।

ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨਾ ਕਿ -

ਧਾਰਨਾ - ਮਾਰਕੰਡੇ ਨੇ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ,
ਛਪਰੀ ਨੂੰ ਸੀਸ ਰੱਖਕੇ ਪਿਆਰਿਓ।
ਪਿਆਰਿਓ! ਛਪਰੀ ਨੂੰ ਸੀਸ ਰੱਖਕੇ ਮਾਰਕੰਡੇ ਨੇ।
ਮਾਰਕੰਡੇ ਨੇ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ.....।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਧੋਅ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਤਪਸਿਆ ਨੂੰ ਆਪ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਹੋਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲ ਕਰਕੇ ਵੱਡੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਕਦਮ ਉਪਰ ਆਪ ਚਲ ਰਹੇ ਸਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਆ ਗਿਆ, ਚੱਕਰ, ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਅਤੇ ਸਹੰਸਰਾਰ ਦਲ ਕਮਲ ਦੇ ਅਤਿ ਲੁਭਾਉਣੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਲੰਘ ਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਚਰਨੀ ਆ ਲੱਗੀਆਂ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੁਲਾਉਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਸਾਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰੋ, ਹੁਣ ਆਪਣੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖ ਛੱਡੋ। ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਸਫਲ ਕਰੋ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਵਰਤੋ, ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਹੀ ਵਤੀਰਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਲ ਮੋਹਦੀਆਂ ਹਾਂ ਜੇ ਉਹ ਮੋਹਿਆ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਉਹ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉਲਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਹਿਮਾ ਵਾਸਤੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਾਂ ਫੇਰ ਉਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਛਟਪਟਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜੋ ਸਹੰਸਰਾਰ ਦਲ ਕਮਲ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਹੋਏ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦਾਸੀਆਂ ਬਣ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਾਂ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਧਰਮ ਖੰਡ, ਗਿਆਨ ਖੰਡ, ਸਰਮ ਖੰਡ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਮੰਡਲ ਕਰਮਖੰਡ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਟੀਚੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਏ, ਜਿਥੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਧਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮਿਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਰ ਦਾ ਢਾਡੀ ਥਾਪਿਆ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਬਾ ਕਿਸ਼ਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਤਪ

ਤਪਸਿਆ ਵਿਚ ਕੋਈ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਪਰ ਆਪ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਗੁਲਤਾਨ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਹੀ ਰਾਹ ਦੇ ਜਾਣੂੰ ਹੋ ਕੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਹ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਕੇ ਲੰਘਾਉਣ ਲੱਗੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਸੱਪ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਨਚਦਾ ਹੋਇਆ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਫੇਰ ਛੁਪ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਾਸ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਕ ਬੜਾ ਹੰਕਾਰੀ ਸੱਪ ਹੈ ਉਹ ਫਣ ਉਚਾ ਕਰਕੇ ਨਚਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਆਪ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਰ ਦੇਈਏ। ਤਾਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਹਾਲੇ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਲਿਆਣ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਤੇ ਆਪੇ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਕ ਦਿਨ ਆਪ ਦਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਬਹੁਤ ਘੁਭਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਆਪ ਦੇ ਭੋਰੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਆਪ ਦੀ ਕੁਟੀਆਂ ਪਿਛੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨਾਗ ਲੰਮਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਮਰ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਉਪਰ ਕਫਣ ਪਾ ਕੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦੱਬ ਦਿਓ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਜੀ ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਪਿਛੇ ਦਸ ਆਇਆ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਤ੍ਰਿਕਾਲਦਰਸ਼ੀ ਹੋ, ਆਪ ਨੂੰ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ, ਵਰਤਮਾਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਹੈ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਗੁਪਤ ਭੇਤ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਇਹ ਕੌਣ ਸੀ? ਕਿਉਂ ਇਥੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ? ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਈ ਜੀ! ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਗੁਪਤ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰੱਖ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਬਚਨ ਪੁਛਿਆ ਹੈ, ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਸ ਭੇਤ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਹੈ। ਸੋ ਅਸੀਂ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਪ੍ਰਮੰਨਿਆ ਚੌਧਰੀ ਸੀ। ਸਰਕਾਰੇ ਦਰਬਾਰੇ ਇਸ ਦੀ ਹਰ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜੇ ਉਹ ਮਾਲੀਆਂ ਨਾ ਭਰਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਬਾਰ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਘੁਢਾਣੀ ਆ ਕੇ ਠਹਿਰੇ ਸਨ। ਉਥੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਕ ਦਿਨ ਇਸ ਗਮਣੀਕ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ। ਚੌਧਰੀ ਨੇੜੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਪਲੰਘ ਡਾਹ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਦੂਰੋਂ ਨੇੜਿਓਂ ਆ ਕੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਜਿਥੇ ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਉਥੇ ਠਹਿਰੇ ਸਨ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਇਆ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਅਭਿਮਾਨ ਸੀ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪੱਕਾ ਪਿੱਠੂ ਸੀ, ਮੁਗਲਾਂ ਨੂੰ ਜਾਸੂਸੀ ਕਰਕੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦਿਵਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਜਲਾਲ ਭਰਿਆ ਚਿਹਰਾ ਦੇਖ ਕੇ ਇਹ ਕਾਂਪ ਖਾ ਗਿਆ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੰਕਾਰ ਨਕੇ ਨੱਕ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਨਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ, ਨਾ ਆਦਰ ਦੇ ਕੋਈ ਬਚਨ ਕਹੇ, ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਪਿੱਠ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੰਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਸੱਪ ਦੀ ਜੂਨੀ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਇਥੇ ਜਦੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਆ ਗਈਆਂ, ਸਤਿਸੰਗ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਕਰੂਰ ਸੁਭਾਅ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਭ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਉਪਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਸਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਦੀ ਛੋਹ ਇਸ ਉਪਰ ਲੱਗੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਈ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਕਰਮ ਤੇ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਲਿਆਣ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਨਾਮ ਰਸੀਆਂ ਸੰਗਤ ਦੀ ਚਰਨ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਦੁਖ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਗਏ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਗਿਆ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤ੍ਰਿਕਾਲਦਰਸ਼ਤਾ ਨਾਲ ਇਹ ਭੇਤ ਦਸਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਖਬਰਦਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਉਪਰ ਅਕਾਰਨ ਤਰਕ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਹੋ ਸਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਹੀ ਕਰੋ, ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੋ ਇਸੇ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਭਲਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਤਪਸਿਆ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਅਤੇ ਵਿਦਵਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹਨੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸੁਗੰਧੀ ਸਹਿਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਾਣਨੀਕ ਸੰਤਾਂ ਤੀਕਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਮੂਰਖ, ਮਨਮੁਖ ਅਤੇ ਫੋਕੇ ਗਿਆਨੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਪਾਂ ਤਪਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦੇ। ਸਗੋਂ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਤੋਂ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਛੇੜੀ ਰੱਖਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਭਸ਼ੋੜ ਇਕ ਖਾਸ ਸੋਚ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਿੰਘ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਪਰ ਇਹ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਇਕ ਕੱਟੜ ਵਰਗ ਬਣਦਾ ਗਿਆ, ਐਨੀ ਕੱਟੜਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮਾਅ ਗਈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਨਿਗ੍ਰਾ ਬੱਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਆਉਂਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆਂ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਆਰਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਥੋਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਕਿ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਵਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਬੀਬੀਆਂ ਤੇ ਭਾਈ ਇਕੋ ਹੀ ਹਨ, ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਲੰਮਾ ਕਛਹਿਰਾ ਪਹਿਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਿੱਟਿਆਂ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਉਚਾ ਚੋਲਾ ਪਹਿਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਿਰ ਉਪਰ ਦਸਤਾਰ ਬਨਾਂ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਮੇਰੇ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕੁਝ ਬੀਬੀਆਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗਈਆਂ, ਉਥੇ ਇਕ ਭਸਮ ਕੁੰਡ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੁੰਨੀਆਂ ਉਸ ਵਿਚ ਭਸਮ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਨਰਸਾਂ ਵਰਗੇ

ਰੁਮਾਲ ਦੇ ਦਿਤੇ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਵਾਪਸ ਪਿੰਡ ਆਈਆਂ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਹੀ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਿਹਾ, ਬਾਕੀ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਕੰਮ ਪਹਿਲੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਤਰਕ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆਂ ਕਰਨਾ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਥੋਂ ਤਕ ਵਧ ਗਏ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੂਲਮੰਤਰ ਨੂੰ ਵੀ ਬਦਲ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਵੀ ਬਦਲੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮਨਮਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਅਸਰ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਕੀਤੀਆਂ। ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਅਤੇ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿਚ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਦੇ ਕੇ ਜਗਾਇਆ। ਗੁੱਗਿਆਂ, ਮੜ੍ਹੀਆਂ, ਮਸਾਣੀਆਂ, ਮਾਤਾ ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਜਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਹਟਾ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਾਇਆ, ਉਹ ਪੈਦਲ ਚਲਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਦੂਜੇ ਪਿੰਡ, ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਤੀਜੇ ਪਿੰਡ। ਜਿਥੇ ਹੀ ਉਹ ਦੇਖਦੇ ਜਿਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਰ ਕੇ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸਹਿ ਨਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਰਕਾਂ ਕਰਕੇ ਬੁਰਾ ਤੇ ਭੁੱਲੜ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ, ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਹ ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੇ ਸਨ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਣ ਦਿੰਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਇਕ ਸਾਡੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਮੇਰੇ ਮਾਸੜ ਲਗਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੇੜਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰ ਦੇਵੇ ਬਸ ਫੇਰ ਹੁੰਘਾਰਾ ਭਰੀ ਜਾਓ, ਬਿਨਾਂ ਹੁੰਘਾਰਾ ਭਰੇ ਹੀ ਉਹ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਸਾਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਸੁਣਾ ਦਿੰਦੇ, ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਲਗਦਾ ਸੀ, ਗੁਰਮੰਤਰ ਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜਾਪ ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਗੁਰਮੰਤਰ ਦੀ ਸਦਾ ਹੀ ਦੁਬਿਧਾ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਦ੍ਰੈਤ ਭਰੀਆਂ ਕੋਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਾਸ ਪੇਸ਼ਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਹੱਥ ਧੋ ਕੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕਈ ਸਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਈ, ਤਸਵੀਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖ ਦਿਤਾ 'ਬਗਲਾ ਭਗਤ'। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਬਚਨ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਇਹ ਤਾਂ ਕਮਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਚਨ ਅਮੋਘ ਬਾਣ ਸੀ, ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦੀ ਐਨੀ ਅਕਲ ਗੀਣੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿ 60 ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਮਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਕਰਾ ਲਏ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨੀ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜਦੋਂ ਭੇਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਤਪਸਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਹਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਸੀ। ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੱਧੀਆਂ ਧਾਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋਟੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਾ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਿਆਂ ਹੀ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰ ਦਿਆ

ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਜੀ ਧਾਰਨਾ ਲਾ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਆਪ ਦੇ ਬੋਲ ਵਿਚ ਐਨੀ ਬਰਕਤ ਸੀ ਕਿ ਮੀਲਾਂ ਤਕ ਅਵਾਜ਼ ਗੂੰਜਦੀ ਸੀ ਜੋ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਹੀ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਇਸ ਅਗੰਮੀ ਅਵਾਜ਼ ਨੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਸਤਿਆ ਸੀ, ਜਗਾ ਦਿਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਪਿਛੋਂ ਚਾਰ ਕੁ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘਣ ਪਿਛੋਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸੰਸਾਰ ਮੰਚ ਉਪਰ ਉਭਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਆਪ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਦੇ ਬੋਲ ਵਿਚ ਕਰਾਮਾਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ, ਆਕਰਸ਼ਣ ਸੀ। ਜੋ ਵੀ ਇਕ ਵਾਰੀ ਸੁਣ ਲੈਂਦਾ ਸ਼ਬਦ, ਅਮੋਘ ਬਾਣਾਂ ਵਾਂਗੂੰ, ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੋ ਕੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਂਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਵਿਚਾਰ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਪਾਪ ਰੂਪੀ ਖਿਛਾਂ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਟ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਹੁਣ ਡੇਰੇ ਤੋਂ ਦੂਰ, ਬਾਹਰਲੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਗ ਗਏ ਸਨ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜੇ ਵਾਲੇ, ਸ. ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨ ਕੇ ਸੁਨਾਮ ਗਏ। ਛੋਟੇ ਸੰਤ ਜੀ ਵੀ ਨਾਲ ਸੀ। ਸਾਵਨ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ, ਮੀਂਹ ਦੀਆਂ ਫੁਹਾਰਾਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਆਪ ਨੇ ਭਾਈ ਮੂਲੇ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧ ਅੱਗੇ ਤੰਬੂ ਲਗਾ ਕੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਐਸਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਕਾਨ ਅੰਦਰ ਘੱਟ ਹੀ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨਰਵਿਰਤੀ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਪੂਰੇ ਦਿਨ ਭਰ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਮਿਥਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਸਜ਼ੋਭਤ ਹੋ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ, ਨਾ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵਧ ਨਾ ਇਕ ਮਿੰਟ ਘੱਟ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਥੇ ਆਪ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਲਾਏ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਉਹ ਬਚਨ ਸੁਣਾਏ ਕਿ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਤੱਤ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਉਗਮ ਪਈ। ਇਸਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਸਜਾਦਪੁਰ ਗਏ, ਉਥੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦੁਖ ਨਿਵਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭੇਟ ਕਰਨ ਗਏ। ਉਥੇ ਮਘਰ ਸੁਦੀ ਪੰਚਮੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ ਸੀ, ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਾਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਐਨੇ ਬੈਰਾਗਮਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ 'ਤਿਲਕ ਜੰਝੂ ਰਾਖਾ ਪ੍ਰਭ ਤਾਕਾ ਕੀਨੋ ਬਡੋ ਕਲੁ ਮਹਿ ਸਾਕਾ' ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਬਾਰੇ ਸੁਣਾਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਨਕਸ਼ਾ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਰਹੰਦ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਸੰਗਤਾਂ ਤੇ ਉਹ ਅਸਰ ਹੋਇਆ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਨੇਤਰ ਸੁੱਕੇ ਨਾ ਰਹੇ, ਛਮਾ ਛਮ

ਵਹਿ ਤੁਰੇ। ਇਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਬਾਣ ਵਾਂਗੂੰ ਬਚਨ ਹਿਰਦੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਸਨ। ਦੂਜਾ ਆਪ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਅਸਰ ਐਨਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਨਾਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਓਰੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੋਲਾਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਹਰ ਬੰਦੇ ਵਿਚ ਓਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਉਸ ਦੇ ਖਿਆਲ ਹੋਣ ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਇਕ ਅਸਰ ਭਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਛਾ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਓਰੇ ਵਿਚ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਗਦੀ ਨਾਮ ਰੋ ਰੁਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਬਹੁਤ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਵਾਸਾ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜੋਤ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਵਸਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਓਰਾ ਐਨਾ ਜਬਰਦਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਪੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹ ਘੁਟਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਥਰ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਕਿਰਣ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਅੰਦਰ ਜਾਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਬੈਰਾਗ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਜਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ਮਈ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੋਲ ਵਿਚ ਐਨੀ ਆਕਰਸ਼ਣ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਸਹਿਣੀ ਔਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਬੋਲ radiation ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਕੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਟਕਰਾਅ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ, ਚੁੱਪ ਐਨੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਦੂਰ ਬੈਠਾ ਚੁਟਕੀ ਮਾਰ ਦੇਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਵੀ ਵਿਖਸ਼ੇਪਤਾ ਸਹਿਣੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨ 19 ਸੈਕਟਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਾਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਦਾਸ ਨੂੰ ਹੀ ਸੌਂਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕੀਰਤਨ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਸ਼ਾਨ ਵਜ ਹਟੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਵੀ ਆਵਾਜ਼ ਗਈ, ਨਿਰਮਲਤਾਈ ਹੀ ਨਿਰਮਲਤਾਈ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਹਿਰਦਾ ਐਉਂ ਸਵੱਛ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਭਾਰੀ ਮੀਂਹ ਦੀ ਬੁਛਾੜ ਨਾਲ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਸਾਫ ਸੁਥਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗਲੀਆਂ ਦਾ ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਨੇ ਪਵਿੱਤਰ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। 20 ਸੈਕਟਰ ਦੀ ਇਕ ਮਾਤਾ ਸੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਕਾਨ ਤੇ ਸੌਂ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਨੇਤਰ ਜੋਤਹੀਣੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਇਹ ਅਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਪੁੱਤਰ ਮੈਨੂੰ ਉਥੇ ਲੈ ਚਲ, ਉਹ ਐਨੀ ਬਿਹਬਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਉਹ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਸ਼ਬਦ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ-

ਧਾਰਨਾ - ਖੋਟੇ ਕਰਮਾਂ ਨੇ ਵਿਛੋੜਾ ਤੈਥੋਂ ਪਾ ਲਿਆ,
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਲ ਲੈ ਗੁਰਾ।

ਉਸ ਉਪਰ ਐਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਦਫਤਰ ਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਆਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣਨਾ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 20 ਤੇ)

ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ ਸੁਰਤਿਆ ਉਪਜੈ ਚਾਉ

(ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਕੀਤੇ ਬਚਨ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਤੇ ਮੁਖੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 54)

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕਿਰਪਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਸਾਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੀਰਤਨ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਨੀਂਦ ਦੀ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਵਿਚ ਪਿਆ ਸੁਪਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਲੀਨਤਾ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਚੁੱਪ ਐਨੀ ਛਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਸਾਂ-ਸਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦਿਨ ਵਿਚ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੁਹਾਵੜਾ ਸਮਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਆਪ ਸਾਰੇ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹੋ, ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸਚਮੁੱਚ ਹੀ ਬੈਕੁੰਠਪਤੀ ਬੈਕੁੰਠ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਨੰਦ ਲੈ ਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ੋਭਤ ਹੋ ਕੇ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਥਾਂ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਵਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਹਨ -

**ਹਰਿ ਕੀ ਕਥਾ ਹੋਤ ਹੈ ਜਹਾਂ
ਗੰਗਾ ਭੀ ਚਲ ਆਵਤ ਤਹਾਂ।**

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

**ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਹ ਕਹੀਐ ਕਾਹਿ॥
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬੈਕੁੰਠੈ ਆਹਿ॥**

ਪੰਨਾ - 325

ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਝਾਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪੈਣ ਨਾਲ ਦੇਖ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿਬਜ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਅਵਿਅਕਤ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਵਰਤਾਵਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਵਰਗਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਉਚੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੇਵ ਅਤੇ ਅਦੇਵ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਨਾਰਦਮੁਨੀ ਨੇ ਵਰਤ ਰੱਖ ਕੇ ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਉਪਾਹਨ ਸ੍ਰੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਜਾ ਕੇ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਉਸ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਲੱਛਮੀ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਬੈਕੁੰਠਪਤੀ ਜੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੇ, ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦਸੋ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਭਗਤ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪਰਮ ਭਗਤ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੱਛਮੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾਰਦ ਜੀ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਦਿਬਜ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਨਾਰਦ ਜੀ ਨੇ ਨਾਰਾਇਣ ਨਾਰਾਇਣ ਕਹਿੰਦਿਆਂ

ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਜ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਦੇਖ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ, ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਗਹਿਰੀਆਂ ਕੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਦੇਖ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ, ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਰੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰ ਲਈ ਹੈ, ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਲੱਭਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲੱਛਮੀ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਅਚਾਨਕ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਾ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵੀ ਗੁਪਤ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾਰਦਮੁਨੀ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਏ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਾਰਦ ਨੇ ਦੀਰਘ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਸਵਰਨ ਹੀਰੇ ਜੜਤ ਤਖਤਾਂ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਅੱਜ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਹਨ। ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਕੌਤਕ ਹੋਇਆ, ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵਰਤ ਉਪਾਹਨ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਨਾਰਾਇਣ-ਨਾਰਾਇਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਕੀਤੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾਰਦ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾਏ, ਨਾਰਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਹੀ ਦਰੀ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਇਹ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਨਾਰਦਮੁਨੀ! ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਭਗਤ ਹੈਂ, ਸੰਸਾਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਘਰ ਦਰ ਤੋਂ ਹੀਣ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਘਰ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਦਰ ਨਹੀਂ, ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਆ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਭੇਤ ਦੀ ਗੱਲ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖਾਂ, ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮੇਰਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜੇ ਮੇਰੇ ਸਚਮੁੱਚ ਦਰਸ਼ਨ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਰਨੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸਾਕਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ, ਪਰਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ, ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਸਖਾ ਮਿਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਤਮ ਪੁੱਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਰਦ ਜੀ! ਇਹ ਸਾਧਸੰਗਤ ਐਵੇਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਇਥੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਭੰਡਾਰ ਹੈ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਇਹ ਸਾਧਸੰਗਤ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ, ਪਰਮ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਵਸੀਲਾ ਸਾਧਸੰਗਤ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਆਤਮ ਸੁਖ ਮਾਨਣ ਲਈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਰੰਗ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਰਸ ਭੁੰਚਣ ਲਈ ਹੈ। ਸਾਧਸੰਗਤ ਦੀ ਸੋਭਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਸਤਤ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਵੀ ਅਤੀ ਵਧੇਰੇ ਉਪਮਾ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਨਿਜ ਘਰ ਮੇਰੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ, ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ,
 ਦਰਸਨ ਸਾਧ ਸੰਗ ਮੇਰੇ ਨਿਜ ਰੂਪ ਹੈ॥
 ਸਾਧ ਸੰਗ ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਉ ਕੁਟੰਬ ਸਖਾ,
 ਸਾਧ ਸੰਗ ਮੇਰੇ ਸੁਤ ਸੁਸਟ ਅਨੂਪ ਹੈ॥
 ਸਾਧ ਸੰਗ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਪ੍ਰਾਨ ਜੀਵਨ ਮੈ,
 ਸਾਧ ਸੰਗ ਨਿਜ ਪਦ ਸੇਵਾ ਦੀਪ ਯੂਪ ਹੈ॥
 ਸਾਧ ਸੰਗ ਰੰਗ ਰਸ ਭੋਗ ਸੁਖ ਸਹਜ ਮੈ,
 ਸਾਧ ਸੰਗ ਸੋਭਾ ਅਤਿ ਉਪਮਾ ਅਉ ਉਪ ਹੈ॥੩੦੩॥

ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਤਾ ਜਿੰਨੀ ਤਿਰਛੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਖੰਡਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਮੋਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ-ਰਸੀਏ ਸਤ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਵਸ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀਰਤਨ ਸਮੇਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਪਰਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸਨਕ ਸਨੰਦਨ ਸੰਤ ਕੁਮਾਰ ਆਦਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿਕ ਤਿੰਨੋਂ ਦੇਵਤੇ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹਨ, ਹੁਕਮੀ ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਅਗਿਣਤ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਧੂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਜੁੜੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸਮਝ ਸੋਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਉਸ ਵਿਚ ਜਲ ਦੀ ਮੱਛੀ ਵਾਂਗ ਅਤਿ ਅਟੁਟ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਲਿਵਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਿੰਚਤ ਕਟਾਛ ਮਾਇਆ ਮੋਹੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਖੰਡ,
 ਸਾਧ ਸੰਗ ਰੰਗ ਮੈ ਬਿਮੋਹਿਤ ਮਗਨ ਹੈ॥
 ਜਾਂ ਕੈ ਓਅੰਕਾਰ ਕੈ ਅਕਾਰ ਹੈ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ,
 ਕੀਰਤਨ ਸਮੈ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਸੌ ਲਗਨ ਹੈ॥
 ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਜਾ ਕੇ,
 ਅਗ੍ਰਭਾਗ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਗੁਨਨੁ ਅਗਨ ਹੈ॥
 ਅਗਮ ਅਪਾਰ, ਸਾਧ ਮਹਿਮਾ ਅਪਾਰ ਬਿਖੈ,
 ਅਤਿ ਲਿਵਲੀਨ ਜਲ-ਮੀਨ ਅਭਗਨ ਹੈ॥੩੦੨॥

ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਉਸ ਮਹਾਨ ਸੰਗਮ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਜਿਸਦੀ ਮਹਿਮਾ ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰ ਹੈ, ਕੀਰਤਨ ਉਪਰੰਤ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਸਰਵਣ ਕੀਤਾ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਇਹ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਕੰਠ ਵੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਅਉਖੀ ਘੜੀ ਨ ਦੇਖਣ ਦੇਈ ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ ਸਮਾਲੇ॥
 ਗਥ ਦੇਇ ਰਾਖੈ ਅਪਨੇ ਕਉ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੇ॥

ਪੰਨਾ - 682

ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਔਖੀ ਘੜੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਔਖੀ ਘੜੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮੋਟੇ ਅਖਰਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਚਾਲ ਚਲਦਿਆਂ ਕੋਈ ਐਸਾ ਸਮਾਂ ਆ ਜਾਵੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਘੋਰ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਫਸ

ਜਾਈਏ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨੀ ਬੁੱਧੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਹਲ ਨਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਖੱਡ ਵਿਚ ਗਿਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜੋ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਔਖੀ ਘੜੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਔਖੀ ਘੜੀ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਡਰਦੇ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਔਖਾ ਸਮਾਂ ਆਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਦੰਡ ਹੀ ਦੰਡ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਘਾਟੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਜਾਲ ਪਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੱਤੇ ਸੁਧਾਂ ਭੁਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਿਆਣਾ ਬੰਦਾ ਅਕਲ ਹੀਣ ਲਗਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਮੌਤ ਦਾ ਦੰਡ ਵੀ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਅਜਮਾਇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਭਾਣਾ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵਿਗੁਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜੀਵਨ ਆਪ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਲੰਘਾਉਂਦਿਆਂ ਸੰਕਟਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਈਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਹਾਂ, ਆਪ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਸੰਕਟ ਹਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ। ਆਪ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਸੰਕਟ ਵਿਚੋਂ ਬਚਾਵੋਂ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਇਹ ਨਿਤ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖ ਕਿੱਡੀ ਵੀ ਉਚੀ ਪਦਵੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਵੀ ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਉਹ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਕੰਮ ਅਰੰਭ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਾਰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੁਖਾਲਾ ਬਣਾ ਕੇ ਸਮਾਂ ਲੰਘਾ ਦੇਵੋ, ਅਸਾਡਾ ਵੀ ਹੁਣ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਕਰੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਇਕੋ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਹ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਅਚਿੰਤ ਹੀ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਅਚਿੰਤ ਕੰਮ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਭ ਤਿਨ ਕੇ
 ਜਿਨ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰਾ॥

ਪੰਨਾ - 638

ਪਿਆਰ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ ਨੰਬਰ ਇਕ ਉਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਜੋ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰਕ ਪਿਆਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰਮੁਖ ਨਿਰਲੇਪ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਦਾ ਭਲਾ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਦਾ ਹੀ ਧੁਰੋਂ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘਾਈਆਂ ਵਿਚੋਂ ਅਰਦਾਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ,
 ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਕਾ ਭਲਾ॥

ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਦੁੱਭਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕੋ ਹੀ ਲਗਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਸੁਖੀ ਰਹੇ, ਇਥੇ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਹੋਣ, ਨਾ ਹੀ ਯੁੱਧ ਹੋਣ, ਨਾ ਹੀ ਮਾਰ ਧਾੜ, ਖੋਹ ਖਿੰਝ

ਹੋਵੇ, ਅਮਨ ਹੋਵੇ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਰਾਜ ਦੀ ਚਿਤਵਨਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਐਸੀ ਚਿਤਵਨੀ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਥਾਂ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਖ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅੰਦੇਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸਾਰੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹੋਣ, ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਕਰਦੇ ਹੋਣ, ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਦਾ ਕੋਈ ਉਥੇ ਦਿਖਾਵਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸਚਮੁਚ ਹੀ ਇਹ ਬੇਗਮਪੁਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੋਵੇ, ਖੋਫ ਜਿਥੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਨਾ ਆਵੇ, ਅਜਿਹੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਚਿਤਵਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਪਿਆਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਪਿਆਰਾ ਰੱਤੀ ਭਰ ਲਈ ਵਿਛੜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੋੜ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅੰਗ ਮੁੜਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਅਜੁ ਨ ਸੁਤੀ ਕੰਤ ਸਿਉ ਅੰਗੁ ਮੁੜੇ ਮੁੜਿ ਜਾਇ॥
ਜਾਇ ਪੁਛਹੁ ਡੋਹਾਗਣੀ ਤੁਮ ਕਿਉ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਇ॥

ਪੰਨਾ - 1379

ਇਹ ਪਿਆਰ ਅਤਿ ਉਤਮ ਨਿਰਮਲ ਪਿਆਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਰਜ਼ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਮੰਗ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਹੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਕਰਣ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਪਰੀਤ ਹੈ ਲਾਇ ਤਾਰ ਨਿਹਾਲੇ।
ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਹੇਤ ਹੈ ਮਿਲਿ ਹੋਨਿ ਸੁਖਾਲੇ।
ਨੇਹੁ ਕਵਲ ਜਲ ਜਾਣੀਐ ਖਿੜਿ ਮੁਹ ਵੇਖਾਲੇ।
ਮੋਰ ਬਬੀਹੇ ਬੋਲਦੇ ਵੇਖਿ ਬਦਲ ਕਾਲੇ।
ਨਾਰਿ ਭਤਾਰ ਪਿਆਰੁ ਹੈ ਮਾਂ ਪੁਤ ਸਮਾਲੇ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਓਹੁ ਨਿਬਹੈ ਨਾਲੇ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 27/4

ਅਤੇ ਇਸ ਪਿਆਰ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੋ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦਸਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵਨ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾ ਕੇ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਵੀ ਐਸਾ ਨਾ ਆਉਣ ਦੇਣਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਬੇ ਗਰਜ਼ ਪਿਆਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਸ਼ੂਆਂ, ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਅੰਗ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ॥
ਬੁੰਦ ਵਿਹੁਣਾ ਚਾੜ੍ਹਕੋ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ॥
ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੇਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ॥
ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ॥
ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ॥

ਪੰਨਾ - 708

ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਪਿਆਰ ਦੇ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਆਪ ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪ ਬੇਢੀ ਨੇ ਛਪਰੀ ਬਣਾਈ, ਤਾਂ ਨਾਲ ਦੀ ਗੁਆਂਢਣ ਬੀਬੀ ਨੇ ਉਸ ਛਪਰੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਤਕ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ! ਇਹ ਛਪਰੀ ਤੂੰ ਕਿਸ ਤੋਂ ਬਣਵਾਈ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਥਹੁ ਟਿਕਾਣਾ ਦਸ ਦੇਹ। ਜਿੰਨੀ ਮਜ਼ੂਰੀ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਦੁਗਣੀ ਮਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗੀ ਪਰ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਉਹਦਾ ਪਤਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਸ। ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਭੈਣ ਜੀ! ਉਹ ਬੇਢੀ ਦੇ ਥਹੁ ਟਿਕਾਣੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦੇਖ ਜਿਥੇ ਵੀ ਤੇਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਕਾਸ਼ ਧਰਤੀ, ਪਤਾਲ, ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਿਚਲੇ ਮਹੀਅਲ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੂੰ ਮਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਪੈਸੇ ਟਕੇ ਦੀ ਮਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਮਹਾਂ ਧਨਾਢ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਖੰਡਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੀ ਦੌਲਤ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ੂਰੀਆਂ ਵਿਚ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬੀਬੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਫੇਰ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਕਿਵੇਂ ਆ ਗਿਆ? ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਿਉਂ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪਾਣਾਂ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਿਉਂਦਾ ਹੀ ਉਸ ਕਰਕੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕੰਮ ਮਜ਼ਦੂਰੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਪਰ ਉਸਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਹੈ ਵੀ ਅਨੋਖੀ, ਉਹ ਹੈ ਪਿਆਰ ਦੀ ਮਜ਼ੂਰੀ। ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਸੋਚਦੀ ਹੋਵੇਂਗੀ ਕਿ ਪਿਆਰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪੁਸ਼ਪ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਪਿਆਰ ਕੱਚਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਗਰਜ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਫੁੱਲ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਵਗੈਰਾ ਅਰਪਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਤਾਂ ਨਿਰਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਹੈ। ਪੂਰਨ ਪਿਆਰ ਦੀ ਮਜ਼ੂਰੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਆਰ ਖਿੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਪੁੱਤਰ, ਧੀਆਂ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਪਿਆਰ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਭੂ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਪਿਆਰ ਤੋੜ ਕੇ ਅਜਿਹਾ ਪਿਆਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ -

ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ॥ ਪੰਨਾ - 9

ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਲੋਗ ਕੁਟੰਬ ਸਭਹੁ ਤੇ ਤੋਰੈ ਤਉ ਆਪਨ ਬੇਢੀ ਆਵੈ ਹੋ॥

ਪੰਨਾ - 657

ਸਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ -

ਪਾੜੁ ਪੜੋਸਣਿ ਪੁਛਿ ਲੇ ਨਾਮਾ
ਕਾ ਪਹਿ ਛਾਨਿ ਛਵਾਈ ਹੋ॥
ਤੋ ਪਹਿ ਦੁਗਣੀ ਮਜ਼ੂਰੀ ਦੈਹੁ
ਮੋ ਕਉ ਬੇਢੀ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ ਹੋ॥
ਰੀ ਬਾਈ ਬੇਢੀ ਦੇਨੁ ਨ ਜਾਈ॥
ਦੇਖੁ ਬੇਢੀ ਰਹਿਓ ਸਮਾਈ॥
ਹਮਾਰੈ ਬੇਢੀ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ॥
ਬੇਢੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਜ਼ੂਰੀ ਮਾਂਗੈ

ਜਉ ਕੋਉ ਛਾਨਿ ਛਵਾਵੈ ਹੋ॥
ਲੋਗ ਕੁਟੰਬ ਸਭੁ ਤੇ ਤੋਰੈ
ਤਉ ਆਪਨ ਬੇਢੀ ਆਵੈ ਹੋ॥
ਐਸੇ ਬੇਢੀ ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ
ਸਭ ਅੰਤਰ ਸਭ ਠਾਈ ਹੋ॥

ਪੰਨਾ - 657

ਸੋ ਇਹ ਪਿਆਰ ਦੀ ਇਕ ਝਲਕ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪਿਆਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਇਕ ਗਰਜ਼ ਹੈ, ਮੰਗਾਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਪੂਜਾ, ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਏ ਹੋਏ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਸੰਦੇਬਾਜ਼ੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਆਲੂ ਹੈ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਮੰਗੇ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ -

ਜੋ ਮਾਗਹਿ ਠਾਕੁਰ ਅਪੁਨੇ ਤੇ ਸੋਈ ਸੋਈ ਦੇਵੈ॥

ਪੰਨਾ - 681

ਜਿਸ ਪਿਆਰ ਦੀ ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਪਿਆਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਹਰ ਵਕਤ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਹਰ ਵਕਤ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਸੇਵਾ, ਪਾਠ, ਪੂਜਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਪਣ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਸਿਰਫ ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ॥

ਤਿਸੁ ਜਨ ਆਵੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਚੀਤਿ॥ ਪੰਨਾ - 283

ਗੁਰੂ ਉਸ ਦੀ ਸਦਾ ਹੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਜਾਮਿ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਵਲਿ ਧਨਹਿ ਕਿਆ ਗਾਰਵੁ ਦਿਜਇ॥

ਜਾਮਿ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਵਲਿ ਲਖ ਬਾਹੇ ਕਿਆ ਕਿਜਇ॥

ਜਾਮਿ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਵਲਿ ਗਿਆਨ ਅਰੁ ਧਿਆਨ ਅਨਨ ਪਰਿ॥

ਜਾਮਿ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਵਲਿ ਸਬਦੁ ਸਾਖੀ ਸੁ ਸਚਹ ਘਰਿ॥

ਪੰਨਾ - 1399

ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਸਦਾ ਹੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕੀ ਕਰੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ॥

ਸੇਵਕ ਕਉ ਗੁਰੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲ॥

ਸਿਖ ਕੀ ਗੁਰੁ ਦੁਰਮਤਿ ਮਲੁ ਹਿਰੈ॥

ਗੁਰੁ ਬਚਨੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਉਚਰੈ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟੈ॥

ਗੁਰੁ ਕਾ ਸਿਖੁ ਬਿਕਾਰ ਤੇ ਹਾਟੈ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕਉ ਨਾਮ ਧਨੁ ਦੇਇ॥

ਗੁਰੁ ਕਾ ਸਿਖੁ ਵਡਭਾਗੀ ਹੋ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕਾ ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਵਾਰੈ॥

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕਉ ਜੀਅ ਨਾਲਿ ਸਮਾਰੈ॥

ਪੰਨਾ - 286

ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਕਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਗਜ਼ਨੀ ਤੋਂ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਸੀ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਮੇਰਾ ਆਸਰਾ ਹੋ, ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਦੀ ਲਾਜ਼ ਰੱਖੋ, ਵਾਧ ਘਾਟ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਵੋ। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਮੈਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ੋ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਵੀ ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਮੁਗਲ ਫੌਜ ਵਿਚ ਗਜ਼ਨੀ ਦੇ ਨਵਾਬ ਪਾਸ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਅਹੁਦਾ ਸੈਨਾਪਤੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ ਅਤੇ ਅਤਿ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਦਾ ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਅਨੇਕਾਂ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਰ ਵਕਤ ਡਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਕੋਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਵੋ ਕਿ ਮੇਰਾ ਉਧਾਰ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਇਥੇ ਉਥੇ ਮੈਨੂੰ ਮਹਾਨ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਵੋ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪੰਜ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਹਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਘੇਰੀ ਰਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਧਨ ਦਿਨ ਰਾਤ ਲੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ, ਲੁੱਟਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚੋਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਅੰਦਰਿ ਪੰਚ ਚੋਰ ਵਸਹਿ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰੁ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੂਟਹਿ ਮਨਮੁਖ ਨਹੀ ਬੁਝਹਿ ਕੋਇ ਨ ਸੁਣੈ ਪੁਕਾਰੁ॥

ਪੰਨਾ - 600

ਇਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਘਰ ਹੀ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭਰਪੂਰੁ ਹੈ

ਮਨਮੁਖਾ ਸਾਦੁ ਨ ਪਾਇਆ॥

ਜਿਉ ਕਸਤੂਰੀ ਮਿਰਗੁ ਨ ਜਾਣੈ

ਭੁਮਦਾ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਜਿ ਬਿਖੁ ਸੰਗ੍ਰਹੈ ਕਰਤੈ ਆਪਿ ਖੁਆਇਆ॥

ਪੰਨਾ - 644

ਇਹ ਪੰਜ ਕਲੇਸ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਕਰਮਵਾਰ ਅਵਿਦਿਆ, ਅਸਿਮਿਤਾ, ਅਭਿਨਿਵੇਸ਼, ਰਾਗ ਅਤੇ ਦ੍ਰੈਸ਼ ਹਨ ਇਹ ਹਰ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਧਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਗਿਆਨ ਵਸ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਹਿਤ ਅਤੇ ਅਹਿਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸਦਾ ਹੀ ਦੁਖ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਇਸ ਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਡੈਣਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰਿੜਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਜੀਵ ਮਹਾਨ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਬਚਨ ਸਤਿ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੁਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ, ਮਨ ਨੂੰ ਲੁਭਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਪੰਜ

ਕਲੇਸ਼ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਦੁਖ ਭੁਗਤਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਵੋ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਰਾਸ 3 ਅੰਕ 51 ਵਿਚ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

**ਅਸ ਮੁਝ ਕਉ ਦੀਜਹਿ ਉਪਦੇਸ਼।
ਸੁਨਤਿ ਕਮਾਵਤਿ ਨਸਹਿ ਕਲੇਸ਼।**

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 2145

ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਧੁਰ ਹਿਰਦਿਓਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂ ਆ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਤਮ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਣ ਕੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿ ਜਾਣ ਕੇ ਕਮਾਈ ਕਰਿਓ, ਉਹ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਸਦਾ ਹੀ ਲਿਵ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖੋ, ਇਸ ਵਿਚ ਸਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ, ਜਦੋਂ ਸ਼੍ਰਾਸ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਨਾਲ ਲੱਦਿਆ ਹੋਵੇ, ਖਾਲੀ ਨਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਆਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਵੇ, ਸੱਖਣਾ ਨਾ ਆਵੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਐਨਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾਓ, ਆਪਣੇ ਨਵਾਬ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨੀ ਇਹ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਭਰਿਆ ਜੀਵਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਕ੍ਰਿਆ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰਾਸ ਸ਼੍ਰਾਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਦਾ ਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ, ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਇਸ ਨਾਲ ਉਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਦਾ ਹੀ ਰਸ ਭਿੰਨਾਂ ਅਨੁਭਵ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੋਬਿੰਦ॥

ਮਨ ਅੰਤਰ ਕੀ ਉਤਰੈ ਚਿੰਦ॥

ਪੰਨਾ - 295

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਦਇਆ ਦਾ ਪਾਤਰ ਹੋ ਕੇ, ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼, ਘੁੱਟ ਕੇ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪੱਕਾ ਇਰਾਦਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਸ਼੍ਰਾਸ ਬਿਰਥਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਕਮਾਉਣ ਵਿਚ ਹੀ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਠਦੇ ਬਹਿੰਦੇ, ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਰਹਿਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਯਾਦ ਰਖਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਭਲਾ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ, ਗਮੀ ਵਿਚ ਇਹੋ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਰੱਖੋ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਠੀਕ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਾਜ਼ੀ ਰਹੋ, ਕਿਸੇ ਉਪਰ ਦੋਸ਼ ਨਾ ਦੇਵੋ, ਦੋਸ਼ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੁਖ ਸੁਖ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਦਦੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਉ ਕਿਸੈ ਦੋਸੁ ਕਰਮਾ ਆਪਣਿਆ॥

ਜੋ ਮੈ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈ ਪਾਇਆ ਦੋਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ॥

ਪੰਨਾ - 433

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰ ਥਾਂ ਉਤੇ ਵਿਆਪਕ ਹਨ ਜਿਧਰ ਵੀ ਤੇਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਤੂੰ ਸੋਚ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਵੀ ਤੇਰੀ ਪਹੁੰਚ ਹੈ, ਕੋਈ ਥਾਂ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਦਿਬਜ ਦਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਤਕ ਇਹ ਜੋਤ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਸ਼ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਹਰ ਜੀਵ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਕੋਈ ਦੁਖ ਆਵੇ, ਕੋਈ ਸੁਖ ਆਵੇ ਉਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਨਾ ਦੇਵੋ, ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰਹੋ।

ਤੀਜਾ ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਉਹ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਹੈਂ। ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪੰਜ ਤੱਤ, 25 ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਬਣੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੇ, ਕਰਮ ਇੰਦਰੇ, ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ, ਮਨ, ਬੁੱਧੀ ਚਿਤ ਤੇ ਹੰਗਤਾ ਰੂਪੀ ਅੰਤਸਕਰਣ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਚੇਤਨ ਸਰੂਪ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਹੈਂ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ, ਆਤਮ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਪ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਦੋਸ਼ ਅਰੋਪਹੁ ਕੋਇ ਨ ਪ੍ਰਭੂ ਮੈਂ।

ਜੋ ਬਯਾਪਕ ਨਭ ਕੀ ਸਮ ਸਭਿ ਮੈਂ।

ਤਨ ਹੰਤਾ ਕੋ ਤਜਿ ਅਭੰਗਸ।

ਸਨੈ ਸਨੈ ਲਖਿ ਰੂਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 2145

ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਮੈਲ ਧੋ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਪੜੇ ਨੂੰ ਧੋਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਬਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ, ਤਨ ਤੇ ਪਈ ਗਰਦ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਉਹ ਮੈਲ ਧੋਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਲੁ ਲਾਗੀ ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਸਿਆਹੁ॥

ਖੰਨਲੀ ਧੋਤੀ ਉਜਲੀ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣਿ ਪਾਹੁ॥

ਪੰਨਾ - 651

ਇਕ ਗੱਲ ਦਾ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਜੀਵ ਘਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਹਿੰਸਾ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਰੂਪ ਹਨ। ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣਾ, ਮਾਰਨਾ ਸਰੀਰਕ ਹਿੰਸਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਠੋਰ ਬਚਨ ਬੋਲ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਵਿੰਨ ਦੇਣਾ ਇਹ ਵਾਚਕ ਹਿੰਸਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਨ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਇਹ ਮਾਨਸਿਕ ਹਿੰਸਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਫਸਾ ਦੇਣਾ, ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਖੋਹ ਲੈਣੀ, ਇਹ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਕਹਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਕ

ਹਿੰਸਾ ਉਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਤਾਂਤਰੀ ਤੋਂ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਕਰਵਾ ਕੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਜਾਂ ਆਪ ਚਿਲੇ ਕੱਟਣੇ। ਇਹ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਰੂਪ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਇਹ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ ਕਿ ਅਰਦਾਸ ਪਿਛੋਂ ਜਾਂ ਇਕੱਲਿਆਂ ਵੀ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

**ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ,
ਤੇਰਾ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਕਾ ਭਲਾ।**

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨੀ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਨਹੀਂ ਦੁਖਾਉਣਾ, ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚਾਲੇ ਕੰਧ ਬਣਾ ਲਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਹਿਮਤਾਂ ਤੇ ਬਰਕਤਾਂ ਉਸ ਕੰਧ ਕਾਰਨ ਰੁਕ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਹਨ ਕਿ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੁਰਾ ਹੈ-

**ਬੁਰਾ ਗਰੀਬ ਕਾ ਮਾਰਨਾ ਬੁਰੀ ਗਰੀਬ ਕੀ ਆਹ।
ਮੁਏ ਬਕਰੇ ਕੀ ਖਾਲ ਸੇ ਲੋਹਾ ਭਸਮ ਹੋ ਜਾਏ।**

ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਦਇਆ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਦਇਆ ਤੋਂ ਹੀ ਧਰਮ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਦਇਆ ਹੈ ਉਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧੀਰਜ ਹੈ, ਖਿਮਾਂ ਹੈ ਸੰਤੋਖ ਹੈ, ਅਹਿੰਸਾ ਹੈ, ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਹੈ, ਸੌਚ ਹੈ, ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਹੈ, ਚਰਿੱਤਰ ਹੈ, ਸ਼ੀਲ ਹੈ, ਮਿਠਾਸ ਹੈ, ਇਹ ਗੁਣ ਦਇਆ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਦਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

**ਕਬੀਰ ਜਹਾ ਗਿਆਨ ਤਹ ਧਰਮੁ ਹੈ ਜਹਾ ਝੂਠੁ ਤਹ ਪਾਪੁ॥
ਜਹਾ ਲੋਭੁ ਤਹ ਕਾਲੁ ਹੈ ਜਹਾ ਖਿਮਾ ਤਹ ਆਪਿ॥**

ਪੰਨਾ - 1372

ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ! ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਣੀ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਨਤ ਜੀਅ ਭਰਕੇ ਕਰੋ ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਉਪਰ ਸੰਤੋਖ ਰੱਖੋ, ਕਲਪਣਾ ਨਾ ਕਰੋ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਅਲੇਪ ਰਹੋ ਪਰ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਗਮਨ ਗਿਰਾਵਟ ਲਈ ਬਜਰ ਅਸਤਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਪ ਤਪ ਸਾਰੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਅੰਦਰੋਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਮੁਕ ਬਿਰਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਪਾਸੋਂ ਗਿਰਾਵਟ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਕੇ ਬੇਅੰਤ ਬਚਨ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੁੜੇ। ਉਹ ਗਜ਼ਨੀ ਵਿਚ ਮੁਗਲ ਨਵਾਬ ਦੀ ਚਾਕਰੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਪਾਬੰਧ ਸਨ, ਕਦੇ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਨਵਾਬ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ। ਉਹ ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਰੋਜ਼ ਤਨਖਾਹ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਐਸਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ -

ਲੇਤਿ ਰਜਤਪਣ ਨਿਤ ਪੰਚਾਸ।

ਆਯੁਧ ਧਰੇ ਰਹਤਿ ਤਿਸ ਪਾਸਿ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 2145

ਪੰਜਾਹ ਰੁਪਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ 50 ਰੁਪਏ ਰੋਜ਼ ਦੇਣੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੀ ਤਨਖਾਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਜੇ ਅਸੀਂ ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਵੀ ਮੰਨ ਲਈਏ ਤਾਂ ਅੱਜ ਦੇ 750 ਰੁਪਏ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇ 50 ਰੁਪਏ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ 7500 ਰੁਪਏ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪ ਨੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਕਮਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਰਹਿਤ ਰੱਖੇ, ਭੇਖ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਅਖਵਾਇਆ ਕਰਦਾ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਅਸੀਂ ਭੇਖ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਜੀਵਨ ਅਕਾਰਥ ਗੁਜ਼ਾਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ, ਉਦਮ ਧਾਰਨ ਕਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ, ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਮਾਉਣ ਨਾਲ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਲਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀਰਤਨ ਵੀ ਕਰੋ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਚ ਲਾਵੋ। ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਬਹਿੰਦਿਆਂ ਉਠਦਿਆਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਿਆਵੋ, ਕੋਈ ਸ਼ਾਸ ਖਾਲੀ ਨਾ ਜਾਣ ਦੇਵੋ। ਇਸ ਕ੍ਰਿਆ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਨੈਣ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ॥

ਈਤਹਿ ਉਤਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ

ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਮੋਹਿਨਾ॥

ਪੰਨਾ - 407

ਸੋ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਧਿਆਤਮੀ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿ ਕੇ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਅੱਜ ਗਜ਼ਨੀ ਦੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਲ੍ਹਣ ਜਾਣਾ ਹੈ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਨਾਲ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਹੁਕਮ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿਸਦੇ ਅੱਗੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਆਵੇ ਉਹੋ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਜਾਂ ਪਕੜੇ। ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਕ ਹਰਨੀ ਆ ਗਈ, ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਘੋੜਾ ਨਠਾ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਘੋੜਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਤਿੱਖੀ ਚਾਲ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਉਹ ਹਰਨੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਸ ਦੇ ਮਾਰੀ ਉਸ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਦੋ ਬੱਚੇ ਸਨ। ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਬੱਚੇ ਵੀ ਕਟ ਗਏ, ਹਰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉਪਰ ਗਿਰ ਪਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਤਰਸ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ।

ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤੜਫ-ਤੜਫ ਕੇ ਮਰਦਿਆਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਆਉਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਧਿਰਕਾਰ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਨੌਕਰੀ ਨੂੰ ਧਿਰਕਾਰ ਹੈ, ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕੁਦਇਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਏ ਨੇ ਹਰਨੀ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਧਿਰਕਾਰ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਕਰਮ ਧਿਰਕਾਰ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਪਾਪ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮਾਰਨਾ ਤਾਂ ਇਕ ਨੂੰ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਮਾਰ ਦਿਤੇ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਕਿਥੇ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਦਇਆ ਕਮਾਈ, ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰੀਂ ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ ਪਲਟ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਮੈਂ ਮਹਾਨ ਦੋਸ਼ੀ ਹਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਈ ਕਿ ਜੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਜ਼ਤਰ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਜੀਵ ਮਰੇਗਾ, ਜੇ ਕੋਈ ਸਜ਼ਤਰ ਹੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜੀਵ ਨਹੀਂ ਮਰ ਸਕੇਗਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਇਸਪਾਤ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਲਾਹ ਕੇ ਕਾਠ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਿਸ਼ ਕਰਵਾ ਕੇ ਪਾ ਲਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਇਸਪਾਤ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸੀ ਜੋ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕੇ ਨਾਲ ਖਾਹ ਖਾਂਦਾ ਸੀ, ਇਕ ਤਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਅਹੁਦੇ ਤੇ ਲੱਗਿਆ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਨਵਾਬ ਇਸ ਤੇ ਬਹੁਤ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਹ ਮਿਲ ਗਈ ਕਿ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ ਨੇ ਕਾਠ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮੌਕਾ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੱਥੋਂ ਨਹੀਂ ਗਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਇਹ ਇਸਨੂੰ ਉਹ ਸਜ਼ਾ ਦਿਵਾਵੇਗਾ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਤਕ ਯਾਦ ਰਹੇ। ਉਹ ਨਵਾਬ ਪਾਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਤਿਲੋਕਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਿਪਾਹੀ ਹੈ, ਵੱਡਾ ਜਰਨੈਲ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਰਕਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਣ ਆਪ ਤੇ ਵਾਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਉਸ ਉਪਰ ਆਪਣੇ ਵਾਰ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੇਤ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸਾਂ, ਉਸ ਨੇ ਕਾਠ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਉਤੇ ਲੋਹੇ ਦਾ ਮੁੱਠਾ ਲਾ ਕੇ ਦਿਖਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਸਪਾਤ ਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਮਿਆਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਉਹ ਕਾਠ ਹੈ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਆਪ ਤੋਂ ਧਨ ਹਾਸਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਚੁਗਲ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਨਾ ਲਿਆਂਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਤਾਂ ਮਹਾਨ-ਮਹਾਨ ਸੂਰਮਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਖਾਸ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜੰਗ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਚੁਗਲ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹੀ ਗੱਲ ਕਹੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ 'ਹੱਥ ਕੰਗਣ ਨੂੰ ਆਰਸੀ ਕੀ' ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਆਪ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ ਕਿ ਆਪ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਲਾਇਨਾਂ ਲਵਾਓ ਅਤੇ ਆਪ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਥਿਆਰ

ਦੇਖੋ। ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਕਾਠ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਤਲਵਾਰ ਪਹਿਨੀ ਹੋਵੇਗੀ ਉਹ ਦਿਸ ਜਾਵੇਗੀ। ਆਪ ਮੇਰੇ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਚੁਗਲੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਪਾਸ ਕਾਠ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਨਿਕਲ ਆਈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਅਲਹਿਦਾ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਜੇ ਉਸ ਕੋਲ ਇਸਪਾਤ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਨਿਕਲੀ ਤਾਂ ਜੇ ਦੰਡ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਦੇਵੋਗੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਾਂਗਾ। ਐਨੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਨਵਾਬ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਹਿਤੁ ਹੀ ਹੋਵੇ, ਮੈਨੂੰ ਹਿਤ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪਰਖ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਇਕ ਦਮ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਤਲਵਾਰ ਦੇਖਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ; ਜੇ ਇਸ ਪਾਸ ਇਸਪਾਤ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਵੇਗਾ ਕਿ ਨਵਾਬ ਨੇ ਕਿਸੇ ਚੁਗਲ ਦੀ ਚੁਗਲੀ ਮੰਨ ਕੇ ਮੇਰੇ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਕਰਮ ਨੂੰ ਨਿਰਾਦਰੀ ਮੰਨੇਗਾ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਲਵਾਰ ਕੱਢੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਦੇਖੋ। ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਇਸਪਾਤ ਐਸਾ ਹੈ ਜੋ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇਖਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਸਭ ਸੂਰਮੇ ਆਪਣੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾਓ।

ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਗਈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਤਲਵਾਰ ਕਾਠ ਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਨਵਾਬ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦੇਵੇਗਾ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਵੇ, ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਲਵੇ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮੌਤ ਦੰਡ ਦੇ ਦੇਵੇ। ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਫਿਕਰ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਉਸ ਲਈ ਅਤਿ ਔਖੀ ਘੜੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਤਕ ਸਭ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇਖਦੇ-ਦੇਖਦੇ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਨਾ ਤਾਂ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਉਥੋਂ ਹਿਲ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਮਿਆਨ ਵਾਲੀ ਤਲਵਾਰ ਮੰਗਵਾ ਲੈਂਦਾ। ਉਸ ਪਾਸ ਇਕੋ ਚਾਰਾ ਸੀ ਉਹ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਆਸਰਾ। ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦਿੰਦਾ, ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰਨ ਭਰੋਸਾ ਸੀ।

ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ ਮੁਗਲ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾਉਣੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕਿਥੇ ਹੈ ਤੇਰੀ ਤਲਵਾਰ, ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਦਸਾਂਗਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦਇਆ ਕਮਾ, ਦਇਆ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਕੀ ਬਣੇਗਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਅੰਦਰ ਮੇਰਾ ਪੜਦਾ ਲਹਿ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਧਿਆਨ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲਾ

ਲਿਆ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਨੇ ਇਸਪਾਤ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਕਾਠ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਪਹਿਨ ਲਈ ਸੀ। ਇਥੇ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਨਵਾਬ ਦਾ ਵੱਡਾ ਅੰਗ ਰਖਸ਼ਕ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਧੋਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ! ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮੇਰੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਆਪ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਯਾਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ -

**ਅਉਖੀ ਘੜੀ ਨ ਦੇਖਣ ਦੇਈ ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ ਸਮਾਲੇ॥
ਹਾਥ ਦੇਇ ਰਾਖੈ ਅਪਨੇ ਕਉ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੇ॥**

ਪੰਨਾ - 682

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਹੁਣ ਆਪ ਮੇਰੀ ਲਾਜ ਰੱਖੋ, ਆਪ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਹੋ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਉਹ ਨਕਸ਼ਾ ਆ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਦਰੋਪਤੀ ਨੂੰ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਖਿੱਚ ਕੇ ਸਭਾ ਵਿਚ ਲੈ ਆਏ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੁਰਯੋਧਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਪੰਚਾਲੀ ਨੂੰ ਸਭਾ ਵਿਚ ਨਗਨ ਕਰ ਦੇਵੋ; ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਰੋਪਤੀ ਅਤਿ ਅੱਖੀ ਘੜੀ ਵਿਚ ਫਸ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ, ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ, ਦਰੋਣਾਚਾਰੀਆ ਗੁਰੂ, ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰੀਆ ਅੱਗੇ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਸੁਣੀ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਧੇ ਰਾਜਾ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਪੰਜੇ ਪਾਂਡਵ ਜੋ ਸਭ ਕੁਝ ਜੁਏ ਵਿਚ ਹਾਰ ਕੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭੀਮਸੈਨ ਨੂੰ ਜੋਸ਼ ਆਵੇਗਾ, ਉਹ ਮਹਾਂਬਲੀ ਮੈਨੂੰ ਸਭਾ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਅੱਖ ਨਾ ਰਲਾਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਆਸਰਾ ਨਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਆਸਰੇ ਛੀਨ ਹੋ ਜਾਣ, ਉਸ ਦਾ ਆਸਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੰਨੇ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਝਟਕਾ ਮਾਰਿਆ, ਦਰੋਪਤੀ ਦੀ ਅੱਧੀ ਸਾੜੀ ਲਹਿ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਥਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਅੰਗ ਸੰਗ, ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਹੈ, ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਪੰਚਾਲੀ ਕਉ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੁਧਿ ਆਈ॥
ਤਾ ਕੋ ਦੁਖੁ ਹਰਿਓ ਕਰੁਣਾ ਮੈ ਅਪਨੀ ਪੈਜ ਬਢਾਈ॥**

ਪੰਨਾ - 1008

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਜੋ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਦੁਸ਼ਾਸਨ ਝਟਕੇ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਸਾੜੀ ਲਾਹੁਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਨੀਚੇ ਹੋਰ ਸਾੜੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਰੰਗਾਂ-ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾੜੀਆਂ ਦੇ ਢੇਰ ਲੱਗ ਗਏ। ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਤ ਦਿਨ, ਸੱਤ ਰਾਤਾਂ ਇਹ ਕੁਕਰਮ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ, ਕਪੜਿਆਂ ਦੇ ਢੇਰ ਲਗ ਗਏ। ਅਖੀਰ ਉਹ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਣ ਲੱਗੇ, ਸਿਰ ਧੁਣਨ ਲੱਗੇ ਤੇ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਚੰਡਾਲ ਚੌਕੜੀ ਵਿਚੋਂ ਛੁਟ ਕੇ ਦਰੋਪਤੀ ਘਰ ਆਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਅੱਗੇ ਸ਼ਿਕਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਪਿਛੋਂ ਆਏ ਹੋ। ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਰੋਪਤੀ! ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ

ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਕਤ ਅੱਧੀ ਸਾੜੀ ਲਹਿ ਚੁਕੀ ਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਾਣ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੀ ਰਕਸ਼ਾ ਕਰਨੀ ਹੈ -

**ਅੰਦਰਿ ਸਭਾ ਦੁਸਾਸਣੈ ਮਥੇਵਾਲ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਆਂਦੀ।
ਦੂਤਾ ਨੋ ਫੁਰਮਾਇਆ ਨੰਗੀ ਕਰਹੁ ਪੰਚਾਲੀ ਬਾਂਦੀ।
ਪੰਜੇ ਪਾਂਡੋ ਵੇਖਦੇ ਅਉਘਟਿ ਰੁਧੀ ਨਾਰਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ।
ਅਖੀ ਮੀਟਿ ਧਿਆਨੁ ਧਰਿ ਹਾਹਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਰੈ ਬਿਲਲਾਂਦੀ।
ਕਪੜ ਕੋਟੁ ਉਸਾਰਿਓਨੁ ਥਕੇ ਦੂਤ ਨ ਪਾਰਿ ਵਸਾਂਦੀ।
ਹਥ ਮਰੋੜਨਿ ਸਿਰੁ ਧੁਣਨਿ ਪਛੋਤਾਨਿ ਕਰਨਿ ਜਾਹਿ ਜਾਂਦੀ।
ਘਰਿ ਆਈ ਠਾਕੁਰ ਮਿਲੇ ਪੈਜ ਰਹੀ ਬੋਲੇ ਸ਼ਰਮਾਂਦੀ।
ਨਾਥ ਅਨਾਥਾਂ ਬਾਣਿ ਧੁਰਾਂਦੀ॥**

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ10/8

ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੁਸੀਂ ਦਰੋਪਤੀ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣ ਦਿਤੀ। ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਵੀ ਲਾਜ ਰੱਖੋ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਮੇਰੀ ਕਾਠ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਮਹਾਨ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚਾਉਣਗੇ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦਿਲ ਧੱਕ-ਧੱਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਕੰਬ ਰਿਹਾ ਹੈ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਾਸ ਉਸ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਪਹੁੰਚੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੇਵਕ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਣ ਲਈ ਤਤਪਰ ਹੋਏ। ਉਧਰ ਨਵਾਬ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ ਪਾਸ ਆਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਤਲਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾ, ਮੈਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਤਲਵਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰਖਦਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੇਰੀ ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਕਿਹੜੀ ਮੋਹਰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮੇਰੀ ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ, ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੀ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਦਿਤੀ ਹੈ ਉਹੋ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਆ ਕੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਖਿੱਚ ਲਈ। ਨਵਾਬ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕਦੀ ਹੈ, ਐਸੀ ਚਮਕ ਉਸ ਤਲਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਈ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ! ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਤਲਵਾਰ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਐਨੀ ਤਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਜ ਤਕ ਐਸੀ ਤਲਵਾਰ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ। ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਮੁਗਲ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਫੌਜ ਵਿਚ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਨੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਇਹ ਤਲਵਾਰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਰਖਸ਼ਾ ਕਰੇਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਅੱਜ ਤੋਂ ਦੁਗਣੀ ਤਨਖਾਹ ਲਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਨੇ ਚੁਗਲੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਇਹ ਕੌਤਕ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਗਸ਼ ਪੈ ਗਈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ

ਦੀ ਕਾਠ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦੇਣਾ ਤੇ ਜੇ ਇਸਪਾਤ ਦੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਜੋ ਦੰਡ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਦੇਵੋਗੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਇਜ਼ਤ ਰਹੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜ਼ਰੂਰ ਇਸਦੇ ਪੀਰ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਕਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦੇਵੋ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦਵਾਂਗਾ।

ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਇਹ ਬਿਰਦ ਦੇਖ ਕੇ ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਲਾਜ ਰੱਖੀ, ਆਪ ਧੰਨ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਦੱਸ ਦਿਓ ਕਿ ਕਿਸ ਕਰਕੇ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਬੀਤੀ ਉਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ। ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਜੋ ਸਾਡਾ ਬਚਨ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕਾਠ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਪਹਿਨ ਲਈ, ਇਸ ਨੇ ਦਇਆ ਕਮਾਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਦਾ ਵੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਨੇ ਬਚਨ ਕਮਾਇਆ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਰਾਖੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਇਹ ਬਿਰਦ ਬਾਣੀ ਦੀ ਲਾਜ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ -

*ਅਉਖੀ ਘੜੀ ਨ ਦੇਖਣ ਦੇਈ ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ ਸਮਾਲੇ॥
ਗਥ ਦੇਇ ਰਾਖੈ ਅਪਨੇ ਕਉ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੇ॥
ਪ੍ਰਭ ਸਿਉ ਲਾਗਿ ਰਹਿਓ ਮੇਰਾ ਚੀਤੁ॥
ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਧੰਨੁ ਹਮਾਰਾ ਮੀਤੁ॥
ਮਨਿ ਬਿਲਾਸ ਭਏ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਅਚਰਜ ਦੇਖਿ ਬਡਾਈ॥
ਹਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਆਨਦ ਕਰਿ ਨਾਨਕ
ਪ੍ਰਭਿ ਪੂਰਨ ਪੈਜ ਰਖਾਈ॥ ਪੰਨਾ - 682*

ਜੋ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਲਾਜ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਅੰਦਰ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਐਸੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ, ਕਥਾਵਾਂ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਔਖੀ ਘੜੀ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਸ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਕਟਾਰੂ ਦੇ ਵੱਟੇ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਕਥਾ ਫੇਰ ਸਮਾਂ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਹੁਣ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਸਭ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਤੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ, ਗੁਰੂ ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕੀਤਿਆਂ ਉਲਝਣਾਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਘਨ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦੇ, ਔਖੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸਦਾ ਹੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਰਮ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਉਚਾਰਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸ੍ਰਾਸ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣਾ

ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਕਿੰਨੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਕਿੰਨਾ ਭਰੋਸਾ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਘੋਰ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਅੱਜ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਰਮ ਕਮਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਪਰਮ ਦਇਆ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਵੱਢ-ਵੱਢ ਕੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਕੁਦਇਆ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹੇਗੇ -

*ਜੀਅ ਬਧਹੁ ਸੁ ਧਰਮੁ ਕਰਿ ਥਾਪਹੁ
ਅਧਰਮੁ ਕਹਹੁ ਕਤ ਭਾਈ॥
ਆਪਸ ਕਉ ਮੁਨਿਵਰ ਕਰਿ ਥਾਪਹੁ
ਕਾ ਕਉ ਕਹਹੁ ਕਸਾਈ॥*

ਪੰਨਾ - 1103

ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ॥ ਪੰਨਾ - 4

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰੋ ਪਰ ਇਕ ਸ੍ਰਾਸ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਨਾ ਜਾਣ ਦੇਵੋ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਵੀ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨੀਏ ਅਤੇ ਹਰ ਸੁਆਸ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਲੰਘਾਈਏ, ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾਈਏ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

*ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਹਿਰਦੇ ਵਸਾਇ
ਜੋ ਇਛੇ ਸੋਈ ਫਲ ਪਾਏ॥*

*ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥
□ □ □ □ □ □ □*

(ਪੰਨਾ 11 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮਝ ਆ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ, ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਨੂੰ ਸਰਲ ਬਣਾ ਕੇ ਦਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ, ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਬੰਦੇ ਜੋ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਪਈ, ਉਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਦੋਹਰਾਦੂਨ ਲੈ ਗਏ। ਆਪ ਨੇ ਸ. ਬਿਸ਼ੇਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਘੜੂਏਂ ਵਾਲ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਚ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਸਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਮਸੂਰੀ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਥੇ ਰਾਣੀ ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਮਨੋਲੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੇ ਥਾਂ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਹ ਵਾਤਾਵਰਨ ਐਨਾ ਪਸੰਦ ਆਇਆ ਕਿ ਆਪ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਇਥੋਂ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਕੇ ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਤ ਵਸਿਆ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਰਹੇ।

□ □ □ □ □ □ □

ਕਲਿਜੁਗਿ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸੁਖਾਲਾ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਤੇ ਮੁਖੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਚਿਰ ਕਾਲ ਤੋਂ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਦਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ -

ਥਿਤਿ ਵਾਰੁ ਨ ਜੋਗੀ ਜਾਣੈ ਰੁਤਿ ਮਾਹੁ ਨ ਕੋਈ॥
ਜਾ ਕਰਤਾ ਸਿਰਠੀ ਕਉ ਸਾਜੇ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਸੋਈ॥

ਪੰਨਾ - 4

ਭਾਰਤੀ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਮਾਂ ਚਾਰ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਤਿਜੁਗ, ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦੁਆਪਰ, ਕਲਜੁਗ, ਚਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ 43 ਲੱਖ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। 17 ਲੱਖ 28 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਸਤਿਜੁਗ ਦੀ ਉਮਰ ਹੈ, 12 ਲੱਖ 96 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਤ੍ਰੇਤਾ ਦੀ ਉਮਰ, 8 ਲੱਖ 64 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਦੁਆਪਰ ਦੀ ਉਮਰ, 4 ਲੱਖ 32 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਉਮਰ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਉਪਰ ਨਿਅੰਤਰਣ ਰੱਖਣ ਬਾਰੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਮਿਥੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਬਦਲਦੇ ਹਨ, ਸੋਚ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਰਤਾਰਾ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਜਿਸ ਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਧਰਮੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਧਰਮ ਕਮਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਦਾ ਲੋਪ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਪਸਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਸਮਝ ਕੇ ਨਿਭਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਫਸਦੇ। ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਰੀਪੂਰਨ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਸ ਸੱਚ ਨੂੰ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਧਿਆਉਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਆਮ ਤੌਰ ਉਪਰ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਸੀ ਕਿ ਇਥੇ ਇਕੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਤ, ਤਪ, ਜਤ ਅਤੇ ਦਾਨ ਉਪਰ ਧਰਮ ਕਾਇਮ ਸੀ, ਚਾਰ ਪੈਰ ਧਰਮ ਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨਿਰਛਲ, ਨਿਰਵੈਰ, ਰਾਗ ਦ੍ਰੋਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ,

ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸਦੇ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਸਤਜੁਗਿ ਸਚੁ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਈ॥
ਘਰਿ ਘਰਿ ਭਗਤਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਈ॥
ਸਤਜੁਗਿ ਧਰਮੁ ਪੈਰੁ ਹੈ ਚਾਰਿ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝੈ ਕੋ ਬੀਚਾਰਿ॥

ਪੰਨਾ - 880

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪਰੀਪੂਰਨਤਾ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਬੁਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹਰ ਜੁੱਗ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਵਸ਼ਕ ਸਨ ਇਕ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਦੂਜਾ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ।

ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਨਾਮਿ
ਵਡਿਆਈ ਹੋਈ॥
ਜਿ ਨਾਮਿ ਲਾਗੈ ਸੋ ਮੁਕਤਿ ਹੋਵੈ
ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਨਾਮੁ ਨ ਪਾਵੈ ਕੋਈ॥
ਪੰਨਾ - 880

ਸੋ ਸਮਾਂ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ, ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈ ਗਿਆ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪਰੀਪੂਰਨਤਾ ਜੋ ਅੰਤਮ ਸੱਚ ਹੈ, ਉਸ ਉਪਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਸੋ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੱਚ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਤੋਂ ਉਤਰ ਗਈ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਪੈਰ ਧਰਮ ਦੇ ਰਹਿ ਗਏ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਤ੍ਰੇਤਾ ਜੁੱਗ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਰਿਹਾ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਜਾਣਨ ਦੀ ਥਾਂ ਦੂਰ ਜਾਣਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬੁਝਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ ਸੋਝੀ ਸੀ, ਜੋ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਂਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਜੁੱਗ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਦਾ ਅੰਸ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗਾ, ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਤ੍ਰੇਤੈ ਇਕ ਕਲ ਕੀਨੀ ਦੂਰਿ॥
ਪਾਖੰਡੁ ਵਰਤਿਆ ਹਰਿ ਜਾਣਨਿ ਦੂਰਿ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝੈ ਸੋਝੀ ਹੋਈ॥
ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਸੁਖੁ ਹੋਈ॥

ਪੰਨਾ - 880

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁੰਡੇ ਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਦੁਆਪਰ ਯੁੱਗ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ, ਤੁੰਡੇ ਯੁੱਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਮਰਿਆਦਾ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋਇਆ, ਦੁਆਪਰ ਯੁੱਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਯੁੱਗ ਅੰਦਰ ਵੈਰੀ ਅਤੇ ਬਿਗਾਨੇ ਦੇ ਭਾਵ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਗ ਪਏ, ਦੁਬਿਧਾ ਨੇ ਜਨਮ ਲੈ ਲਿਆ, ਦੋ ਪੈਰ ਧਰਮ ਦੇ ਖਿਸਕ ਗਏ, ਸਿਰਫ ਦੋ ਪੈਰਾਂ ਉਪਰ ਇਸ ਯੁੱਗ ਦਾ ਕਾਰਜ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪੰਜ ਭਰਮਾਂ ਨੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਸ ਲਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ ਭੇਦ ਭਰਮ, ਸੰਗ ਭਰਮ, ਕਰਤਤ੍ਵ ਭਰਮ, ਜਗਤ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਅੱਡੇ ਅਡ ਹੋਣ ਦਾ ਭਰਮ ਅਤੇ ਜਗਤ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਰਮ ਚਲ ਪਿਆ। ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪਰੀਪੂਰਨਤਾ ਤੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ਪਾ ਦਿਤਾ ਪਰ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਇਸ ਜੁੱਗ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਨਾਮ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਦੁਆਪੁਰਿ ਦੂਜੈ ਦੁਬਿਧਾ ਹੋਇ॥

ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਨੇ ਜਾਣਹਿ ਦੋਇ॥

ਦੁਆਪੁਰਿ ਧਰਮਿ ਦੁਇ ਪੈਰ ਰਖਾਏ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਤ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਏ॥ ਪੰਨਾ - 880

ਇਸ ਜੁੱਗ ਵਿਚ ਕਰਮਕਾਂਡ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਆਰੰਭ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸੰਸਾਰਕ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਬਹੁਤ ਪਿਛੇ ਹਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਦੇਵ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਵ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ। ਇਸ ਯੁੱਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਜੰਗ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ, ਅਧਰਮ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੋਣ ਲੱਗਾ, ਇਸ ਯੁੱਗ ਦੇ ਲੰਘਣ ਪਿਛੋਂ ਜੋ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਉਸ ਨੂੰ ਕਲਜੁੱਗ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਯੁੱਗਾਂ ਵਿਚ ਕਲਜੁੱਗ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਵਰਤਣ ਵਾਲੇ ਆਚਾਰ, ਵਿਚਾਰ, ਅਹਾਰ ਧਾਰਮਕ ਨਿਸ਼ਚੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰੇ। ਕਲਜੁੱਗ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਕਰਮ ਧਰਮ, ਪੂਜਾ, ਦਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਕਲਜੁੱਗ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਡਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਵਕਤ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਕਲਜੁੱਗ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕਲਜੁੱਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਦਰਿਆ ਕਿਵੇਂ ਚਲਣਗੇ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਨੇਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਉਪਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅੰਦਰੋਂ ਕੋਈ ਸਾਂਝ ਹੈ, ਆਪ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਕਲਜੁੱਗ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਬਦਲ ਜਾਣਗੇ, ਆਪੋ ਧਾਪੀ ਫੈਲ ਜਾਵੇਗੀ, ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੰਨੇਗਾ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਕਲਜੁਗਿ ਧਰਮ ਕਲਾ ਇਕ ਰਹਾਏ॥ ਪੰਨਾ - 880

ਕਲਜੁੱਗ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਦਾਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਭਿਆਨ ਵਧ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਲਈ ਵਰਤ ਰਖੇਗਾ, ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰੇਗਾ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਅਰੁ ਦਾਨ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈ ਧਰੈ ਗੁਮਾਨੁ॥

ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲ ਜਾਤ ਤਿਹ ਜਿਉ ਕੁੰਚਰ ਇਸਨਾਨੁ॥

ਪੰਨਾ - 1428

ਕਲਜੁਗਿ ਧਰਮ ਕਲਾ ਇਕ ਰਹਾਏ॥

ਇਕ ਪੈਰਿ ਚਲੈ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਵਧਾਏ॥

ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਅਤਿ ਗੁਬਾਰੁ॥

ਸਤਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ਨਾਮਿ ਉਧਾਰੁ॥

ਪੰਨਾ - 880

ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਐਨਾ ਫੈਲ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਣਾ। ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਅੰਦਰ ਅਗਿਆਨ ਵਧ ਜਾਵੇਗਾ, ਆਪੋ ਧਾਪੀ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਅਤਿ ਘ੍ਰਿਣਾਦਾਇਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕਲਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰੇਤ ਜਿਨੀ ਰਾਮੁ ਨ ਪਛਾਤਾ

ਸਤਜੁਗਿ ਧਰਮ ਹੰਸ ਬੀਚਾਰੀ॥

ਦੁਆਪੁਰਿ ਤੁੰਡੈ ਮਾਣਸ ਵਰਤਹਿ

ਵਿਰਲੈ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ॥

ਪੰਨਾ - 1131

ਸਾਰਿਆਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਕੋ ਹੀ ਇਕ ਰਸ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਹੋਰ ਇਸ ਥਾਂ ਦੂਜਾ ਹੈ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਸੱਚ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਬੁਝਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਧਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਭਗਤ ਦੀ ਜੁਗ ਜੁਗ ਵਡਿਆਈ ਹੁੰਦੀ ਆਈ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸਭਿ ਜੁਗ ਮਹਿ ਸਾਚਾ ਏਕੋ ਸੋਈ॥

ਸਭ ਮਹਿ ਸਚੁ ਦੂਜਾ ਨਹੀ ਕੋਈ॥

ਸਾਚੀ ਕੀਰਤਿ ਸਚੁ ਸੁਖੁ ਹੋਈ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ ਕੋਈ॥

ਸਭ ਜੁਗ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਉਤਮੁ ਹੋਈ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਕੋਈ॥

ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ ਭਗਤੁ ਜਨੁ ਸੋਈ॥

ਨਾਨਕ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਨਾਮਿ ਵਡਿਆਈ ਹੋਈ॥

ਪੰਨਾ - 880

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੰਘਣ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਅੰਧਕਾਰ ਵਲ ਵਧਦਾ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਨੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਖੋਜ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗਹਿਰੇ ਜਾ ਕੇ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਚਿੰਤਕਾਂ ਨੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਖੋਜ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀਆਂ ਦੇਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੁਖ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਖੋਜ ਨੇ ਸਹੂਲਤਾਂ

ਤਾਂ ਐਨੀਆਂ ਦੇ ਦਿਤੀਆਂ ਕਿ ਗਿਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਕਰਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਆਦਮੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਨੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਇਕ-ਇਕ ਕਣ ਟੋਹ ਲਿਆ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ, ਪਰਮ ਸੁੱਖ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਆਦਮੀ ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਖੰਡ ਵਲ ਨੂੰ ਰੁੜਦਾ ਹੀ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਖਾਤਮੇ ਵਾਸਤੇ ਐਨੀ ਹਥਿਆਰ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੈਮੀਕਲ ਬੰਬ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਐਨੀਆਂ ਗੈਸਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਆਦਮੀ ਦਾ ਦਮ ਹੀ ਘੁਟ ਦੇਣ। ਅੱਜ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਡਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸੱਚ ਦੀ ਰੋ ਰੁਮਕ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਕਿਸੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਸੁਗੰਧੀ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਡਰ, ਬੇ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ, ਚਿੰਤਾਵਾਂ, ਆਸਾ, ਅੰਦੋਸ਼, ਵੈਰ, ਵਿਰੋਧ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਅਨੇਕਾਂ ਦੂਸ਼ਿਤ ਖਿਆਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤੀ ਚਿੰਤਕਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ, ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖਿਆਲ ਵੇਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ। ਲੋਕ ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ, ਵਿਚਾਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਕੋਈ ਕਰੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਅੱਧ ਹੀ ਸਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦਾ ਸੀ, ਤਿੰਨਾਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕ ਵਖਿਆਨ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਥੱਕ ਗਏ ਪਰ ਮਾਇਆ ਨੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿਤਾ, ਬੁੱਧੀ ਮੰਡਲ ਤਕ ਹੀ ਸਾਰਾ ਗਿਆਨ ਸੀਮਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੋਤਮ ਤਪੇ ਨੇ ਰਿਗਵੇਦ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਨਿਆਏ ਸਾਸ਼ਤਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਸ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਇਸ ਕਾ ਬਲੁ ਨਾਹੀ ਇਸੁ ਹਾਥ॥

ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਸਰਬ ਕੋ ਨਾਥ॥ ਪੰਨਾ - 277

ਨਿਆਏ ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਤੇ ਦੇ ਵਸ ਹੈ, ਆਦਮੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ, ਦੋਹਾਂ ਸਿਰਿਆਂ ਉਪਰ ਕਰਤਾਰ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਿਆਰਾ ਕਰਕੇ ਦਿਖਲਾਇਆ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ, ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਭਰਮ ਵਿਚ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਵਿਚ ਸੋਹੰ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਜਾਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਨਿਆਏ ਸਾਸ਼ਤਰ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਭਰਮ ਦਾ ਪੜਦਾ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਪਰਮ ਤਤੁ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਰਿਗਵੇਦ ਵਿਚ ਤਾਂ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪ ਹੈ, ਹੋਰ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸੰਸਾਰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਗੋਤਮ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਨਿਆਏ ਸਾਸ਼ਤਰ ਵਿਚ ਇਕ ਭਰਮ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸ

ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵ ਵਖਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਖਰੇ ਹਨ। ਸੋ ਸੋਹੰ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਮੰਤਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਾ ਰਹੀ। ਉਸ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀ ਉਪਰ ਕਿੰਤੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਪ੍ਰਮਾਣੂਆਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਸਮਰੱਥ ਹਨ, ਇਕ ਫੁਰਨੇ ਨਾਲ ਜਗਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਅਜ ਦੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਖੋਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ big bang (ਵੱਡਾ ਧਮਾਕਾ) ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਜੋ ਸੁੰਨ ਵਿਚ ਹਿਲਜੁਲ ਹੋਈ, ਉਸ ਤੋਂ ਐਨਰਜੀ ਫਿਰ ਇਲੈਕਟਰਾਨ, ਪ੍ਰੋਟਾਨ, ਨਿਊਟ੍ਰਾਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣੂਆਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੀਰਘ ਕਾਲ ਵਿਚ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹੋਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੇਤਨ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ theory (ਸਿਧਾਂਤ) ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿਉਂਕਿ big bang ਕਿਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵਿਉਂਤ ਕਿਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਦਿਤੀ, ਉਹ ਇਹ ਦਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਖੋਜ ਕਰ ਲਈ ਪਰ ਕਿਉਂ ਬਣੀ, ਕਿਸ ਨੇ ਬਣਾਈ ਇਸ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਅਧੂਰਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਮੀਮਾਂਸਾ ਸਾਸ਼ਤਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ, ਜੋ ਜੁਜਰ ਵੇਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਹੋਈ। ਇਸ ਵਿਚ ਜੈਮਨੀ ਰਿਸ਼ੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਓਹੀ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਲੰਮੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਹੋਰ ਵਧ ਗਿਆ, ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਅੰਦਰ ਜੀਵ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਕਿ ਮਾਇਆ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਇਕੋ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜਗਤ ਦਾ ਵਰਤਣ ਵਿਹਾਰ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਸ਼ਤਰ ਵਿਚ ਤਤੁ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਭਰਮ ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਕਰਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾ ਦਿਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜੀਵ 84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਜੋ ਭਰਮ ਪਏ ਹਨ, ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭਿਆਨਕ ਸੰਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਏ ਅਤੇ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੁਰਗ ਦੀ ਇਛਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਛਿਆ ਪੂਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਯੱਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੰਸੇ ਵਧਦੇ ਹੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਸ਼ਾਮ ਵੇਦ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆਂਦਾ। ਵਿਆਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਇਆ ਭਰਮ ਹੈ। ਇਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜੋ ਇਸ ਨੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿਤਾ 'ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਮੀ' ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ। ਸਿਧਾਂਤ ਤਾਂ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਿਆ ਜੀਵ ਏਕੋ ਏਕ ਕਹਿ ਕੇ ਛੁਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਹਉਮੈ ਨੇ ਅੰਧਕਾਰ ਪਸਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਅਤੇ ਗਰਬ ਵਿਚ ਵਿਆਪੇ ਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਨਾਸਤਕ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ

ਅਗਿਆਨੀ ਜਿਸ ਦਾ ਪੰਜੇ ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤ ਨਹੀਂ ਜਗੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਹਉਮੈ ਦੀ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੋਇਆ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਾ ਖਤਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਖੁਸ਼ਕ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵੇਦ ਵਿਆਸ ਜੀ ਨੇ ਵੇਦਾਂਤ ਰਚਣ ਪਿਛੋਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਨਾਰਦਮੁਨੀ ਜੀ ਪਾਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਨਾਰਦਮੁਨੀ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਗਵੰਤ ਦਾ ਜਸ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ਤਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਤਰਿਆ ਕਰਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਂਖ ਸਾਸ਼ਤਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਥਰਵਣ ਵੇਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕਪਲਮੁਨੀ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਨੇ ਨਿਤ ਅਤੇ ਅਨਿਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਕੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਤਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਵੀ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੁੱਖ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਆਵਾਗੋਣ ਦਾ ਭਰਮ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਇਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਸੀ, ਕੇਵਲ ਸਤਿ ਤੇ ਅਸਤਿ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਹੀ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਗਿਆਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਟਿਕਿਆ ਕਰਦਾ, ਆਦਮੀ ਨਾਸਤਕ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਕਣਾਦ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕ ਸਾਸ਼ਤਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਅਥਰਵਣ ਵੇਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਕੋਈ ਕਰਮ ਕਰੇਗਾ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਫਲ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ। ਹੁਕਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਰੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਕਮ ਮੰਨੇਗਾ ਸਹਿਜ ਪਦ ਵਿਖੇ ਲੀਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਵਸ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਮਨ ਵਿਖੇ ਨਾ ਵਸਾਵੇ, ਇਹ ਨਾ ਕਹੇ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਕਹੇ ਕਿ ਸਮੇਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਮੇਂ ਨੂੰ (ਕਾਲ ਨੂੰ) ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਾਲ ਪਾਇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬੁਧਰਾ॥
 ਕਾਲ ਪਾਇ ਸਿਵਜੁ ਅਵਤਰਾ॥
 ਕਾਲ ਪਾਇ ਕਰਿ ਬਿਸਨ ਪ੍ਰਕਾਸਾ॥
 ਸਕਲ ਕਾਲ ਕਾ ਕੀਆ ਤਮਾਸਾ॥
 ਜਵਨ ਕਾਲ ਜੋਗੀ ਸਿਵ ਕੀਓ॥
 ਬੇਦ ਰਾਜ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੁ ਥੀਓ॥

ਜਵਨ ਕਾਲ ਸਭ ਲੋਕ ਸਵਾਰਾ॥
 ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ਤਾਹਿ ਹਮਾਰਾ॥

ਕਬਜੋ ਬਾਚ ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ

ਇਸ ਨੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਕੋਈ ਕਰਮ ਕਰੇਗਾ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਫਲ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਾਤੰਜਲ ਰਿਸ਼ੀ ਨੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪਾਤੰਜਲ ਯੋਗ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਅਥਰਵਣ ਵੇਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਯੋਗ ਕੀਤੇ ਬਗੈਰ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਪਰਮ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਚਿਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਨਿਰੁੱਧ ਨੂੰ ਯੋਗ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੇ 8 ਅੰਗ ਯੋਗ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤੇ। ਸਮ, ਦਮ, ਆਸਣ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਬ੍ਰਹਮਚਰੀਯ, ਧਾਰਨਾ, ਧਿਆਨ, ਸਮਾਧੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਭੁਜੰਗਾ ਨਾੜੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਕੁੰਡਲੀ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਮੂਲਚੱਕਰ ਨੂੰ ਵੇਧਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਸਵਾਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੱਕਰ, ਮਣੀਪੂਰਕ ਚੱਕਰ, ਅਨਾਹਤ ਚੱਕਰ, ਵਿਸ਼ੁੱਧ ਚੱਕਰ ਅਤੇ ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ ਵਿਚੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਸਹੱਸਰਾਰ ਦਲ ਕਮਲ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਜੋਤੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕਸਰ ਰਹਿ ਗਈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਸਾਚ ਕਹੈ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ
 ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਇਓ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੁੱਗਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਚਲਦੀ ਰਹੀ, ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਪਾਪ ਵਰਤ ਗਿਆ, ਇਸ ਵਿਚ ਕਰਮ ਤੇ ਕਿਰਤ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ। ਇਥੇ ਸਿਰਫ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ, ਭਾਉ ਭਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਲਜੁੱਗ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਕਲਿਜੁਗ ਕੀ ਸੁਣ ਸਾਧਨਾ ਕਰਮ ਕਿਰਤ ਕੀ ਚਲੈ ਨ ਕਾਈ।
 ਬਿਨਾ ਭਜਨ ਭਗਵਾਨ ਕੇ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਿਨ ਠੌਰ ਨ ਬਾਈ।
 ਲਹੇ ਕਮਾਣਾ ਏਤ ਜੁਗਿ ਪਿਛਲੀ ਜੁਗੀਂ ਕਰੀ ਕਮਾਈ।
 ਪਾਇਆ ਮਾਨਸ ਦੇਹਿ ਕਉ ਐਥੋ ਚੁਕਿਆ ਠੌਰ ਨ ਠਾਈ।
 ਕਲਿਜੁਗ ਕੇ ਉਪਕਾਰ ਸੁਣਿ ਜੈਸੇ ਬੇਦ ਅਥਰਬਣ ਗਾਈ।

**ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਪਰਵਾਣ ਹੈ ਜਗ ਹੋਮ ਤੇ ਪੁਰਬ ਕਮਾਈ।
ਕਰਿ ਕੇ ਨੀਚ ਸਦਾਵਣਾ ਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਲੇਖੈ ਅੰਦਰਿ ਪਾਈ।
ਕਲਿਜੁਗਿ ਨਾਵੈ ਕੀ ਵਡਿਆਈ॥**

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 1/16

ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਆਪਾ ਧਾਪੀ ਵਰਤ ਗਈ, ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ, ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਨਫਰਤ, ਅੰਧਕਾਰ ਨੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ ਪਸਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤਰਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋਣਾ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਆਪ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਗਿਲਾਨੀ ਉਠ ਖੜੀ ਹੋਈ। ਸੰਸਾਰ ਪਾਪ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਆਪਸ ਵਿਚ ਖਹਿ-ਖਹਿ ਕੇ ਮਰਨ ਲੱਗੇ, ਜਿਵੇਂ ਖਹਿ ਕੇ ਬਾਂਸ ਜਲਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਕੁਝ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹੋ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਰੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਕਬਰ ਨੂੰ ਪੂਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਚਿਲੇ ਕੱਟਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਕਲਾ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਝਗੜੇ ਵਧ ਗਏ, ਜੋ ਵੀ ਸਿਆਣਾ ਬੰਦਾ ਆਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇ ਦਿਤੇ, ਸੰਸਾਰ ਫੋਕਟ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਸਤਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਰਸਤੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਆਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਉਸ ਕੌਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲਾਇਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਯਾਰ ਅਬੂਬਕਰ ਸਦੀਕ, ਉਮਰਫਾਰੂਕ, ਉਸਮਾਨਗਨੀ, ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਹੋਏ। ਇਹ ਮਜ਼ਹਬ ਵੀ ਕਈ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। 72 ਫਿਰਕੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ, ਮਾਰ ਧਾੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ, ਸੁੰਨੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸ਼ੀਅ ਨੂੰ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਜਾਨ ਲੇਵਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਗਏ, ਦੁਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫਰ ਕਹਿ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਲੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਰਾਜੇ ਆਏ ਅਕਬਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮੰਦਰ ਢਾਹੁੰਦੇ ਰਹੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਊ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਕੋਹਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਪਾਪ ਫੈਲ ਗਿਆ। ਤੀਹ ਰੋਜ਼ੇ, ਦੋ ਈਦਾਂ, ਪੰਜ ਨਿਮਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾ ਚਲਾ ਕੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ, ਔਲੀਏ, ਗਉਂਸ ਤੇ ਕੁਤਬ ਆਦਿਕ ਬਹੁਤੇ ਭੇਖ ਬਣਾ ਦਿਤੇ, ਅਭਿਮਾਨ ਵਧ ਗਿਆ। ਕਾਫਰ ਤੇ ਦੀਨਅਤ ਦੇ ਵੈਰ ਭਾਵ ਦੇ ਭੇਦ ਵਧ ਗਏ। ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ ਜਾਗ ਪਈ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਹਿਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਆਪ ਨੇ ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪੀੜ ਸੁਣੀ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਔਲੀਆ ਪੀਰ, ਗੌਸ ਸਿੱਧ, ਸਾਧੂ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਜੋ ਭੁਲੇਖੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ ਆਪ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖੈਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਹ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਇਕ ਨਾਮ ਧਰਮ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭਜਨ ਤੋਂ

ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਫਲਦਾਇਕ ਨਹੀਂ, ਕਰਮਕਾਂਡ ਵਖਰਾਪੁਣ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੁਰੂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ, ਤਿਲਕ ਤੇ ਜੰਝੂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਬਾਂਗ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਕ ਹੈ, ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਉਸ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਦੇ ਸਖਤ ਸੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਾਇਆ ਅਤੇ ਅਸਲੀ ਰੋਗ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਹਉਮੈ ਦਾ ਮਰੀਜ਼ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਕਰਕੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੀਵ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਸਤਿ ਅਵਸਥਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸੱਤਾ ਨਾਲ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੋ ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਮਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਵਖਰਾਪੁਣ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹਰ ਥਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਦਿਬਜ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਪਛਾਣ ਬਿਨਾਂ ਹਉਮੈ ਬੰਨਿਆ ਜੀਵ ਦੁਖ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਿਬਜ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਰਮ ਦੇ ਕਿਵਾੜ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਰਤਣ ਬੈਰਾਗ ਦੀ ਰਖਣੀ ਅਤੇ ਮੁਖ ਕਰਮ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ। ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਉਤਮ ਸਾਧਨ ਦਸਿਆ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਕੀਰਤਨੁ ਪਰਧਾਨਾ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਪੀਐ ਲਾਇ ਧਿਆਨਾ॥

ਆਪਿ ਤਰੈ ਸਗਲੇ ਕੁਲ ਤਾਰੇ

ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪਤਿ ਸਿਉ ਜਾਇਦਾ॥ ਪੰਨਾ - 1076

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਇਆ। ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਵਰਤਣ ਬੈਰਾਗ ਮੁਖ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਦੱਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ -

ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ ਏਕੈ ਹੈ॥

ਏਕੈ ਹੈ ਭਾਈ ਏਕੈ ਹੈ॥

ਆਪੇ ਮਾਰੇ ਆਪੇ ਛੋਡੈ ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਦੇਇ॥

ਆਪੇ ਵੇਖੈ ਆਪੇ ਵਿਗਸੈ ਆਪੇ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ॥

ਪੰਨਾ - 350

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਉਧਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਪਾਧੇ ਪਾਸ ਲੈ ਕੇ ਗਏ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਾਧਾ ਜੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਉਸ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਪਾਧਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਮਹਿਤਾ ਜੀ! ਬੱਚਾ ਬਹੁਤ ਬੁਧੀਵਾਨ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਚਕਰ ਚਿਹਨਾਂ ਤੋਂ ਝਲਕਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਛੋਟੀ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ

ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਕ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਅੱਖਰੀ ਵਿਦਿਆ ਵੀ ਜਿੰਨੀ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ ਸਾਰੀ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਖਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਫੱਟੀ ਤੇ ਕਲਮ ਦੇ ਕੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਭੇਜ ਦੇਣਾ।

ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸਕੂਲ ਆਏ, ਪਾਧਾ ਜੀ ਨੇ ਫੱਟੀ ਤੇ ਅੱਖਰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਫੱਟੀ ਉਪਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ 'ਓਅੰ ਨਮੋ ਸਿਧੰ' ਲਿਖ ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਪਾਧਾ ਜੀ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਅੱਖਰ ਪਾਉਣ ਲੱਗੇ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਸਤਾਦ ਉਪਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਫੱਟੀ ਉਤੇ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਕੀ ਅੱਖਰ ਹੈ? ਪਾਧਾ ਜੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਇਹ ਬੱਚਾ ਮੇਰੇ ਵਿਦਿਆਲੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸ਼ੁਭ ਕਾਰਜ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਂ ਓਅੰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪਾਧਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਆਪ ਓਅੰਕਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋ? ਕੀ ਉਹ ਕਦੇ ਆਪ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਉਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਨਾ ਮੈਂ ਓਅੰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਨਾ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਰਸਮ ਰਸਮੀ ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਖਦੇ ਹੀ ਆਏ ਹਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਾਧਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਉਤਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਓਅੰਕਾਰ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦੂਜਾ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ? ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਡੇਢਿਆਂ, ਸਵਾਇਆਂ, ਉੱਟਿਆਂ, ਡਾਂਚਿਆਂ ਦੇ ਪਹਾੜੇ ਉਂਗਲੀਆਂ ਤੇ ਯਾਦ ਕਰਾ ਦੇਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਕਾਬਲ ਹੋ ਜਾਵੋਗੇ ਕਿ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਖੇਤੀਆਂ ਦੀ ਕਣਕੂਤ ਕਰ ਸਕੋ, ਮਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਗਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਗਿਣ ਸਕੋ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨਾਪ ਸਕੋ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਵਣਜ ਵਪਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਰੋਕੜ ਵਹੀ ਰੱਖਣੀ, ਖਾਤੇ ਖੋਲ੍ਹਣੇ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਜੋੜ ਦੇ ਕੇ ਦੇਖਣਾ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਘਾਟਾ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਗਿਆਨ ਕਰਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਉਹ ਅੱਖਰ ਵੀ ਸਿਖਾ ਦੇਵਾਂਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਾਚੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਪਾਧਾ ਜੀ! ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਲੇਖੇ ਪੱਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਗੇ? ਕਿਉਂਕਿ ਇਨਸਾਨ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ, ਇਥੇ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਢੱਠਣਾ ਭੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਲੇਖੇ ਪੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਲੇਖੇ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਵੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਬਾਜ਼ ਦੇ ਟਿੱਕੇ ਵੀ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਪਾਧਾ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੋਚਣ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਲੇਖੇ ਪੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਣ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਇਕ ਟਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਉਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ, ਸ਼ੱਕੇ, ਸਮਾਧਾਨ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਲੰਘ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਖੀਰ ਉਸਦੇ ਭਾਗ ਜਾਗੇ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਕੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮਾਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਗਿਆਤ ਕਰਾ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਧਾ ਜੀ! ਉਸ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਖਾਸ ਸਿਆਹੀ ਤੇ ਕਲਮ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਲਿਖਾਰੀ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੰਗਾਮਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਉਮੈ ਰੋਗ ਨੇ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਕਰਕੇ ਜੰਮਦਾ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਕਰਕੇ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਹੀ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਨ ਲਾਭ ਦੀਆਂ ਥਪੇੜਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਉਮੈ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਮ ਚਿੰਬੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਲਮ ਦੀ ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਜਾਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੋਹ ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਦੇ ਜਲਿਆਂ ਹੀ ਮੋਹ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਜਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਕਾਲਖ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਿਆਹੀ ਬਣਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣ ਮਤ ਦਾ ਕਾਗਜ਼ ਬਣਾ, ਸ਼੍ਰੋਮਣ ਮਤ ਉਹ ਮਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਤਿ ਅਤੇ ਅਸਤਿ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਸ਼ੱਕਾ ਮਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ, ਜੋ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਜ਼ਰੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਤਿ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਛਿਨਭੰਗਰ ਹੈ, ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਉਹਲੇ ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਅਸਤਿ, ਸਤਿ ਵਾਂਗੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਪਰਮ ਚੇਤਨ ਹੈ। ਸੋ ਸਤਿ ਅਤੇ ਅਸਤਿ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਵਿਵੇਕ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਜੋ ਸਰੀਰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਕੁਝ ਦੇਰ ਵਾਸਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਹੈ ਉਹ ਹਉਮੈ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਦਰਅਸਲ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਹਸਤੀ ਨਹੀਂ। ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦਾ ਅਧਿਆਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਵੱਖਰੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੋ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਖੇਲੂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਹਉਮੈ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਸਦਾ ਹੀ ਢਕ ਕੇ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਅਸਤਿ ਹੈ, ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਕਾਗਜ਼ ਬਣਾ -

ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ ਮਤਿ ਕਾਗਦੁ ਕਰਿ ਸਾਰੁ॥

ਪੰਨਾ - 16

ਹੁਣ ਲਿਖਣ ਵਾਲੀ ਜੋ ਕਲਮ ਹੈ, ਉਹ ਭਾਉ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੱਥ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਣ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਦੇ ਕਰਮ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨੌਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਸਿਮਰਨ, ਕੀਰਤਨ,

ਰਾਹੀਂ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਤੂੰ ਸਾਰ ਰੂਪੀ ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ ਲਿਖਣਾ ਹੈ, ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਚਿੱਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਚਿਤ ਨਾ ਲਗਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਐਉਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਹੁਣ ਲਿਖਾਰੀ ਲਿਖ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ, ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਸਾਡਾ ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਉਸ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਜਾਦੂਮਈ ਅਸਰ ਜੋ ਸਾਡੇ ਤੇ ਹੋਣਾ ਸੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਲਿਖਾਰੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਵਧਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਰਸਮਾਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਰਸਮਾਂ ਨਿਰਜਿੰਦ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਜਿੰਦ ਵਾਲੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਾਧਾ ਜੀ! ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਲਿਖ। ਜੇ ਕੁਝ ਲਿਖਣਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਲਿਖਣਾ ਕਰ, ਇਹ ਨਾਮ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਜਪ ਕੇ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਸ੍ਰਾਸ ਰਾਹੀਂ ਜਪਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਸ੍ਰਾਸ ਤੋਂ ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੋ ਇਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਲਿਖ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬੇਅੰਤ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ ਲਿਖ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਕਿ ਉਹ ਬੇਅੰਤ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਪਾਰਾਵਾਰ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਜਿੰਨਾਂ ਅਸੀਂ ਜਾਣ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੋਰ ਹੈ। ਸੋ ਪਾਧਾ ਜੀ, ਤੂੰ ਇਹ ਲੇਖਾ ਲਿਖ, ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਇਹ ਲੇਖੇ ਪੱਤੇ ਲਿਖੇਗਾ ਤਾਂ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਤੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਗੇ। ਜਿਥੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਸਬੰਧੀ, ਪਿਤਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਇਹ ਜੀਵ ਇਕੱਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਇਹ ਲੇਖਾ ਜੀਵ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਉਹ ਆਦਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਤਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਤੂੰ ਇਹ ਲੇਖਾ ਲਿਖਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸਿਖ ਲੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ -

ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ ਮਤਿ ਕਾਗਦੁ ਕਰਿ ਸਾਰੁ॥
 ਭਾਉ ਕਲਮ ਕਰਿ ਚਿਤੁ ਲੇਖਾਰੀ ਗੁਰ ਪੁਛਿ ਲਿਖੁ ਬੀਚਾਰੁ॥
 ਲਿਖੁ ਨਾਮੁ ਸਾਲਾਹੁ ਲਿਖੁ ਲਿਖੁ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ॥
 ਬਾਬਾ ਏਹੁ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿ ਜਾਣੁ॥
 ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਹੋਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ॥

ਪੰਨਾ - 16

ਇਸ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪੁਛ ਕੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਲਿਖ। ਉਸ ਨੇ ਓਅੰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਓਹੋ ਹੀ ਸਤ ਅਸੰਤ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਿਖਾਈ ਦਾ

ਜੋ ਸਾਰ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਜੀਵ ਦੀਆਂ ਗਲਤ ਰੁਚੀਆਂ ਸਹਿਜ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ, ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ। ਸੰਜਮ ਭਰਿਆ ਜੀਵਨ ਇਹ ਬਤੀਤ ਕਰੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਤਿ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਖਿਆ, ਧੀਰਜ, ਮਨ ਦੀ ਪਵਿਤਰਤਾ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਵਿਤਰਤਾ, ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਪਵਿਤਰਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ੀਲ ਹੋਵੇ। ਕ੍ਰੋਧ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਲੋਭ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ, ਮੋਹ ਦੀ ਜਿਲ੍ਹਣ ਵਿਚ ਨਾ ਫਸਿਆ ਹੋਵੇ, ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਦੂਸ਼ਿਤ ਵਾਤਾਰਵਣ ਵਿਚ ਨਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਕਾਮ ਦੇ ਗੰਦੇ ਡੂੰਘੇ ਵਿਚ ਨਾ ਲਿਬੜਿਆ ਹੋਵੇ, ਆਸਾ ਅਤੇ ਅੰਦੇਸਿਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੋਵੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮੰਨਦਾ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਵਾਸਾ ਉਸ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਨਾ ਸਰੀਰ ਨਾਲ, ਨਾ ਮਨ ਨਾਲ, ਨਾ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਦਾ ਹੋਇਆ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਸਭ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰ, ਉਹ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਭਿਮਾਨ ਹੈ ਉਹ ਮੂਰਖ ਹੈ। ਜਿੰਨਾ-ਜਿੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਭਿਮਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੂਰਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕਾਮ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਸੰਸਾਰ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦੀ ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਮਹਾਂਮੂਰਖ ਹੈ। ਲੋਭ ਦੇ ਵਸ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟਾਂ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਨਕਲੀ ਦਵਾਈਆਂ ਦਿੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਮਹਾਂਮੂਰਖ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਅਤੇ ਮੋਹ ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਜੇ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਕਿਰਨ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾਗਦੀ ਅਤੇ ਅੰਧੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਉਪਰ ਧਿਰਕਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਲਈਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੇ ਸਿੰਗ ਹੋਰ ਵੀ ਤਿੱਖੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਂਝਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਭਿੜਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਪੜ੍ਹਾਕੂ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਗਲਤ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪੜਿਆ ਮੂਰਖੁ ਆਖੀਐ ਜਿਸੁ ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰਾ॥

ਪੰਨਾ - 140

ਮਨਮੁਖੁ ਬਿਦਿਆ ਬਿਕ੍ਰਦਾ ਬਿਖੁ ਖਟੇ ਬਿਖੁ ਖਾਇ॥
 ਮੂਰਖੁ ਸਬਦੁ ਨ ਚੀਨਈ ਸੂਝੁ ਬੂਝੁ ਨਹੁ ਕਾਇ॥
 ਪਾਧਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀਐ ਚਾਟੜਿਆ ਮਤਿ ਦੇਇ॥
 ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਹੁ ਨਾਮੁ ਸੰਗਰਹੁ ਲਾਹਾ ਜਗ ਮਹਿ ਲੇਇ॥
 ਸਚੀ ਪਟੀ ਸਚੁ ਮਨਿ ਪੜੀਐ ਸਬਦੁ ਸੁ ਸਾਰੁ॥

ਨਾਨਕ ਸੋ ਪੜਿਆ ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਬੀਨਾ

ਜਿਸੁ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਗਲਿ ਹਾਰੁ॥

ਪੰਨਾ - 938

ਪਾਧਾ ਜੀ ਅਜਿਹੇ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਆਪ ਤਾਂ ਧੁਰ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹੇ ਪੜ੍ਹਾਏ ਹੋ, ਆਪ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਆਖਦੇ ਹੋ ਉਸ ਦੀ ਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ

ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਸੋ ਪੜਿਆ ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਬੀਨਾ

ਜਿਸੁ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਗਲਿ ਹਾਰੁ॥

ਪੰਨਾ - 938

ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰ ਵਕਤ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋਵੇ, ਪਾਧਾ ਜੀ! ਉਹ ਹੀ ਅਸਲੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਹੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਰਾਹ ਦਸਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਨੇ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਮਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਮਨ ਜਦੋਂ ਖਿਚਾਓ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਭਿਮਾਨ ਨਾਲ ਭਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕ੍ਰੋਧੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਲੋਭੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਕਾਮ ਵਾਸਨਾ ਵਿਚ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਜਦੋਂ ਈਰਖਾ ਦੀਆਂ ਗਰਮ ਲਹਿਰਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਫੂਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਜਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮਨ ਰੋਗੀ ਹੋ ਗਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਪੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਰੀਰ ਰੋਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੀਮਾਰ ਮਨ ਆਦਮੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਨਿਅੰਤਰਣ ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਨਿਯਮ ਪੂਰਵਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਸਿਥਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਵੈਦ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਨਾ ਕੁਝ ਖਾਂਦੇ ਸੀ, ਨਾ ਪੀਂਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੈਦ ਆਪ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਫੜ ਕੇ ਦੇਖਣ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੈਦ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਤੁਸੀਂ ਨਬਜ਼ ਵਿਚੋਂ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹੋ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਦਮੀ ਦੇ ਵਿਚ ਕਫ, ਪਿਤ, ਵਾਇ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗੜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਨਾੜਾਂ ਵਿਚ ਵਗਣ ਵਾਲੇ ਲਹੂ ਦੀ ਚਾਲ ਨਾਪਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਤੱਤ ਘਟ ਹੈ, ਕਿਹੜਾ ਵਧ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਵਾਈ ਦੇ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਵਸਥ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੈਦ ਜੀ! ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਜਦੋਂ ਬਿਮਾਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਰਕਤ ਦੀ ਚਾਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਤੁਸੀਂ ਲੱਭ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਪਰ ਸਭ ਕੁਝ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਜਦੋਂ ਵੈਦ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦਸੋ ਕਿ ਬਿਮਾਰੀ ਕਿਉਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ? ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਚੇਤਨ ਪੁਰਸ਼ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ, ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਦੀ ਛੋਹ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਸਵੱਛਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਰਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਕਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾਈ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਰੋ ਜੋ ਹਰ ਛਿਨ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਰਤਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਵੱਛਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਈਏ, ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਸੰਪਰਕ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰ ਪੈਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਐਉਂ ਸਮਝ ਲਓ ਤਾਜ਼ਾ ਪਾਣੀ ਵਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਗਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਜੇ ਇਹੋ ਪਾਣੀ ਉਛਲ ਕੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਟੋਭੇ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਟੋਭੜੀ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਗਰਮੀ, ਮਿੱਟੀ ਘੱਟੇ ਨਾਲ ਉਸ ਵਿਚ ਕੀੜੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸ੍ਰੋਤ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਉਸ ਵਿਚ ਤਾਜ਼ਗੀ ਨਾ ਰਹੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਬੇਗਾਪਨ ਆ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਭ ਦੀ ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਹੈ, ਉਹ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਹੈ, ਸਦਾ ਹੀ ਉਸ ਵਿਚ ਖੇੜਾ ਹੈ, ਉਸ ਖੇੜੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਕਮਲ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਖੇੜੇ ਦਾ ਅਸਰ ਇਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਵੱਸਥ ਰਖਦਾ ਹੈ ਇਹ ਉਦਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੀਵਨ ਰੋਂ ਰੁਮਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੋਂ ਰੁਮਕਦੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ ਆਖਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਅੰਦਰੋਂ ਉਹ ਜੀਵਨ ਰੋਂ ਰੁਮਕਣੀ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਥਰਥਰਾਹਟ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮੁਰਦਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਜੀਵਨ ਰੋਂ ਰੁਮਕਣੀ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਆਉਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਫੇਰ ਉਹ ਦੁਖ ਤੇ ਪੀੜਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੇਗਾ। ਸੋ ਸਾਦੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ -

ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗ॥

ਪੰਨਾ - 135

ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੀਏ ਰਸ ਭੋਗ॥

ਤਾਂ ਤਨਿ ਉਠਿ ਖਲੋਏ ਰੋਗ॥

ਪੰਨਾ - 1256

ਸੋ ਰੋਗ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁਲਣਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਚਿੱਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਚਿੱਤ ਆਉਣ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲਗਾਤਾਰੀ ਜਪਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੁਰਤੀ ਇਸ ਰਸ ਦੇ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਸੁਰਤੀ ਦਾ ਖਿਚਾਓ, ਅੰਦਰ ਵਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਘਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ, ਕੋਈ ਅਗੰਮੀ ਰਸ ਇਸ ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਝਰਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਗੀਤਮਈ ਨਾਦ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋਤ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸਦੀ ਹੈ। ਵੈਦ ਜੀ! ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਸੁਖਾਲਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਚ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ॥

ਪੰਨਾ - 942

ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ
ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗਾ॥

ਪੰਨਾ - 611

ਗੁਰੂ ਤੀਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਦੁਖ ਰੋਗ ਸੰਤਾਪ ਉਤਰੇ ਸੁਣੀ ਸਚੀ ਬਾਣੀ॥

ਪੰਨਾ - 922

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ॥

ਸੁਣਿਐ ਦੁਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸੁ॥

ਪੰਨਾ - 2

ਆਪ ਨੇ ਪਾਧਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਭੁੱਖ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਿੰਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁਖ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਭੁੱਖ ਖਾ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਦਮੀ ਸਦਾ ਹੀ ਸਵਸਥ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਬਿਮਾਰੀ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਨਬਜ਼ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਚੁੱਪ ਹਾਂ। ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਮੈਨੂੰ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਕ ਅਗੰਮੀ ਨਾਦ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਵਿਹਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਕੋਈ ਐਸਾ ਰਸ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਭੁੱਖ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ॥

ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਸਾਚਾ ਨਾਉ॥

ਸਾਚੇ ਨਾਮ ਕੀ ਲਾਗੈ ਭੁਖ॥

ਉਤੁ ਭੁਖੈ ਖਾਇ ਚਲੀਅਹਿ ਦੁਖ॥

ਪੰਨਾ - 9

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬਿਮਾਰੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਭੁੱਲ ਕੇ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਚਿਤ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਵੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਬਿਮਾਰੀ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਸੋ ਐਸੇ ਸੁਨਿਹਰੀ ਅਸੂਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਹੀ ਦੱਸੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਾਮ ਦਸਿਆ ਹੈ -

ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ॥

ਪੰਨਾ - 274

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ॥

ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ॥

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ॥

ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੁਖ ਨ ਥੀਆ॥

ਪੰਨਾ - 259

ਆਪ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਦੁਖਾਂ, ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਸਭਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਜੋ ਇਲਾਜ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਹੋਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਫੋਕਟ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਿਆ। ਜੇ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਗਏ ਉਥੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਤੂੰ ਤਾਂ ਘੋੜੇ ਖਰੀਦਣ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਵਜਾਈ ਵਢੇਰੀ ਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿਚ ਗਿਰਨ

ਤੋਂ ਮੋੜਦੇ ਰਹੋ। ਤੁਹਾਡੀ ਨਮਾਜ਼ ਦਿਖਾਵੇ ਦੀ ਸੀ, ਇਹ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਜੋ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੰਤਵ ਸੀ ਉਹ ਸੀ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾਹ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੇਵਲ ਅੱਖਰ ਗਿਣੇ ਹਨ, ਮਨ ਤੁਹਾਡਾ ਬਾਹਰ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਸੋ ਆਪ ਨੇ ਪੰਜ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਾ ਦਸਿਆ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਆਪ ਮੋਦੀ ਦੇ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਕੀਤਿਆਂ ਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਕਦੇ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਆਪ ਨੇ ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਧੜੀ ਤੋਲਣ ਲਈ ਤੇਰਾ-ਤੇਰਾ ਕਹਿ ਕੇ ਤੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਨਵਾਬ ਪਾਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਪਹੁੰਚੀ ਕਿ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਤੇਰਾ-ਤੇਰਾ ਕਰਕੇ ਬੋਰੀਆਂ ਭਰੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਚੌਦਵੀਂ ਧੜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਜਦੋਂ ਹਿਸਾਬ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ 700 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਾ ਵਾਧਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਵਾਧਾ ਅੱਜ ਦੇ ਇਕ ਲੱਖ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ੁਧ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਦਸੀ, ਸਹੀ ਤੋਲਣੀ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸੀ।

ਆਪ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਭੇਖਾਂ ਵਿਚ ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਬੁਰਿਆਈ ਨੂੰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਲਿਆਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਚ ਦਾ ਜਨੇਊ ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸੀ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਰਮ ਤੇ ਭੇਖ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ। ਫੋਕੇ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ 'ਸਤਿਨਾਮ' ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ।

ਆਪ ਜੀ ਬਗਦਾਦ ਗਏ, ਕਾਹਬਾ ਸ਼ਰੀਫ ਗਏ, ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ ਸਿਧਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਤ ਨਿਰਾਲਾ ਕਰਕੇ ਦਸਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਰਾਹ 'ਕਲਜੁੰਗ ਵਿਚ "ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸੁਖਾਲਾ" ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਹਠ ਯੋਗ, ਰਾਜ ਯੋਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਤਪ ਵਗੈਰਾ ਬਾਰੇ ਦਸਦਿਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਖੈਨ ਮਾਰਗ ਨਾਮ ਦਾ ਦਸਿਆ ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਅਬ ਕਲੁ ਆਇਓ ਰੇ॥ ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਬੋਵਹੁ ਬੋਵਹੁ॥

ਅਨ ਰੂਤਿ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ॥ ਮਤੁ ਭਰਮਿ ਭੂਲਹੁ ਭੂਲਹੁ॥

ਪੰਨਾ - 1185

ਨਾਮ ਕਿਥੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਿਸੁ ਵਖਰ ਕਉ ਲੈਨਿ ਤੂ ਆਇਆ॥

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸੰਤਨ ਘਰਿ ਪਾਇਆ॥

ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਲੇਹੁ ਮਨ ਮੋਲਿ॥

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿ ਤੋਲਿ॥

ਲਾਇ ਖੇਪੁ ਸੰਤਰ ਸੰਗਿ ਚਾਲੁ॥

ਅਵਰ ਤਿਆਗਿ ਬਿਖਿਆ ਜੰਜਾਲੁ॥

ਪੰਨਿ ਪੰਨਿ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਇ॥

ਮੁਖ ਉਜਲ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਇ॥

ਪੰਨਾ - 283

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 39 ਤੇ)

ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ

ਮੂਲ ਲੇਖਕ - ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ - ਡਾ. ਬੀਬੀ ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਸ਼ਕਤੀ ਪੱਥ - ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ

ਮੈਨੂੰ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਕ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੂੰ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਬਿਲਕੁਲ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਨਹੀਂ ਬੈਠੇਗਾ ਤੂੰ ਸਮਾਧੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕੇਂਗਾ। ਸੋ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਮੈਂ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਸਮਾਧੀ ਲਗਦੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਸਮਾਧੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੈਂ ਅਧਿਆਪਕ ਬਣ ਗਿਆ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਤੇ ਗਿਆਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਤੇ ਇਹ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਦਿਆਲਿਆ ਵਿਚ ਫਿਲੋਸਫੀ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾ ਲਵਾਂ ਜਾਂ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਮੱਠ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸਾਧਕਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਵਾਂ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਉਹ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹਾਂ ਜੋ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਜਨਾਂ ਤੋਂ ਸਿਖਿਆ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅਨੁਭਵ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਅੱਜ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੰਤਮ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਉਹ ਕੀ ਹੈ?”

“ਜਾਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਸਮਾਧੀ ਲਗਵਾਓ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਤਮ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨ ਲੱਗਾਂ।” ਮੈਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ।

ਉਹ ਪੁਛਣ ਲੱਗੇ, “ਕੀ ਤੂੰ ਠੀਕ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।”

“ਹਾਂ।”

ਉਹ ਬੜੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਪਿਆਰੇ ਬੱਚੇ ਜਾਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰ ਜੋ ਤੂੰ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।”

ਮੈਂ ਕਦੀ ਸੋਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣਗੇ, ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਉਹ ਕਹਿਣਗੇ, ਤੂੰ ਦੱਸ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ ਉਡੀਕ। ਉਹ ਕਦੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਖਤ ਬੋਲੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਪਰ ਉਸ ਦਿਨ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਬੋਲੇ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਉਹ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਆਤਮ ਹੱਤਿਆ ਤੇਰੀ ਅਸਲੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ, ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਅਗਲੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਭੁਗਤਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਤੂੰ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ ਤੂੰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਵੀ ਤੂੰ ਆਤਮ ਹੱਤਿਆ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਤੂੰ ਸੱਚੀ ਮੁਚੀ ਕਰਨੀ ਹੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰ।”

ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸ਼ਕਤੀ ਪੱਥ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸੁਣਦਾ ਸੀ, ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ‘ਬਲ’ ਅਤੇ ਪਥ ਤੋਂ ਭਾਵ ‘ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ’। ਸ਼ਕਤੀ ਪੱਥ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਬਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਜੋਤ ਜਗਾਉਣੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਪੱਥ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਮੈਂ ਧਿਆਨ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ, ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਲਟਾ ਸਿਰ ਦਰਦ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਉਤਰ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਫੇਰ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਦਿਲ ਲਾ ਕੇ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਦੋਦਾਂ ਸਾਲ ਲੱਗਣਗੇ, ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸਤਾਰ੍ਹਵਾਂ ਸਾਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਿਆਂ, ਜੋ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ, ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਕੀ ਤੂੰ ਠੀਕ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਕੀ ਤੂੰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਜਿਹੜੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸੇ ਹਨ? ਕੀ ਇਹ ਮੇਰੀ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਫਲ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਆਤਮ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।” ਫੇਰ ਉਹ ਪੁਛਣ ਲੱਗੇ, “ਫੇਰ ਕਦੋਂ ਆਤਮ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤੂੰ?”

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਬੱਸ ਹੁਣੇ ਮੈਂ ਆਤਮ ਹੱਤਿਆ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਝ ਤਿਆਗ ਚੁਕਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਮੈਂ ਉਠਿਆ ਤੇ ਗੰਗਾ ਵਲ ਤੁਰ ਪਿਆ ਕਿ ਜਾ ਕੇ ਛਾਲ ਮਾਰ ਦਿਆਂ, ਗੰਗਾ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹੀ ਸੀ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਤੈਨੂੰ ਤੈਰਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਛਲਾਂਗ ਮਾਰੇਂਗਾ ਤੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਤੈਰਨ ਲਗ ਪਵੇਂਗਾ, ਤੂੰ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਲੱਭ ਤਾਂ ਜੋ ਤੂੰ ਡੁੱਬਣ ਲਗ ਪਵੇਂ ਤਾਂ ਉਪਰ ਨੂੰ ਨਾ ਆਵੇਂ, ਜੇ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਪੱਥਰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਵੇਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਚਿੜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੋ ਕੀ ਗਿਐ? ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਐਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੁਣ ਮੈਂ ਜਾਨਾਂ ਧੰਨਵਾਦ। ਮੈਂ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਲੱਕ ਦੁਆਲੇ ਪੱਥਰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਏ, ਅੰਤ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਇਹ ਤਾਂ ਸੱਚੀ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਹੀ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਲਗਾਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਠਹਿਰ! ਬੈਠ ਜਾਹ ਉਥੇ, ਹੁਣੇ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸਮਾਧੀ ਲਗਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਠੀਕ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਮੈਂ ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਤਾਂ ਕਰ ਹੀ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਉਹ ਆਏ ਤੇ ਆ ਕੇ ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਛੋਹਿਆ, ਮੈਂ 9 ਘੰਟੇ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ, ਇਕ ਵੀ ਸੰਸਾਰਕ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਐਨਾ ਅਨੰਦਮਈ ਅਨੁਭਵ

ਨੌਵੇਂ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ ਦੀਆਂ ਅਦਭੁੱਤ ਝਲਕੀਆਂ

3, 4 ਅਤੇ 5 ਅਕਤੂਬਰ 1998 ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰਤ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਹੇਠ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਆਤਮਿਕ ਤਰਬਾਂ ਛੇੜਨ ਵਾਲੇ ਅਦਭੁੱਤ ਨਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਬੜਾ ਕਠਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਆਭਾ ਅਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੇਖੀ ਤੇ ਮਾਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਅੰਦਰੋਂ 'ਨਦਰੀ ਨਦਰ ਨਿਹਾਲ' ਹੋਏ, ਮੁਗਧ ਹੋਏ, ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ 'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਾ ਬੱਡਾ ਤਮਾਸ਼ਾ' ਸੀ ਜਿਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਗੰਮੀ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਸੁਰੀਲੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮਨ ਮੋਹਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਹੋਏ, ਅਨੇਕ ਗੁਪਤ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾਵਾਂ ਆਪਣੀ ਸੰਗਤ ਬਖਸ਼ਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਈ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ, ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਠੰਢੀਆਂ ਫੁਹਾਰਾਂ ਦਾ ਮਿੱਠਾ ਮਿੱਠਾ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ਜੋ ਤਪਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਸਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਤਿੰਨੇ ਦਿਨ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਮਿੱਠੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਵਾਜ਼, ਕੋਈ ਰੌਲਾ ਰੱਪਾ, ਕੋਈ ਸੁਰਤੀ ਤੋੜਨ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਵਿਆਪਕ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਇੰਦਰ ਦੇਵ ਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ, ਕੇਵਲ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਹੋਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨਿਹਾਲੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਕੇ ਸੁਖੀਂ ਸਾਂਦੀਂ ਝੌਲੀਆਂ ਭਰ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਠਾਰ ਕੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤੀਆਂ। 'ਸਭ ਸੁਖ ਸਾਂਦ' ਪਿਛੇ ਵੀ ਇਕ ਭੇਦ ਸੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮਾਨਯੋਗ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ਼ਾਰੇ ਮਾਤਰ ਦੱਸਿਆ। ਸਮਾਗਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਿਧੀ ਪੂਰਵਕ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਵਾਇਆ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਵਰਤੇ। 'ਬਿਰਥੀ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵਈ ਜਨ ਕੀ ਅਰਦਾਸ' ਅਰਦਾਸ ਕਬੂਲ ਹੋਈ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਇਹ ਮਹਾਨ ਇਕੱਠ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਅਨੰਦ ਲੈ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ।

ਸਟੇਜ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਕਾਰਵਾਈ ਦਸਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣੇ ਕੁਥਾਂਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਆਏ ਜਾਂ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਅਦਭੁੱਤ ਨਜ਼ਾਰਾ ਵੇਖਣ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਆਏ, ਸਭ ਇਸ ਸੁਚੱਜੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਕਾਇਲ ਹੋ ਕੇ ਗਏ। ਮਾਨਯੋਗ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਮਾਰਗ ਤੇ ਪੈਰ ਧਰਦਿਆਂ ਹੀ ਇੰਜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਅਗੰਮੀ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਖਿਚ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਾਪ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਹੀ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਧੁਨੀ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਗਧ ਕਰ ਲੈਂਦੀ। ਸਭ ਦਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਕਿ ਉਡ ਕੇ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਜਾਈਏ।

ਥਾਂ-ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਸੇਵਾਦਾਰ, ਸੋਹਣੇ ਸਵੱਛ ਵਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਾਈਕਲਾਂ, ਸਕੂਟਰਾਂ, ਟਰਾਲੀਆਂ, ਟਰੈਕਟਰਾਂ, ਕਾਰਾਂ, ਬੱਸਾਂ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਟੈਂਡ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨਜ਼ਰੀਂ ਪੈਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸੇਵਕ ਪੱਥ-ਪਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਭੀੜ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਕਾਹਲ ਨਹੀਂ, ਸਹਿਜ ਵਿਚ, ਸੰਜਮ ਵਿਚ, ਡਿਸਿਪਲਨ ਵਿਚ ਸਭ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। 'ਜੋੜਾ ਘਰ' ਖੱਬੇ ਬੰਨੇ ਵੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਵੀ, ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਵਿਚ ਹੋਣ। (ਮੈਂ ਨਿਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਜੋੜਾ ਸੱਜੇ ਬੰਨੇ ਬਣੇ ਜੋੜਾ ਘਰ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਦੂਜੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰੋਕ ਕੇ ਕਿਹਾ 'ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿਓ ਜੀ' ਸੁਣ ਕੇ ਮਨ ਦ੍ਰਵ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹਨ।) ਅੱਗੇ ਮੁੱਖ ਦੁਆਰ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਸਨ - ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੇ ਸਥਾਨ, ਹਸਪਤਾਲ, ਡਿਸਪੈਂਸਰੀ, ਸਵਾਗਤ, ਪੰਡਾਲ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸਭ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਸਨ। ਥਾਂ-ਥਾਂ ਬੈਠਰ ਜੀ-ਆਇਆਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, ਹੱਥ ਜੋੜੀਂ ਸੇਵਕ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਬਿਹਬਲ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਲੰਗਰ ਅਸਥਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵਾਂ ਵਸਿਆ ਕਸਬਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। 40 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਹਾਂ ਤੇ ਪੁਸ਼ਾਦੇ ਬਣ ਰਹੇ ਸਨ। ਦੇਗਾਂ ਵਿਚ ਦਾਲਾਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਸਭ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਕੀ ਬੀਬੀਆਂ, ਕੀ ਵੀਰ, ਸਭ 'ਇਕ ਦੂ ਇਕ ਚੜਦੀਆਂ' ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਇਹ ਮਹਾਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਿਲ ਨੂੰ ਹਿਲੂਣ ਕੇ ਰਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਉਣ ਲਈ ਛੇ ਵੱਡੇ ਬਲਾਕ 180 ਫੁੱਟ ਲੰਬੇ ਅਤੇ 30 ਫੁੱਟ ਚੌੜੇ ਸਨ, ਬੜੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਲਾਕਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਭਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਦੇ ਬਲਾਕ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਸੰਗਤਾਂ ਛੇ ਨੰਬਰ ਬਲਾਕ ਵਿਚ ਪੰਗਤਾਂ ਲਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਲਾਕਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਜਾ ਕੇ ਪੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। 360 ਵਰਤਾਵੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ, ਪਾਸ ਹੀ ਚਾਹ ਦਾ ਲੰਗਰ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਦੇਖੀ ਤਾਂ 300x150 ਫੁੱਟ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੰਡਾਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬਿਠਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਵਰਤਾਵੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਿੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਭੀੜ ਭੜੱਕਾ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਇਕ ਘੰਟੇ ਦੇ ਅੰਦਰ 25000 ਪ੍ਰੇਮੀ ਪੁਸ਼ਾਦਾ ਛਕ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਢਾਈ ਮਿੰਟ ਵਿਚ 40 ਟੋਕਰੇ ਪੁਸ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ 40 ਲੋਹਾਂ ਉਤੋਂ ਲਹਿ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਹਰ ਲੋਹ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 20 ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਵਿਚ 800 ਬੀਬੀਆਂ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਦੀ ਸ਼ਿਫਟ ਲਾ ਕੇ ਬਦਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਦੂਸਰੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ-ਆਪਣੀਆਂ ਅਲਾਟ

ਕੀਤੀਆਂ ਲੋਹਾਂ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਹੱਥ ਸਭ ਦੇ ਸੇਵਾ ਵਲ ਸਨ ਪਰ ਕੰਨ ਨੇੜੇ ਹੀ ਲੱਗੀਆਂ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨਾਂ 'ਚੋਂ ਆ ਰਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਲ ਸਨ। ਜੇ ਦੋ ਚਾਰ ਪਲਾਂ ਦਾ ਵਿਹਲ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਅੱਖ ਝਮਕ ਕੇ ਟੀ.ਵੀ ਵਲ ਵੀ ਦੇਖ ਲੈਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਬੀਬੀਆਂ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। 200 ਪ੍ਰੇਮੀ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਕਟਦੇ ਸਨ, 200 ਸੇਵਾਦਾਰ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ 30 ਕੜਾਹਿਆਂ ਵਿਚ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦਾਲਾਂ, ਚਾਵਲਾਂ, ਰੈਅਤਾ ਆਦਿ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਪੂਰਨ ਨਿਅੰਤਰਣ ਵਿਚ ਸੀ। ਨਾ ਹੀ ਪੁਸ਼ਾਦੇ ਘਟਣ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਧਣ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਨਾ ਹੀ ਦਾਲਾਂ ਦੀ ਜੂਠ ਬਚਦੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਯਾਤਰੂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਧਾਰਮਕ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਛਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਭ ਪਾਸੇ ਪਿਆਰ, ਸੰਜਮ, ਸਹਜ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਮੁੱਖ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੱਬੇ ਬੰਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਬੈਠਣ ਅਸਥਾਨ ਸੀ ਜਿਥੇ ਸੰਗਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਕਟ ਹੋ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਠੰਢਕ ਲੈ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸੱਜੇ ਬੰਨੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਟਾਲ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੌਖ ਲਈ, ਪੁੱਛ ਗਿੱਛ, ਨਵੇਂ ਮੈਂਬਰ, ਗੀਨਿਊਲ, ਪੁਸ਼ਤਕਾਂ, ਪਿਛਲੇ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਆਦਿ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੈਨਰਾਂ ਹੇਠ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਊਂਟਰ ਲਾਏ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਭ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਲਈ ਪੁਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤੇ ਸਵਾਗਤੀ ਗੇਟ ਦੇ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਸੋਹਣੀ ਸੁੰਦਰ ਪੁਸ਼ਾਕ ਵਿਚ ਸੋਹਣੀ ਸੁੰਦਰ ਨੁਹਾਰ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। 850 ਫੁੱਟ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਦੋ ਸੌ ਫੁੱਟ ਚੌੜਾ ਫੁਲਾਂ ਅਤੇ ਲੜੀਆਂ ਨਾਲ ਸਜਿਆ ਸ਼ਿੰਗਾਰਿਆ ਪੰਡਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ਮਨ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਸੰਗਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਟੇਜ ਵਲ ਵਧਦੀਆਂ ਸਨ। ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਸਵੱਛ ਵਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਸੇਵਾਦਾਰ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਹਾਰਦਿਕ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਹੱਥ ਜੋੜ ਖੜ੍ਹੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਤਿ ਸੋਹਣੀ ਸੁਹਾਵਣੀ ਸਜੀ ਸਟੇਜ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਸਸ਼ੋਭਤ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਨਾਲ ਹੀ ਸੱਜੇ ਬੰਨੇ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਵਖਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ, ਸੰਤ, ਮਹਾਤਮਾ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਸ਼ੋਭਤ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਥਾਂ-ਥਾਂ 200 ਸੈਟ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਟੇਜ ਦਾ ਪੂਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਰੂਪਮਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਪੂਰਵਕ ਸੁਣ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਇਕ ਧਿਆਨ ਜੁੜੀ ਸੰਗਤ ਕਮਾਲ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਟਿਕਾਅ ਵਿਚ ਮੁਗਧ ਹੋਈ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਦੇ ਇਕ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਸਮੋਅ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੀਬੀਆਂ ਅਤੇ ਵੀਰਾਂ ਵਿਚ ਸੰਮਿਲਤ ਹਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੋਨੇ ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਆਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ, ਜਰਮਨੀ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਆਦਿ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਆਏ

ਪ੍ਰੇਮੀ। ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਭਿੱਜੀਆਂ ਇਹ ਰੂਹਾਂ, ਸਭ ਸੁਣਨ ਤੇ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੇ 'ਬੈਕੁੰਠ' ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। 'ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਵਸੈ ਜੀਉ' ਪ੍ਰਤੱਖ ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਕਮਾਲ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਸਫਲਤਾ ਪਿਛੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੈ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ, ਸਹਿਜ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਮੂਰਤ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਤੇ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਹਰੇਕ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹਰ ਕਾਰਜ ਦੀ ਬਰੀਕਬੀਨੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਸੇਵਕ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਵਾਕਫ ਹਨ। ਸਭ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਮਿੱਠੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਮੋਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਰਾਜ ਇਹ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਲਈ ਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਭ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੇ ਬੋਲਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇ ਲਿਖ ਭੇਜੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਸੀਂ ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ ਵਿਚ ਛਾਪ ਚੁਕੇ ਹਾਂ।

ਮਿਤੀ 3 ਅਕਤੂਬਰ 1998 ਦਿਨ, ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਅਰਦਾਸ ਅਤੇ ਗੁਰਵਾਕ ਨਾਲ ਪਰਾਰੰਭ ਹੋਇਆ, ਉਪਰੰਤ ਯੂ.ਪੀ. ਦੀ ਮਿਸ਼ਨ ਬਰਾਂਚ ਦੇ ਜਥਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜਸ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪਲੀਆ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਸ਼ਕਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 'ਪਾਵ ਸੁਹਾਵੇ ਜੈ ਤੈ ਦਰ ਜੁਲਦੇ, ਸੀਸ ਸੁਹਾਵਾ ਚਰਨੀ' ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਈ ਧੁਨਾਂ ਰਾਗੀਂ ਗਾਜ਼ਰ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿਤਾ। ਉਪਰੰਤ ਡਾ. ਸ਼ਮੇਸ਼ਰ ਸਿੰਘ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ, 'ਮਾਇਆ ਜਲ ਖਾਈ ਪਾਣੀ ਘਰ ਬਾਧਿਆ ਸਤ ਕੈ ਆਸਣ ਪੁਰਖ ਰਹੈ' ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਵਿਦਵਤਾ ਭਰਪੂਰ ਭਾਸ਼ਨ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੀ ਕਿਰਤ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਖਾਈ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਤਿ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਧ ਸੰਗ, ਤੱਤ ਬੇਤਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ, ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਰਾਗੀਂ ਮਨ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਸਹਜ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਸ ਪਰਮ ਸਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਰੰਗ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪਿਛਲੇ ਸੰਸਕਾਰ ਮਗਰ ਮਗਰ ਦੌੜਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਅਗਲੇ ਵਕਤਾ ਸਨ, ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਕੀ ਹੈ? ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਉਤਰ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ - ਮਾਇਆ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖੀਐ ਕਿ ਮਾਇਆ ਕਰਮ ਕਮਾਇ॥

ਉਤਰ ਹੈ - 'ਮਾਇਆ ਨਾਮ ਗਰਭ ਜੋਨ ਕਾ'

ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਸਿਆ, ਮਾਇਆ ਪਰਛਾਵੇਂ ਨਿਆਈਂ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜੰਮਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀ

ਉਮਰ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰਛਾਵੇਂ ਨੂੰ ਲੱਠ ਨਾਲ, ਜੋਰ ਨਾਲ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜੇ ਚਾਨਣ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰ ਲਈਏ, ਤਾਂ ਪਰਛਾਵਾਂ ਪਿੱਠ ਵਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਪਰਛਾਵਾਂ ਗਾਇਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ‘ਦੀਵੈ ਬਲੈ ਅੰਧੇਰਾ ਜਾਇ’ ਮਾਇਆ ਅਨੁੇਰਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਦੀਪਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਅਗਨੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਰਾਹੀਂ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਹੈ ਕਰਤੇ ਦੀ ਖੇਡ -

**ਮਾਇਆ ਅਗਨ ਸਭ ਇਕੋ ਜੇਹੀ।
ਕਰਤੇ ਖੇਲ ਰਚਾਇਆ।**

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਵਿਖਿਆਨ ਨੂੰ ਮਿਤੀ 5-10-98 ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਯੂ.ਪੀ. ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮਨੋਹਰ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ -

**ਕਬਹੂ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਪਾਵੈ॥
ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵੈ
ਅੰਤਰ ਹੋਇ ਗਿਆਨ ਪਰਗਾਸੁ॥
ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਕਾ ਨਹੀ ਬਿਨਾਸੁ॥**

ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ-ਵੇਤਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਐਸੀ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਮੁੜ ਵਿਕਾਰ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ-ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਰਾਹੀਂ ਐਸਾ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ 4 ਅਕਤੂਬਰ ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ਅਤੇ 5 ਅਕਤੂਬਰ ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ।

ਸੰਤ ਕਲਿਆਣ ਦਾਸ ਜੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਬੋਲਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ -

**ਮਾਇਆ ਜਲੁ ਖਾਈ ਪਾਣੀ ਘਰੁ ਬਾਧਿਆ
ਸਤ ਕੈ ਆਸਣਿ ਪੁਰਖੁ ਰਹੈ॥ ਪੰਨਾ - 877**

ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਮਾਇਆ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਆਵਾਗਉਣ ਬਣਾਈ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ, ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਜਲ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਕਾਫੀ ਕਠਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇ ਸੋਚਣ ਸ਼ਕਤੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਕਈ ਰੂਪ ਹਨ। ਮਾਇਆ ਹੋਈ ਨਾਗਨੀ, ਸਰਪਨੀ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜਾਇਆਂ ਦਾ ਹੀ ਵਿਨਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪੈਸਾ, ਧਨ ਹੋ ਕੇ ਪਿਉ ਪੁੱਤ ਵਿਚ ਝਗੜਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਰਾਹੀਂ ਸਭ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਚਿਮੜੀ ਹੋਈ ਹੈ, ‘ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਜਿਸੁ ਉਦਰੁ ਤਿਸੁ ਮਾਇਆ॥’ (ਪੰਨਾ - 1160) ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਮਨੁੱਖ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਸਮਰਪਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ

ਮਾਇਆ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ 4 ਅਤੇ 5 ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ।

ਸੰਤ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖੰਨੇ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਥੇ ਨੇ ਮਧੁਰ ਧੁਨਿ ਵਿਚ ਗਾਇਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ‘ਪੰਜਾਂ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਲੁਟਿਆ ਘਰ ਤੇਰਾ’ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁਗਧਿ ਕਰਕੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਰਾਹੀਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਪੰਜ ਚੋਰ - ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਕਿਵੇਂ ਦੁਰਲੱਭ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਵਲੋਂ ਜੋ ਗਾਇਨ ਕੀਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਪਰਮਾਣਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਰ ਸੀ -

**ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਅੰਦਰਿ ਪੰਚ ਚੋਰ ਵਸਹਿ
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰਾ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੁਟਹਿ ਮਨਮੁਖ ਨਹੀ ਬੁਝਹਿ
ਕੋਇ ਨ ਸੁਣੈ ਪੁਕਾਰਾ॥**

ਪੰਨਾ - 600

ਆਪ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ, ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੇ ਕਿਲਵਿਖ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਾਹੀਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ -

**ਜਿਨ ਮਸਤਕਿ ਧੁਰਿ ਹਰਿ ਲਿਖਿਆ
ਤਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ॥ ਪੰਨਾ - 450**

ਆਪ ਨੇ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਸਦਿਆਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ ਵਰੋਸਾਇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਵੀ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਦਕਾ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਔਗੁਣ ਕੱਟਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਐਸਾ ਕਾਰਜ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਰਾਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ 4 ਅਕਤੂਬਰ, ਐਤਵਾਰ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਸਟੇਜ ਤੇ ਸਸ਼ੋਭਤ ਹੋਏ - ਸਵਾਮੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੋਤੀ ਹਰੀ ਜੀ, ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਮੋਹਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੋਲਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ -

**ਮਾਇਆ ਜਲੁ ਖਾਈ ਪਾਣੀ ਘਰੁ ਬਾਧਿਆ
ਸਤ ਕੈ ਆਸਣਿ ਪੁਰਖੁ ਰਹੈ॥ ਪੰਨਾ - 877**

ਆਪ ਨੇ ਸੁਰੀਲੀ ਮਿੱਠੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਕੇ ਸਰਵਣ ਕੀਤਾ। ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਛੋਹਦਿਆਂ ਆਪ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਿਰਗੁਣ ਅਤੇ ਸਰਗੁਣ ਦੋਵੇਂ ਸਰੂਪ ਸਤਿ ਹਨ। ਜੋ ਰੂਪ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਤਿ ਹੋਣ ਜਿਵੇਂ ਸਰੀਰ ਆਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਹਰ ਛਿਨ, ਹਰ ਪਲ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ‘ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਅਉਧਿ ਬਿਹਾਤੁ ਹੈ’ (ਪੰਨਾ - 726) ਹਰ ਲੰਘ ਰਹੇ ਪਲ ਛਿਨ ਵਿਚ ਇਸ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਇੰਜ ਹੀ ਸਾਰੇ ਆਕਾਰ ਹਨ। ਜੋ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ, ਹਰ ਪਲ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਤਿ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਦਲ ਰਹੇ ਆਕਾਰਾਂ ਪਿਛੇ ਜੋ ਨਿਰਗੁਣ ਪ੍ਰਭੂ ਸਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਹੈ, ਅਬਦਲ ਹੈ, ਸਥਿਰ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਦੁੱਧ

ਵਿਚ ਦਹੀਂ, ਮੱਖਣ, ਘਿਉ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਪਰ ਵਿਉਂਤ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਪੜਦੇ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਸਤਿ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦੇ। ਮਾਇਆ ਇਕ ਭਰਮ ਹੈ, ਛਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਬੱਦਲ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਢਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਮਾਇਆ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਭਰਮਾਈ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਸਤਿ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀ। ਆਪ ਨੇ ਮਿਤੀ 4 ਅਕਤੂਬਰ 1998 ਐਤਵਾਰ ਅਤੇ ਮਿਤੀ 5 ਅਕਤੂਬਰ 1998 ਸੋਮਵਾਰ ਵੀ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ।

**ਏਕਾ ਮਾਈ ਜੁਗਤਿ ਵਿਆਈ ਤਿਨਿ ਚੇਲੇ ਪਰਵਾਣੁ॥
ਇਕੁ ਸੰਸਾਰੀ ਇਕੁ ਭੰਡਾਰੀ ਇਕੁ ਲਾਏ ਦੀਬਾਣੁ॥**

ਪੰਨਾ - 7

ਦੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਭਰਪੂਰ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਲੱਖਾਂ ਅੱਖਾਂ ਬੇਤਾਬ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸੁਣਨ ਲਈ ਅਣਗਿਣਤ ਸੰਗਤਾਂ ਬਿਹਬਲ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਠੀਕ 2.30 ਵਜੇ 'ਬੇਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ' ਦੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਸਟੇਜ ਤੇ ਆਏ। ਮਿੱਠੀ ਤਾਨ ਉਪਰੰਤ ਆਪ ਨੇ ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਧਾਰਨਾ ਵਿਚ ਗਾਇਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ -

**ਧਾਰਨਾ - ਰਾਖੋ ਰਾਖਨਹਾਰ ਦਇਆਲਾ,
ਨਾਨਕ ਘਰ ਕੇ ਗੋਲੇ ਜੀ।
ਨਾਨਕ ਘਰ ਕੇ ਗੋਲੇ ਜੀ - 2, 2.
ਰਾਖੋ ਰਾਖਨਹਾਰ ਦਇਆਲਾ.....।**

ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀਰਾਂ ਨੇ ਤੇ ਭੈਣਾਂ ਨੇ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਉਚੀ ਮਿੱਠੀ ਸੁਰੀਲੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਗਾਇਆ। ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਭਰਿਆ ਪੰਡਾਲ ਇਕ ਮਨ, ਇਕ ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸੁਣਨ ਲਈ ਮੋਨਧਾਰੀ ਮੁਗਧ ਹੋਇਆ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, 'ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ' ਆਪ ਜੀ ਦਸ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜਨਮ ਬੜਾ ਦੁਰਲਭ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਹੀ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ -

**ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ॥**

ਪੰਨਾ - 12

ਇਸ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ 'ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ' ਆਦਿ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਧਿਆਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ -

**ਇਸੁ ਪਉੜੀ ਤੇ ਜੋ ਨਹੁ ਚੁਕੈ
ਸੋ ਆਇ ਜਾਇ ਦੁਖੁ ਪਾਇਦਾ॥ ਪੰਨਾ - 1075**

ਅਸੀਂ ਕਿਰਤ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਕਰਮਸ਼ੀਲ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ 'ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨਾ ਕਾਮ' ਨਾ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਜੋਤਿ ਖਿਚ ਲਈ ਤਾਂ ਸੋਝੀ ਆਏਗੀ ਕਿ 'ਅਵਰ ਕਾਜਾਂ' ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗਵਾ ਲਈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਹਉਂ ਖਤਮ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 'ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ

ਹੋਵਣਾ' ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਗੁਲਾਮ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਕੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਕ ਗੁਲਾਮ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਪਸੰਦ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਪਸੰਦ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਾਲਕ ਚਾਹੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਵੇ; ਜੋ ਚਾਹੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦੇਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਹੁਕਮ ਕਰੇ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋ ਕੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਵੇਗਾ। ਇੰਜ ਹੀ ਸਿੱਖ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ।

'ਹਉਮੈ' ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤਰ ਦੇ ਜਾਪ ਰਾਹੀਂ ਹਉਮੈ ਕੱਟੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਹਉਮੈ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਲਈ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ -

**ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ॥
ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ॥**

ਪੰਨਾ - 26

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤਰ ਕਿਵੇਂ ਜਪਣਾ ਹੈ? ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਜਾਪ ਕਰੋ, ਫੇਰ ਸ੍ਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਹ ਅੰਦਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ 'ਵਾਹਿ' ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਬਾਹਰ ਆਵੇ ਤਾਂ 'ਗੁਰੂ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ, ਅੰਦਰ ਹੀ ਇਸ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਆਪ ਸੁਣੋ। ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਰਹੋ। ਧਿਆਨ ਜੋੜਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਦਾ ਧਿਆਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ -

ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ॥

ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਮਨੁ ਮਾਨੁ॥

ਪੰਨਾ - 864

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਬਣ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਆਪਣਾ ਬਿਰਦ ਪਾਲਦਾ ਹੈ, ਜੀਵ ਨੂੰ ਔਖੀ ਘੜੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣੀ ਪੈਂਦੀ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਕਾਰਜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪ ਸੰਵਾਰਦਾ ਹੈ-

ਅਉਖੀ ਘੜੀ ਨ ਦੇਖਣ ਦੇਈ ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ ਸਮਾਲੇ॥

ਪੰਨਾ - 682

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਵੀ ਧਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਧਿਆਤਾ, ਧਿਆਨ, ਧੋਅ ਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੁਰਤਿ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਚੜਿਆ ਦਸਵੈ ਆਕਾਸ਼' ਜਿਥੇ ਨਾ ਭੁੱਖ ਵਿਆਪਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਨੀਂਦ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ-ਰਸ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਫੁਹਾਰ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਿਵੇਂ ਮੰਨਣਾ ਹੈ -

ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਸਉਪਿ ਗੁਰ ਕਉ

ਹੁਕਮਿ ਮੰਨਿਐ ਪਾਈਐ॥

ਪੰਨਾ - 918

ਅਤੇ ਤਨ ਧਨ ਸੌਂਪਣ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਇਸ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਮੰਝ ਦੀ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਲਈ ਘਰ ਦੇ ਸਭ ਸੁਖ ਤਿਆਗ ਦਿਤੇ, ਲੋਕਾਚਾਰੀ, ਭਾਈ ਬੰਦੀ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਉਸ ਦੀ ਘਾਲ ਸਫਲ ਹੋਈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੰਗੀ ਪੈਰੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਤੁਰ ਪਏ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਜੀ

ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤੇ ਭਾਵਕ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਏ, ਸਭ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸੇਜਲ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਵਾਬ ਮਲੇਰ ਕੋਟਲਾ ਦੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿਤੀ ਜਿਸ ਨੇ ਛੋਟੇ ਸਾਬਿਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮੇਂ ਆਹ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ।

4 ਅਕਤੂਬਰ 1998 ਐਤਵਾਰ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਉਪਰੰਤ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ' ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸਮਾਧਾਨ ਲਈ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ' ਅਤੇ 'ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ' ਪੜ੍ਹਨੀਆਂ ਆਵਸ਼ਕ ਹਨ। ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ 'ਧਰਮ, ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਨਸ਼ੇ' ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਬਜਰ ਕਰਹਿਤ ਕਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਅਫਸੋਸ! ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਅੱਜ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੇ ਗ੍ਰਸ ਲਿਆ ਹੈ।

ਸ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ ਮੈਂਬਰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਯੁਗ ਵਿਚ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਚੀਆਂ ਤੇ ਸੁੱਚੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਕਾਲ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਸੱਚ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਇਕ ਹੈ, ਰਾਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਨ, ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੰਤ ਬੁੱਢਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ, ਸੰਤ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਤਖਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਕਾਰਨਾਮੇ ਦੱਸੇ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ।

ਐਤਵਾਰ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਸਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਪੁੰਨ ਤੁਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਕੇਵਲ 'ਨਾਮ' ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, 'ਅਬ ਕਲੁ ਆਇਓ ਰੇ॥ ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਬੋਵਹੁ ਬੋਵਹੁ॥' ਪੰਨਾ - 1185

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਗਾਵਿਆ ਸੁਣਿਆ ਤਿਨ ਕਾ ਹਰਿ ਥਾਇ ਪਾਵੈ
ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੀ॥
ਪੰਨਾ - 669

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਦੋ ਹੀ ਸਾਧਨ ਹਨ, ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਸੇਵਾ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ -

ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਦੁਖੜੇ

ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਮਾਣ ਪਾਈਏ॥

ਤਾਂ ਸਭ ਪਾਸੇ ਇਕ ਅਗੰਮੀ ਰਸ ਛਾ ਗਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਚਿਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਾਖੀ ਸੁਣਾਈ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਈ ਗੁਪਾਲੇ ਦੇ ਇਕ ਚਿਤ ਜਪੁਜੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਗੁਰਿਆਈ ਬਖਸ਼ਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਨਾਮ ਤਾਂ ਚਲਦਾ ਹੈ ਜੇ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।

ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ॥ ਪੰਨਾ - 4

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣ ਲਈ ਚਾਰ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

1. ਗੁਰੂ ਉਪਰ ਭਰੋਸਾ
2. ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਭਰੋਸਾ
3. ਮੰਤਰ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ
4. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ

ਪਹਿਲਾਂ ਸਰੀਰ ਖੇਤੀ ਤਿਆਰ ਕਰੋ - ਪਰ ਕਾ ਬੁਰਾ ਨ ਰਾਖਹੁ ਚੀਤ॥ (ਪੰਨਾ - 386); ਪਾਖੰਡ, ਚੋਰੀ, ਕੌੜਾ ਬੋਲ, ਨਿੰਦਿਆ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰੋ; ਧੀਰਜ, ਖਿਮਾ, ਸੱਚ ਤੇ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ। ਰਸਨਾ ਤੇ ਸ੍ਰਾਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਜਪੋ। ਸਾਧੂ ਦਾ ਸੰਗ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਬਸਹਿ ਸਾਧ ਕੀ ਰਸਨਾ॥ ਪੰਨਾ - 263

ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਰਸੀ॥

ਪੰਨਾ - 273

ਨਾਮ ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੋ। ਜਦੋਂ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਓਗੇ ਤਾਂ -

ਅਚਿੰਤ ਕੰਮ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਭ ਤਿਨ ਕੇ
ਜਿਨ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰਾ॥ ਪੰਨਾ - 638

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਚ ਕਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਮੁਗਧ ਹੋਈਆਂ, ਇਕ ਚਿਤ, ਇਕ ਮਨ ਹੋਈਆਂ ਸੁਣਦੀਆਂ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਉਪਰੰਤ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ।

5 ਅਕਤੂਬਰ 1998 ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਭਾਈ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪਲੀਆ ਵਾਲੇ, ਭਾਈ ਲਸਕਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਯੂ.ਪੀ. ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਉਪਰੰਤ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਬੋਲਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ -

ਇਆ ਮੰਦਰ ਮਹਿ ਕੌਨ ਬਸਾਈ॥
ਤਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਕੋਊ ਪਾਈ॥ ਪੰਨਾ - 871

ਆਪ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਸਰੀਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਈ ਜਨਮਾਂ

ਤੋਂ ਐਸਾ ਹੀ ਮੰਨਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਰਜੋ ਸਤੋ ਤਮੋ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨਾ ਤਾਂ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਤੱਤ ਹੈ, ਨਾ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਜਾਂ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇੰਦ੍ਰਾ। ਸਗੋਂ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਸਰੀਰ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੀ ਆਤਮਾ ਹੀ ਅਸਲ ਵਸਤੂ ਹੈ ਜੋ ਪਰਮ-ਆਤਮਾ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਫੁਰਨੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਫੁਰਨਿਆਂ ਦਾ ਨਰੀਖਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਚਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹੀ ਅੰਗ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਸੱਤਾ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਸੱਤਾ ਆਤਮਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪਰਮ ਆਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ, ਆਤਮ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਚੇਤਨਤਾ ਜਾਗਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਕ ਕੂੜਾ ਅਹੰਭਾਵ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਸਲ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ 'ਸਤਿ ਆਤਮਾ' ਕਹਿ ਕੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ 'ਹਉਮੈ' ਦੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਸੁਧ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਨਾ ਜੰਮਦਾ ਹੈ ਨਾ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁਖ ਸੁਖ ਵਿਆਪਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਦੀਵ ਹੈ, ਪਰਮ ਚੇਤਨ ਅਨੰਦ ਹੀ ਅਨੰਦ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ -

ਨਾ ਇਹ ਮਾਨਸੁ ਨਾ ਇਹ ਦੇਉ॥ ਪੰਨਾ - 871

ਉਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤੂ ਕਰਤੀ ਕੇਲ॥ ਪੰਨਾ - 390

ਨਾ ਓਹੁ ਮਰਤਾ ਨਾ ਹਮ ਡਰਿਆ॥ ਪੰਨਾ - 391

ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਸੰਤ ਕਲਿਆਣ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ 'ਮਾਇਆ ਦੇ ਸੰਕਲਪ' ਦੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਿਆ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਾਇਆ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦਾ। ਲੋੜ ਇਸ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈ।

ਪਟਨਾ ਤੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਐਲ.ਐਮ. ਉਪਾਧਿਆਏ ਨੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਬਹੁੜੀ ਨਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਅੱਜ ਸ਼ਾਇਦ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਆਪ ਨੇ 'ਹਰਿ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿ ਕੋਊ ਜਾਨੈ (ਪੰਨਾ - 537)' ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ।

ਸਵਾਮੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੋਤੀ ਹਰੀ ਨੇ 'ਮਾਇਆ ਜਲ ਖਾਈ' ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਲੜੀ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰਖਦਿਆਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਵੀ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ, 'ਅਪਨੀ ਮਾਇਆ ਆਪਿ ਪਸਾਰੀ' (ਪੰਨਾ - 537) ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, 'ਬਾਜੀਗਰ ਜੈਸੇ ਬਾਜੀ ਪਾਈ॥' (ਪੰਨਾ - 736) ਖੇਡ ਸਮਾਪਤੀ ਤੇ ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ -

ਬਾਬਾ ਮਾਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਹੋਇ॥

ਇਨਿ ਮਾਇਆ ਜਗੁ ਮੋਹਿਆ ਵਿਰਲਾ ਬੁਝੈ ਕੋਇ॥

ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਵਿਰਤੀ ਲਈ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਆਵਸ਼ਕਤਾ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਸਮੇਂ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ - ਸੰਸਕਾਰ, ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰ। ਸਾਧ ਸੰਗ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਲਾਵਾਂ ਤਾਂ ਰਚਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਕਦੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਲਾਵਾਂ ਲੈ ਕੇ ਸਬੰਧ ਜੋੜੀਏ ਤੇ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਈਏ।

ਠੀਕ 2.30 ਵਜੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨੋਹਰ ਪ੍ਰਵਚਨ ਪਰਾਰੰਭ ਕੀਤੇ। ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ 'ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ' ਅਤੇ 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਮਾਰਗ' ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਅੱਜ 'ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਲਈ ਕਰਤੱਵ' ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਦੀਆਂ ਔਖੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਸੌਖੀਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, 'ਅਉਖੀ ਘੜੀ ਨ ਦੇਖਣ ਦੇਈ' ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਅਗੰਮੀ ਸੁਰ ਵਿਚ ਗਾਉਂਦਿਆਂ 'ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰ ਨਿਰਾਲਾ' ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਪਿਛੇ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਝੁੰਮ ਉਠੀਆਂ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕੌਤਕ ਬੜੇ ਦਿਲ ਖਿਚਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇੰਜ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਜਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਵਾਪਰ ਰਹੇ ਹੋਣ।

ਅੱਠਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਗੁੰਗੇ ਬਹਿਰੇ ਤੋਂ ਪੰਜੋਖੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗੀਤਾ ਦੇ ਸੁਧ ਉਚਾਰਨ ਅਤੇ ਅਰਥ ਕਰਵਾ ਦਿਤੇ। ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ 'ਰਿੱਛ ਦੀ ਖੇਡ' ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਕਿਵੇਂ ਮਤ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਬੁੱਧੂ ਦਾ ਆਵਾ, ਅਰਦਾਸ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਭਾਈ ਲੱਖੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਕਾਰਨ ਕੱਚਾ ਹੀ ਰਿਹਾ, ਭਾਵੇਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਦਕਾ ਮੁੱਲ ਪੂਰਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥਾ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਨਾਲ ਦਰਿਆ ਵੀ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਦੋਂ ਜਮਰੋਦ ਦਾ ਕਿਲਾ ਸਰ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ ਤਾਂ ਅਟਕ ਦਰਿਆ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਤੇ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਤਰਲੋਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਸਿਦਕ ਦੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੁਰਲਭ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਨੰਦੇੜ ਯਾਤਰਾ ਅਤੇ ਸੱਚਖੰਡ ਪਿਆਨੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਰਵਣ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਿਦਕ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਭ ਦੀਆਂ ਝੋਲੀਆਂ ਭਰਪੂਰ ਕਰਕੇ ਵਿਦਾਇਗੀ ਦਿਤੀ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਰੋਪੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਵਧਾਇਆ। (ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਲਿਖਤ ਅਗਲੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ)

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

□ □ □ □ □ □

ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦੀ ਚਿਰ ਸਥਾਈ ਆਤਮ ਵਿਦਿਆ

PERENNIAL PSYCHOLOGY OF THE BHAGVAD GITA

ਮੂਲ ਲੇਖਕ - ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ

ਅਨੁਵਾਦਕ - ਡਾ. ਬੀਬੀ ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 39)

36. ਅਰਜਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ : ਕਿਸ ਦਾ ਬੱਧਾ ਮਨੁੱਖ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਪ ਲਈ ਧਕਦੀ ਹੈ?

37. ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ : ਇਹ ਇੱਛਾ, ਇਹ ਕ੍ਰੋਧ ਹੈ ਜੋ ਰਜੇ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਇਕ ਦੋਸ਼ ਇਸ ਗੁਣ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਸ਼ਤਰੂ ਜਾਣ।

38. ਜਿਵੇਂ ਧੂੰਏਂ ਨਾਲ ਅੱਗ, ਧੂੜ ਨਾਲ ਸ਼ੀਸ਼ਾ, ਜੇਰ ਨਾਲ ਗਰਭ ਢਕੇ ਪਏ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਨਾ ਢਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ।

39. ਹੇ ਕੁੰਤੀ ਪੁੱਤਰ! ਕਾਮ ਦੀ ਅਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨੇ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

40. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਵੀ ਕਾਮ ਵਸ ਹੋਏ ਪਏ ਹਨ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਮ ਨੇ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵ ਨੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਭਰਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਔਕੜਾਂ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਫੇਰ ਵੀ ਔਕੜਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਉਂ ਮਨੁੱਖ ਔਕੜਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਉਹ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਦੁਖਦਾਈ ਕਿਉਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ? ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ? ਰਜੇ ਗੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਕਰਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਕ੍ਰਿਆ, ਇੱਛਾਵਾਂ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਹੀ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਰਜੇ ਗੁਣ ਉਹ ਗੁਣ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਕੇ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਭਰਮ, ਅਵਿਵਸਥਾ ਤੇ ਦੁੰਦ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ, ਆਕਰਸ਼ਨ, ਮੋਹਕ ਤੇ ਲੋਭ ਮਈ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਰਜੇ ਗੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਸਮਝ ਬੈਠਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦੋ ਵੈਰੀ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਬੱਦਲ ਢਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਅੱਗ ਨੂੰ ਧੂੰਆਂ ਢਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਵਿਵੇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਖੁੰਢਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਮਨ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਗਵਾਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਗਿਆਨ ਢਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਾ ਅਸੰਤੁਲਨਤਾ ਤੇ ਅਸਿਮਿਤਾ ਮਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੀ ਹੈ।

ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੇ ਵਸ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਸਵੈ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਯਥਾਰਥ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਭੋਗ ਕਿਉਂ ਨਾ ਭੋਗਦਾ ਹੋਵੇ, ਸੁਆਰਥੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੱਧ ਇੱਛਾਵਾਂ ਉਨੀ ਹੀ ਵੱਧ ਅਸ਼ਾਂਤੀ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦੂਸਰੀਆਂ ਉਠ ਖੜ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਘਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਹੋਰ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੋਰ ਚੰਗਾ ਘਰ ਹੋਵੇ, ਹੋਰ ਚੰਗਾ ਬਗੀਚਾ, ਨਵਾਂ ਸਮਾਨ ਘਰ ਵਿਚ swimming pool ਹੋਵੇ। ਇੱਛਾਵਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਅੰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇੱਛਾਵਾਂ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਨਾ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਭੁੱਖ ਹੈ, ਇਹ ਉਹ ਖੂਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਨਾ ਕਦੇ ਭਰਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਭਰਨਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਬਾਲਣ ਪਾਓ, ਉਹ ਹੋਰ ਮਚਦੀ ਹੈ ਓਹੀ ਹਾਲ ਹੈ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦਾ। ਬਿਲਕੁਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਲਈ ਲਾ ਦਿਓਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹੋਣ ਦੀ ਬਿਜਾਏ, ਉਹ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵਧਣਗੀਆਂ।

ਗਿਆਨੀ ਇਹ ਗੱਲ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਛਾਵਾਂ ਸੰਤਾਪ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਰਜੇ ਗੁਣ ਤੋਂ ਉਪਜਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਤੋ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਕਾਮ ਦੇ ਖਿੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਾਮ ਸਭ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਈਰਖਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਵੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਇਹ ਦੋਸ਼ ਹੋਣਗੇ ਹੀ। ਸੰਤ ਇਹ ਗੱਲ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਦਾ ਸਤ੍ਰਕ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇੱਛਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਪਰੇਰਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਤਰਕ ਤੇ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੰਦੀ, ਇਕ ਚੰਗਾ ਸਾਧਕ ਵੀ ਚੁੰਧਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਸਾਰੇ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਭੋਗ ਭੋਗਦਾ ਹੈ ਉਸਦੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਮਨ, ਬੁੱਧੀ ਸਭ ਖਿੰਡ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕੇਵਲ ਭੋਗ ਵਸਤੂ ਤੇ ਹੀ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇੱਛਾਵਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਪਰਜੀਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਮਨ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਪਰਜੀਵ ਦਾ ਭੋਜਨ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਵਿਚ ਬਾਲਣ। ਇੱਛਾਵਾਂ ਮਨ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਵੈਰੀ ਵੀ ਮਿਤ੍ਰ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਸਮਝ ਜਾਏ ਫੇਰ ਉਹ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਬਲਵਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇੱਛਾ ਹੈ ਸੰਤੁਲਨ ਹੋਣ ਦੀ, ਫੇਰ ਉਹ ਇੱਛਾ ਵੈਰੀ ਨਾ ਰਹਿ ਕੇ ਇਕ ਸਾਧਨ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸਾਧਕ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਥਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਗਿਆਨ

ਦੀ ਜੋਤ ਜਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਾਰਕ ਇਛਾਵਾਂ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਸੰਤੁਲਨ ਹੋਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹੇ ਅਰਜਨ! ਪਹਿਲੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ, ਇਹ ਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਥੇ ਇਹ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਰਕਸ਼ੇਤਰ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹਰ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਯੁੱਧ ਦਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਗੀਤਾ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹੈ ਤੇ ਅੱਜ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੀਤਾ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਲਾਭ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਖਾਸ ਖਾਸ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਹਾਂ। ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਯੁੱਧ ਦਾ ਕਾਰਣ ਕਿਉਂ ਤੇ ਕਿਥੇ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਜਾਣੂੰ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਛਾਵਾਂ ਬੁੱਧੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਮਨ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਡੀਆਂ ਸ਼ਤਰੂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਹ ਦਸ ਆਏ ਹਾਂ, ਇਛਾਵਾਂ ਸਾਧਕ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖੇਰੂੰ-ਖੇਰੂੰ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਣੇ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੇ।

42. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ, ਮਨ, ਮਨ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਬੁੱਧੀ, ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਆਤਮਾ।

43. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਜਗਾ। ਹੇ ਮਹਾਬਾਹੋ! ਆਤਮਾ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ।

ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਇਕਾਗਰਤਾ ਤੇ ਧਿਆਨ। ਜਦੋਂ ਸਾਧਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਉਚੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਇਕ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੀਆਂ ਸੰਸਾਰਕ ਇਛਾਵਾਂ ਉਸ ਇਕ ਇੱਛਾ ਵਿਚ ਜੁੜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਖਿੰਡਣਾ ਤੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਥੋਂ ਹੀ ਅੰਦਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਸਥਾਈ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੋਮਾ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਮਨ, ਮਨ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਬੁੱਧੀ, ਬੁੱਧ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਆਤਮਾ, ਪਰ੍ਹਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅੱਗੇ, ਸ਼ਬਦ ਪਰ੍ਹਾ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਰ੍ਹਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਸਾਧਕ ਅਨੁਭਵ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਦਮ ਸਮਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅੰਤਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਜਿਹੜੀ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਸਥੂਲ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਤਕ ਲੈ ਜਾਵੇ ਅਤਿ ਅਵਸ਼ਕ ਹੈ। ਪਰਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਪਰ੍ਹੇ, ਅੰਦਰੋਂ ਪਰ੍ਹੇ, ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖੋਜੀ ਪਰਾ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਥੇ ਇਹ ਚੇਤਨਤਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਚੇਤਨਤਾ ਦਾ ਪੱਧਰ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ।

ਸਰੀਰਕ ਚੇਤਨਤਾ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਸੂਖਮ ਮਨ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਇਸ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਅਚੇਤ ਮਨ ਜੋ ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਹੈ, ਚੇਤਨਤਾ ਦਾ ਬਿੰਦੂ ਜਿਹੜਾ ਅਚੇਤ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਇਹ ਹੈ ਆਤਮਾ। ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਦੀਆਂ ਹੀ ਹਨ, ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਹਰਕਤ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਸ ਹੈ, ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਹੈ ਆਤਮਾ, ਆਤਮਾ ਬੁੱਧੀ, ਮਨ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੱਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਤਮ ਗਿਆਨ, ਸਹਿਜ ਤੇ ਸੰਜਮ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਫੇਰ, ਨਿਰੋਲ ਆਤਮਾ ਦਾ ਹੀ ਵਾਸਾ ਹੈ।

ਸ਼ਲੋਕ 42 ਤੇ 43 ਦਾ ਸਾਧਨਾ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾਧਨਾ, ਸਾਹ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਆਵਸ਼ਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਬਹਾਅ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਕਰਨਾ ਤੇ ਚੇਤਨਤਾ ਦੇ ਸੋਮੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਸਰੀਰਕ ਸਾਧਨਾ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰਕ ਇਛਾਵਾਂ, ਖਿੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਸ਼ਤਰੂ ਹਨ। ਇਛਾਵਾਂ ਹੋਰ ਇਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

□ □ □ □ □ □ □

(ਪੰਨਾ 29 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮੁਕਤੀ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਭਾਈ ਰੇ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਗਿਆਨੁ ਨ ਹੋਇ॥
ਪੁਛਹੁ ਬ੍ਰਹਮੇ ਨਾਰਦੈ ਬੇਦ ਬਿਆਸੈ ਕੋਇ॥**

ਪੰਨਾ - 59

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦਾ ਪੰਥ ਚਲਾਇਆ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਖੈਨ ਮਾਰਗ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਦਾ ਦਰਸਾਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਣਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁਫਾਵਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਧਣਾ ਹੈ, ਮਨ ਨੂੰ ਨਾਮ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰੋ, ਚਿਤ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਉਸ ਧਰਮ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ ਜਿਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਲਈ ਲਿਖੇ, ਉਨਾਂ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਸੋ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਧੁੰਦ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗਾ ਕੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਰਨ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਸਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸੁਖਾਲਾ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

□ □ □ □ □ □ □

ਮਹਾਨ ਯੋਗੀ ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਤੇ ਮੁਖੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੁ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸੰਸਾਰ ਮੰਚ ਤੇ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਐਸੀਆਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਘੋਖਿਆ ਪਰਖਿਆ, ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਿਆਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਰਾਹ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਕਿਰਨ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ 1925 ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਸੀ, ਉਤਰਾਕਾਸ਼ੀ ਯੂ.ਪੀ. ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਹਾਵਣੀ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿਥੇ ਆਪ ਨੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਕੱਟੇ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਮਹਾਨ ਯੋਗੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਸਮਰਥਾ ਸੀ, ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਿਆ। ਆਪ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਆਪ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਇਕ ਫੁੱਲ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਅਸਾਡੀ ਅਮਾਨਤ ਹੈ ਅਸੀਂ ਆ ਕੇ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ, ਜਦੋਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੇ ਸਨ ਮਾਤਾ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ, ਉਹ ਯੋਗੀ ਗੁਰੂ ਇਸ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿਬਜ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੂਤ-ਭਵਿੱਖ ਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਖ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਇਹ ਇਕ ਹੀਰਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਆਪਣੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਵਿਚ ਪਾਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 'ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ' ਪੁਸਤਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਤਮ ਪੁਸਤਕ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਰਹੱਸ ਖੋਲ੍ਹੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਨ ਉਸ ਵਿਚ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਅੱਖਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਕਰਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਪੜਦਾ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਸੀ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਮੰਚ ਉਪਰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਏ। ਜੋ ਤਜਰਬੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਕੇ ਕੀਤੇ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਦਭੁੱਤ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਕਲ੍ਹ ਦੇ ਕਰਨੀਹੀਣ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਘਾਲਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਤਜਰਬੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਹੁਤ ਰਹੱਸ, ਗੁਪਤ ਭੇਦ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਹਨ। ਐਉਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਜੋ ਅਧਿਐਨ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਉਹ ਗੱਲਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਨਿਰਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਦੇ ਅਰਥ ਇਕ ਦਮ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾ

ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਇਕ ਖੁਲ੍ਹਾ ਡੁਲ੍ਹਾ ਸੰਨਿਆਸੀ ਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਉਚੀ-ਉਚੀ ਹਸਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਾਇਆ ਪਰ ਉਹ ਚੁੱਪ ਨਾ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਿਜ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਸੰਨਿਆਸੀ ਵੀ ਮੇਰੇ ਪਿਛੋਂ-ਪਿਛੋਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਆਪ ਕਿਉਂ ਹਸਦੇ ਸੀ? ਕੀ ਆਪ ਨੂੰ ਮਰਿਆਦਾ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ? ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਤਕਰਾਰ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਜਿਉਂਦੀ ਚੀਜ਼ ਲਿਆਵੋ। ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਕੀੜਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਕੀੜੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਲਿਓਂ ਕੱਟ ਕੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਉਸ ਨੇ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਹਿੱਸੇ ਦੂਰ ਵਿੱਥ ਨਾਲ ਇਧਰ ਉਧਰ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ, ਮੇਰੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਜੁੜ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹ ਕੀੜਾ ਫੇਰ ਤੁਰਨ ਲਗ ਗਿਆ। ਇਹ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਰਹੱਸ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਕਈ ਅੜਾਉਣੀਆਂ ਸੁਲਝਾਅ ਦਿਤੀਆਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਿਆ ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਸਿਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਸੀਸ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਉਤਾਰ ਦਿਤਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਪੰਜ ਸੀਸ ਉਤਾਰੇ ਗਏ, ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਲ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਮਾਰੇ, ਉਹ ਪੰਜੇ ਸਿਰ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਧੜ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ ਤੋਂ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਇਹ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾ ਰਹੱਸ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਲਪਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਣਾ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਹੀਣਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਜੇ ਉਹ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਕੀੜੇ ਨੂੰ ਜੋੜ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਇਹ ਆਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ? ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਮਰੀ ਹੋਈ ਗਊ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦੀ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਿਸਮਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਗਊ ਜਿਉਂਦੀ ਕਰਕੇ ਦੁੱਧ ਚੋ ਕੇ ਦਿਲੀ ਦੇ ਮੁਸਲਿਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੁਰਕਸ਼ੇਤਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਗਏ, ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਵਿਚ ਅੱਗ ਜਾਲਣੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੁਰੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਜੇ ਪੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ ਪਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ ਆਖਿਆ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘਟ ਹੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਆਏ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਹਾਰ ਖਾ ਕੇ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ, ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਮਿਰਗ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਸੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਮਿਰਗ ਦੇਗੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਰਿੰਨਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪੂਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਕੁਰਸ਼ੇਤਰ ਦੇ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਤਰਕ ਬਿਤਰਕ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਇਕ ਸਾਧੂ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਚੁਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਅੱਗ ਜਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਸ਼ਸ਼ਟ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਕੱਤਕ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਿੰਤੂ ਪੁੰਤੂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਸਿਆਣਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਬੁਰਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਹੋ। ਆਪਣੀ ਮਤ ਦਿੰਦਿਆਂ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਝਗੜੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਜਾਂ ਨਾ ਖਾਣ ਦੇ ਨਿਰਮੂਲ ਹਨ, ਅਸਲੀ ਤੱਤ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਨਾਨੂੰ ਪੰਡਤ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ੋਮਣੀ ਹੋ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸੁਣ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਛਕਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਗੇ ਵਿਚ ਹਰਨ ਦਾ ਮਾਸ ਰਿੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਖੀਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛਕਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਸੀ, ਅਸਾਡੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਸੱਜਣ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਆੜ ਲੈ ਕੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿੰਤੂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਮਾਸ ਖੀਰ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਗਿਆ ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਭੁਲੇਖੇ ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਆਈ ਹੋਈ ਇਕ ਚਮਤਕਾਰੀ ਕਥਾ ਨੇ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤੇ।

ਆਪ ਜੀ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕੰਢੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਇਕ ਸੰਤ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਏ। ਉਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਲਈ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹੇ ਆਉਂਦੇ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਮਾਸ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਰਿੰਨਣਾ ਧਰ ਦਿਤਾ, ਸਵਾਮੀ ਜੀ

ਨੇ ਉਸ ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਹਾਂ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਨ ਇੱਛਤ ਚੀਜ਼ ਛਕਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਦੋਂ ਖਾਣ ਲਈ ਉਸ ਪਤੀਲੇ ਵਿਚੋਂ ਕੜਛੀ ਨਾਲ ਪੱਤਿਆਂ ਤੇ ਪਾ ਕੇ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਆਦੂ ਰਸਗੁੱਲੇ ਸਨ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਪਿਆ ਕਿ ਕਿਤੇ ਇਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਹਿਪਨੋਟਾਈਜ਼ (ਜਾਦੂ) ਨਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਹਿਪਨੋਟਾਈਜ਼ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਆਮ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਿਪਨੋਟਾਈਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਵਿਦਿਆ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਬਣਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਓ, ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਖਾਣ ਲਈ ਇੱਛਿਆ ਹੋਵੇਗੀ ਉਹੋ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅਥਰਵਣਵੇਦ ਦਾ

ਗਿਆਤਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ doctrate (ਉਚੀ ਉਪਾਧੀ) ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਕਾਲਰ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਬੇਸਿਕ elements (ਤੱਤਾਂ) ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕ੍ਰਿਆ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧੋਅ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ 20 ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਿਆ। ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਕਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਜੋ ਵੀ ਚਾਹਾਂ ਉਹ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਆਈ ਹੋਈ ਉਪਰ ਕਥੀ ਕਥਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ।

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਦਭੁੱਤ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤੇ, ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਆਪ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨਾਲ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਪੱਖ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਜਰਬੇ ਕਰਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਦਿਤਾ। ਜਿਥੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਰ ਦੀ ਗਿਆਤ ਕਰਾਈ ਗਈ, ਉਥੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਵੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਟ ਨਾ ਰਹੇ। ਆਪ ਨੇ Oxford (ਇੰਗਲੈਂਡ) ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਦਿਆਲੇ ਤੋਂ Ph.D. ਕੀਤੀ, ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਥਾਂ ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਨਾ ਗਏ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਥੋਂ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਰਫਾਨੀ ਗੁਫਾਵਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਦੀਰਘ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਤਜਰਬੇ ਕੀਤੇ, ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਕਮਾਲ

ਹੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯੋਗ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਸ਼ਾ ਸਿੱਧ ਕਰਕੇ ਦਸਿਆ, Menninger Foundation ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ Autonomic N.S ਤੇ ਪੂਰਾ ਕੰਟਰੋਲ Biofeed back ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਕੀਤੇ, ਅੱਜ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਮੈਡੀਕਲ ਦੇ ਮਹਾਨ ਡਾਕਟਰ ਇਹ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਈ ਦਿਲ ਦੀ ਗਤੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਹ ਮਰ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਪਰ ਫੇਰ ਇਹ ਗਤੀ ਚਾਲੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਤੋਂ ਯੋਗ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਹੈ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਜਿਥੇ ਇਕ ਯੋਗੀ ਸਨ, ਯੋਗ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘਿਆਈਆਂ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਨਿਰਣਾ ਲੈ ਕੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਉਥੇ ਆਪ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀ ਸਨ। ਜਰਮਨੀ ਤੋਂ ਆਪ ਨੇ, ਡਾਕਟਰੀ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਲਈ, ਇੰਗਲਿਸ਼, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਹਿੰਦੀ ਆਦਿ ਦੇ ਆਪ ਪੁਰੰਦਰ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ, ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੁਰਾਨ ਸਰੀਫ ਦੀ ਖੋਜ ਭਰਪੂਰ ਵਿਦਿਆ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਨਮਾਜ਼ ਦੇ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਨਮਾਜ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਗਿਰਜੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਿਆਈ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬਾਈਬਲ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਭਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂੰ ਕਰਾਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਕਿ ਯੋਗੀ ਕੌਸਰ ਵਰਗੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਸਵੱਸਥ ਕਰਕੇ ਤੌਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੀ ਅਉਖਧ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਉਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਸੰਜਮ ਦਸ ਕੇ ਦਵਾਈ ਖਾਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦਵਾਈ ਖਾਣ ਨਾਲ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਐਨਰਜੀ (ਸ਼ਕਤੀ) ਉਸ ਵਿਚ ਸਾਖਸ਼ਾਤਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰੋਗੀ ਸੈਲਾਂ ਨੂੰ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਵਾਮੀ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦਾ ਰੋਗ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਨਾ ਲਿਆ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਰੋਗ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਹੀ ਮਾਰੂ ਅਸਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੇ ਜਾ ਕੇ

ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਮਾਗਮ ਤੇ ਆਏ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਇਕ ਉਤਮ ਧਰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਰਵੋਤਮ ਹਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਆਪਣਿਆਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਅਨੁਵਾਦ ਨੂੰ ਕਰ ਸਕਣ। ਮਰਾਠੀ, ਬੰਗਾਲੀ, ਉੜੀਆ, ਤਾਮਿਲ ਆਦਿ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਅਜੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕੀ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਉਪਕਾਰ ਸੀ ਪਰ ਕਾਲ ਦੇ ਮਾਰੂ ਹੱਥ ਨੇ ਇਹ ਸਿਰੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹਨ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਇਕ ਸੈਂਚੀ ਦਾ ਹੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਸਕੇ। ਜਦੋਂ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਟੈਲੀਫੋਨ ਤੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸੰਭਵ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਫਿਲੋਸਫੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਗਿਆਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਜੋ ਮਰਿਆਦਾ ਸੀ ਉਹ ਆਪ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਘੰਟੇ ਸੌਂਦੇ ਸਨ। ਦਿਨ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਦੇਖਦੇ ਸਨ, ਸਭ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਤਰਲ ਭੋਜਨ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਵੀ ਆਪ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਸਾਂ-ਸਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਜਣਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਆਈਆਂ ਵਿਚੋਂ ਡਾ. ਵੇਦ ਭਾਰਤੀ ਜੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹਨ। ਹੋਰ ਵੀ ਆਪ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਪਰਕ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਰੀ ਰਫ਼ਾਲ ਮਲਹੋਤਰਾ ਜੀ ਕਰਿਡ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਡਾ. ਬੀਬੀ ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ, ਅੰਦਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਮੌਹ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਉਚਾ ਉਠ ਕੇ ਉਹ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈ ਕੇ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਬੁਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਾਵਾਂ। 1993 ਵਿਚ ਸੱਦਾ ਪੱਤਰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਆਪ ਆ ਨਾ ਸਕੇ, ਆਪ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜੌਲੀ ਗਰਾਂਟ ਦੇਗਰਾਦੁਨ ਨੇੜੇ ਨਵੇਂ ਬਣੇ, 2500 ਬੈਡ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਹਸਪਤਾਲ ਉਦਘਾਟਨ ਮੇਰੇ ਹੱਥੋਂ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨਾਲ ਟੈਲੀਫੋਨ ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਕਾਰਜ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ

ਉਦਘਾਟਨ ਕਰਾ ਲਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਈ ਬਚਨ ਵੀ ਕੀਤੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਪੈਸਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਚੋਣ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਹੋਵੇ।

ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਮਲਹੋਤਰਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਵਾਰੀ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਆਵੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਰਖਾਉਣਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਫੇਰ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਮਲਹੋਤਰਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣਗੇ। ਮਲਹੋਤਰਾ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੇਰੇ ਜਾ ਕੇ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਛਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਰਿਹਾ ਸੀ, 3 ਅਗਸਤ 1994 ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ, ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਮਲਹੋਤਰਾ ਜੀ ਅਤੇ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਆਰਮੈਡਾ ਜੀਪ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਰਖਤਾਂ ਹੇਠ ਹੀ ਆ ਗਏ, ਇਕ ਮੰਜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਉਤੇ ਆਪ ਆ ਕੇ ਬਿਰਾਜ ਗਏ। ਕਾਫੀ ਬਚਨ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਕੁਝ ਬਚਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਤਿੰਨ ਨੰਬਰ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਆਰਾਮ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਸੌਫਾ ਸੀਟ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਏ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਮੈਂ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਲੈਕਚਰ ਦੇ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ ਪਰ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਲੜਾਈ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਕੁਝ ਹੱਥ ਆਇਆ ਉਹ ਚੁਕ ਕੇ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਗਿਆ, ਅਰਦਾਸ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਦੇਗ ਵਰਤਾਉਣ ਵੇਲੇ ਉਹ ਕੜਛੀ ਨਾਲ ਦੇਗ ਵਰਤਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਤਾਂ ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਾਉਂਦੇ? ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਪਸੀਨਾ ਆ ਕੇ pollution (ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਨ) ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਨਾ ਕੱਟਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੀਟਾਣੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੀ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੱਥ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੜਛੀ ਨਾਲ ਦੇਗ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਐਨਾ ਕਹਿਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਸ ਵਿਚ ਝਪਟ ਪਏ, ਦਸਤਾਰਾਂ ਲਹਿ ਗਈਆਂ, ਮਾਰ ਧਾੜ ਹੋ ਗਈ। ਬੀਬੀਆਂ, ਬੱਚੇ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਇਕ ਦਮ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈਆਂ। ਮੈਂ ਵੀ ਇਕ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗ੍ਰੰਥ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਅ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰਹੇ? ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਂਗੂੰ ਮੈਂ ਵੀ ਦਾੜੀ, ਕੇਸ ਰਖ ਲਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ

ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਾਂ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਜ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸਵਾਮੀ ਜੀ! ਜਿਸ ਵਰਗ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਰਾ ਆਦਰਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਮਾਰਸ਼ਲ ਵੀ ਹੈ। ਲੜਦਾ, ਝਗੜਦਾ ਵੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਦੋ ਟੀਮਾਂ ਮੈਚ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਣ। ਇਸ ਦਾ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਅਸਰ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਅਸਾਨੂੰ ਆਦਤ ਪੈ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਨਾ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੰਨੀਏ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖੀਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੁ ਸਮਝ ਲਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਕੇ ਹੀ ਅਕਲ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਹੋਰ ਜਾਨਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਹਨ ਪਰ ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਵਸ ਹੋਏ ਹੋਏ ਟਸ ਤੋਂ ਮਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਦਸਤਾਰਾਂ ਉਛਾਲਦੇ ਹਾਂ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ! ਇਹ ਗੱਲ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ, ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਇਹ ਲੜਾਈ ਝਗੜੇ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਘਟ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਜਦੋਂ ਲੜਨ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਪੋਥੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਾਂ ਦੋਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦਾ ਭੁਮਣ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰੀਏ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕੰਮ ਮੈਂ ਕਰ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ। 2500 ਬੈਡ ਦਾ ਹਸਪਤਾਲ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ, 500 ਬੈਡ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ ਕੇ ਚਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਵੀ ਚਲਾ ਦੇਈਏ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਰਖਾਉਣੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਤਰਾਕਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਭੁਚਾਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਥੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਢਹਿ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਇਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਟੀਨ ਦੀਆਂ ਚਾਦਰਾਂ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਤੀਆਂ ਪਰ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੀਟਾਂ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਕਿਹਾ, ਉਲਟਾ ਮੇਰੇ ਖਿਲਾਫ ਜਲੂਸ ਕਢਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕੱਲੀਆਂ ਛੱਤ ਦੀਆਂ ਸ਼ੀਟਾਂ ਕੀ ਕਰਾਂਗੇ, ਸਾਨੂੰ ਘਰ ਉਸਾਰਨ ਲਈ ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕੰਮ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸੀ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਗਿਣਿਆ। ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਉਦਾਸੀ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਵਾਮੀ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪਣਾ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਨਾ ਤਾਂ ਜੀਵ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰੀਰ ਹਾਂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਾਰਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਤੁਹਾਥੋਂ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਆਪਾਂ ਕਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਸਾਥੋਂ ਕੁਝ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਅਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਪਣਤ ਨਹੀਂ ਧਾਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਅਸਾਡਾ

ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਕਾਰਜ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹੀਏ, ਭਾਵ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਕਰੇ, ਕੋਈ ਭਲਾ ਕਰੇ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਹੈ, ਠੀਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਤਾਂ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਅਸਾਨੂੰ ਖਾਸ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਨਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਝਗੜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕੁੱਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਹੀ ਇੱਟ ਚੁਕ ਕੇ ਮਾਰ ਦੇਈਏ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਮਗਰ ਪੈ ਜਾਣਗੇ। ਪਰ ਜੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨਿਯਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੀਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਦੂਰ ਦੀ ਲੰਘ ਜਾਈਏ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਛੇੜਾ ਛੇੜੀ ਨਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਲੰਘ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਅਸਾਡੇ ਮਗਰ ਸ਼ੇਰ ਪੈ ਜਾਵੇ ਅਸੀਂ ਦੌੜਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਸੁੱਝ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੋਹੜ ਦੇ ਦਰਖਤ ਦੀਆਂ ਲਟਕਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਫੜ ਕੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਈਏ, ਤਾਂ ਬਚ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਇਕ ਕਲਪਨਾ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਤਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਗਰੀਬ ਹਾਂ, ਅਮੀਰ ਹਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥ ਚੇਤਨ ਜਿਹੇ ਹੋ ਕੇ ਅਸੀਂ ਕਿਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਤੇ ਗਮੀਆਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਰਾਤ ਤੋਂ ਜਾਗਣ ਸਮੇਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਸਵਾਮੀ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਪਨਾ ਹੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਪਨੇ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਆਖਦੇ ਹਨ-

*ਸੁਪਨੇ ਸੇਤੀ ਚਿਤੁ ਮੂਰਖਿ ਲਾਇਆ॥
ਬਿਸਰੇ ਰਾਜ ਰਸ ਭੋਗ ਜਾਗਤ ਭਖਲਾਇਆ॥
ਆਰਜਾ ਗਈ ਵਿਹਾਇ ਧੰਧੈ ਧਾਇਆ॥
ਪੂਰਨ ਭਏ ਨ ਕਾਮ ਮੋਹਿਆ ਮਾਇਆ॥
ਕਿਆ ਵੇਚਾਰਾ ਜੰਤੁ ਜਾ ਆਪਿ ਭੁਲਾਇਆ॥*

ਪੰਨਾ - 707

ਰਜੇ ਗੁਣ, ਤਮੇ ਗੁਣ, ਸਤੋ ਗੁਣ ਦੀ ਨੀਂਦ ਅਸਾਡੇ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਐਨੀ ਗਾੜ੍ਹੀ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਸੁਪਨੇ ਵਾਂਗੂੰ ਅਣਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਚਿੱਤ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਇਹ ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਭਾਵੇਂ ਸੁਪਨਾ ਰਾਤ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਦਿਨ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਇਕ ਦਿਨ ਮੁਕ ਦੋਵੇਂ ਜਾਣਗੇ। ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਸੇਰ ਆਟਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਵੀ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਇਕ ਕੁਇੰਟਲ ਹੋਵੇ ਉਹ ਵੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੈਣ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਕੁਛ ਲੰਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਆਪਾਂ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਕਦੇ ਰਾਜੇ ਵੀ ਬਣੇ, ਕਦੇ ਭਿਖਾਰੀ ਵੀ ਬਣੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਕਰੇ ਕੋਈ ਭਲਾ ਕਰੇ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਸਹਿਤ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹੀਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਦੀ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਉਠੇ ਅਤੇ ਉਠ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਗਲਵੱਕੜੀ ਪਾ ਲਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋ ਘੰਟੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਆਪ ਨੇ ਦੋ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਸੱਚੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਝਰਨਾਹਟ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਭ੍ਰਮਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸੰਤ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵਾਂ ਪਰ ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੱਚੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬੁਲਾ ਲਿਆ।

ਜੌਲੀ ਗਰਾਂਟ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਦੀ ਸਿਲਾਨਿਆਸ ਲਈ 16 ਸਤੰਬਰ 1994 ਦਾ ਦਿਨ ਨਿਯਤ ਹੋਇਆ, ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਮੋਹਾਲੀ ਅਤੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਉਹ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੂਰਵਕ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਬੀਬੀ ਜੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਸ ਦਿਨ ਆਪ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਏ। 30 ਕਾਰਾਂ, ਟਰੱਕ ਤੇ ਜੀਪਾਂ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ

ਜੌਲੀ ਗਰਾਂਟ ਜਾਣ ਲਈ ਚਲ ਪਏ। ਅਸੀਂ ਇਥੋਂ ਪੰਜ ਵਜੇ ਸਵੇਰੇ ਤੁਰ ਕੇ ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਕਾਫਲੇ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਥੇ ਪੈਂਤਪੁਰ ਤੋਂ ਬੀਬੀ ਦਲਬੀਰ ਕੌਰ (ਘੁੱਗੀ) ਦਾ ਫਾਰਮ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਸਵੇਰ ਦੇ ਨਾਸ਼ਤੇ ਵਜੋਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਲੱਡੂ, ਜਲੇਬੀਆਂ, ਰਸਗੁੱਲੇ ਆਦਿਕ ਦੁਧ ਨਾਲ ਭੇਟ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਨਮਕੀਨ ਵਸਤੂਆਂ ਵੀ ਸਨ, ਜਿਥੋਂ ਸਾਰੇ ਛਕ ਛਕਾ ਕੇ ਫੇਰ ਤੁਰੇ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚੇ ਉਥੇ ਸ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਐਨੀ ਸੰਗਤ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਪਾਸੇ ਸਵਾਗਤ ਕਰਤਾ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਾਉਂਟੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਲ ਗਏ, ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਟਰੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰ ਲਏ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਡੋਈਵਾਲਾ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਚੁਰਾਹੇ ਵਿਚ ਜੌਲੀ ਗਰਾਂਟ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਪਹੁੰਚੀ, ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਬਚਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੱਛੜ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਅਸੀਂ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਨਦੀ ਦਾ ਪੁਲ ਪਾਰ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਛੇਤੀ ਹੀ ਜੌਲੀ ਗਰਾਂਟ ਦਿਸਣ ਲੱਗਾ। ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੀ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਚੰਦਨ ਦੇ ਹਾਰ ਲਈ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਕ ਮਿੰਟ ਲਈ ਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਡੀ ਸਾਨੂੰ ਗਾਈਡ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਐਂਬੂਲੈਂਸ ਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੌਰਨ ਦਿੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਦੀਵਾਨ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਉਥੇ ਗੱਡੀ ਵਿਚੋਂ ਉਤਰੇ ਤਾਂ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਇਕ ਦਮ ਸਾਡੇ ਸਵਾਗਤ ਲਈ ਪਹੁੰਚੇ, ਮੈਨੂੰ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਕਿਥੇ ਹੈ, ਮੈਂ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ? ਬੀਬੀ ਜੀ (ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ) ਗੱਡੀ 'ਚੋਂ ਉਤਰੇ, ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨਮਸਕਾਰ ਲਈ ਝੁਕੇ, ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਸੀਸ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਐਉਂ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿਤਾ ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਝਰਨਾਹਟ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ ਸਨ, ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੇਣਾ, ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰੱਖਾਂਗਾ, ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਫਰਜ਼ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੇ ਨਿਜੀ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ, ਉਥੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੁਲ੍ਹਦਿਲੀ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੇ ਬਾਲ ਆ ਗਏ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਮਠਿਆਈ ਖਾਣ ਲਈ ਦਿਤੀ, ਇਕ-ਇਕ ਪੀਸ ਅਸੀਂ ਲੈ ਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡਾ ਵੀ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸੰਕੋਚ ਹੈ, ਇਕ-ਇਕ ਫੁਲਕਾ ਛਕ ਲਿਆ, ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਉਸ ਅਸਥਾਨ

ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਥੇ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਪੰਡਤ ਵੀ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਈਸਾਈਆਂ ਦੇ ਪਾਦਰੀ ਵੀ। ਸਾਰੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਲਈ ਕਾਮਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਸਾਡੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਲੰਮੀ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ, ਜਦੋਂ ਉਚਾ ਜੈਕਾਰਾ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਫੁਲ ਬਰਸਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਸਤਰਾਂ ਉਪਰ ਫੁਲ ਬਰਸ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਚਾਅ ਮਲਾਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਿਲਾ ਨਿਆਸ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਸਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦਾ ਹਾਲ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਮੈਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੱਚ ਆਚਾਰ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਲਈ ਕਾਮਨਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਡਾਕਟਰ ਭੇਜ ਕੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਸਾਰਾ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇਖਿਆ, ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਗਏ। ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਿਛੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਜਿਥੇ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਪਤਵੰਤਿਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਸੀ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਡਾਕਟਰ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਆਫੀਸਰ, ਅਮੀਰ, ਵਜ਼ੀਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਸੰਗਤ ਦਰੀਆਂ ਉਪਰ ਬੈਠੀ ਸੀ, ਸਟੇਜ ਉਪਰ ਡਾ. ਚਟਾਨੀ, ਡਾ. ਪਾਠਕ ਵਰਗੇ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਮਾਹਿਰ ਸਜ਼ੋਭਤ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਵਕਤ ਮੈਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਅੰਤਰੀਵੀ ਖਿਚਾਓ ਹੈ, ਇਹ ਖਿਚਾਓ ਕਿਸੇ ਭੀ ਮਾਇਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨਾਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਨਿਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਅੰਬਾਰ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਹਉਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਇਛਿਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਸਭ ਕੁਝ ਪਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਫੇਰ ਵੀ ਹਉਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲਗਾਤਾਰ ਖਿਚਾਓ ਦੇ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਮੈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਦਸਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਆਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲੋਂ ਸਬੰਧ ਟੁਟਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਸਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਮਨ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਮੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਦਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੌੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜੋਤ ਨਾਲ ਅੰਤਰੀਵੀ ਸਬੰਧ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸੈਲ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਝੁੰਮ ਉਠਦੇ ਹਨ, vibration (ਤਰੰਗ) ਸਾਂਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਮੱਲੋਂ ਮੱਲੀ ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਰੋਆਪਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨਰੋਏ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਜੁੜ ਗਏ ਹਾਂ।

ਸੋ ਮੈਂ ਸਾਰਿਆਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਨ

ਨਿਰਾਸ਼, ਬੇਬਸ, ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਕਤ ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਨ ਉਸ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਹਿਰਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਨੂੰ ਝਰਨਾਟਾਂ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ -

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ॥

ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ॥

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ॥

ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੂਖ ਨ ਥੀਆ॥ ਪੰਨਾ - 259

ਸੱਚਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇ ਕੇ ਨਾਮੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਰਹਿਣ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ-

ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਿਮਰਿ ਪੂਰੁ ਅਪਨਾ ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗਾ॥

ਪੰਨਾ - 611

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤਕ ਬੋਲਦਾ ਰਿਹਾ, ਮੇਰੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪਿਛੋਂ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਮਾਈਕ ਫੜਿਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਚਨ ਕਹੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੰਪਰਦਾ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਐਸੀ ਅਪਣੱਤ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਜੋ ਅਜ ਤਕ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਵਧ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਜੌਲੀ ਗਰਾਂਟ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਦੋ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਪਈ ਹੋਈ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਵਧ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ. ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਪਾਠਕ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੁਣਦੇ ਤਾਂ ਸੀ ਕਿ ਨਾਮ ਦਾਰੂ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਿਵੇਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਕੁਦਰਤੀ ਇਲਾਜ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਬਿਮਾਰੀ ਮਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਇਸ ਮਸਲੇ ਉਪਰ ਵੀ ਮੈਡੀਕਲ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸੋਚ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ ਵਿਚ ਵੀ ਮਨ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਕਰਾਂਗੇ।

ਡਾਕਟਰ ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਚਾਹ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਲਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰੈਮੀ ਜੌਲੀ ਗਰਾਂਟ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਲ ਵੰਡਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹੋ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਆਪੇ ਚੁਕ ਲਵੋ। ਜੀਅ ਭਰ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਖਾਧੇ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਰਿਧੀ ਸਿਧੀ ਸੀ, ਉਹ ਮੁੱਕਣ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾ ਆਏ।

ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਮੈਂ ਤੇ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਤੁਰ ਗਏ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂਬਾਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹੀ ਕਿ ਇਹ ਕਾਲਜ ਬਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਚੰਭਾ ਹੋਇਆ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪ ਇਹ ਬਚਨ ਵਾਪਸ ਲਵੋ, ਐਨਾ ਪਿਆਰ ਪਾ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵੀ ਕਰ ਲਈਆਂ। ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰ

ਕਰਨਾ ਹੈ, ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਸਚਾਈ ਉਪਰ ਅਧਾਰਿਤ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆਤ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਚਿਤਵੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਉਤਰਾਅਧਿਕਾਰੀ ਥਾਪ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਹੈ, ਪਰ ਚੰਗਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਖਿਆਲ ਸੰਕੋਚ ਲਵਾਂ। ਜਿਥੋਂ ਆਏ ਹਾਂ, ਉਥੇ ਹੀ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਹਰ ਸਮਾਗਮ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਪਿਛਲੇ ਸਮਾਗਮ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਵਾਮੀ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਆ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਆਵਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਫੇਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਣਾ। ਉਹ ਗੱਲ ਸੱਚ ਹੀ ਹੋਈ, ਆਪ ਦਾ ਸਵਸਥ ਵਿਗੜ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਆਪ ਸਮਾਗਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਰਸ਼ਪਾਲ ਮਲਹੋਤਰਾ ਦੇ ਕਰਿਡ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਚਰ ਸ. ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਸਾਹਿਬ ਖਬਰ ਲੈਣ ਆਏ ਸਨ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ-ਦੋ ਮਿੰਟ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿਤਾ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਵਾਮੀ ਜੀ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਰੋਗ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਨਾ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਜੇ ਪੂਰੇ ਸਾਧਨ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਹ ਖਹਿੜਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਸੇਠ ਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਰੋਗ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਲੈ ਲਿਆ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਬੀਜੀ ਉਠੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤਰੀ ਪਿਆਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦਾ ਸੀਸ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ। ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਵਲ ਦੇਖਿਆ, ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਰੁਮਾਲ ਨਾਲ ਪੂੰਝ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਮਿੰਟ ਰਿਹਾ। ਫੇਰ ਧੀਮੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਂ! ਤੂੰ ਹੁਣ ਜਾਹ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਥੇ ਆਪ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਾਂਗਾ। ਅਜੇ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਆਵਾਂਗੇ ਉਥੇ ਮੇਲ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸੋ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਪਿਆਰ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਮਹਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ ਸੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਗਰੀਬ ਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਹਾਂ, ਨਾ ਅਸੀਂ ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਨਾ ਕਰੋੜਾਂ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ 50 ਅਰਬ ਖਰਚਣਾ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਹੁਣ ਡਾ. ਵੇਦ ਭਾਰਤੀ ਜੀ ਰੂਹਾਨੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਡਾ. ਸਿੰਗਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਡਾਕਟਰ ਸਾਥੀ ਹਸਪਤਾਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਨਾਲ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਤਨ ਮਨ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਪਰਪਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਦਰ ਨਿਰਾਦਰ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਭਗਤੀ ਦੇ ਪੂਰਨੇ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 57 ਤੇ)

ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ?

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਤੇ ਮੁਖੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੁ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 16)

ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਛੇ ਸਾਸ਼ਤਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਟਸਾਸ਼ਤਰੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਘਰ ਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਆਇਆ ਹਾਂ ਕਿ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਨਾ ਕੋਈ ਪੁੰਨ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਪਾਪ ਲਗਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹੀ ਸਮਝੀ ਜਾਇਆ ਕਰੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਪੁੰਨ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰਕ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਤੋੜਦਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਮਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਮਰਿਆਦਾਵਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਰਿਆਦਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲਣ ਨਾਲ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਬਿਲਕੁਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਸੋ ਇਹ ਸਾਸ਼ਤਰੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ 'ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਅਸਵੀ, ਨਿਸੰਗ ਭੋਗ ਲੱਛਮੀ'

ਮੈਨੂੰ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਚਾਹੇ ਕੁਝ ਵੀ ਖਾ ਲਵਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹਾਂ। ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਸਤਕ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿਹਦਾ ਕੋਈ ਰੂਪ ਰੰਗ, ਰੇਖ, ਭੇਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਵੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਢਕੋਂਸਲਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਐਨੇ ਸੰਸਕਾਰ ਪੱਕ ਗਏ। ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਵਿਚਾਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਸਾਜ ਸਕਦਾ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤਾਂ ਈਸ਼ਵਰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮਦਦ ਲੈ ਕੇ ਸਾਜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੀਵ ਇਸ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਅਜਿਹੇ ਖਿਆਲ ਸੋਚਦਾ-ਸੋਚਦਾ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੱਬ ਤਾਂ ਹੋਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਢਕੋਂਸਲਾ ਘੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕ ਹੈ ਦੂਸਰ ਨਾਹੀ ਕੋਇ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਇ॥

ਪੰਨਾ - 276

ਪਰ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਇਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਰੱਬ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਕਦੇ ਐਸੀ ਗੱਲ ਨਾ ਸੋਚੋ ਬੈਠੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ, ਰੰਗ, ਰੇਖ, ਭੇਖ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਸਦਾ ਸਾਰੇ ਰੂਪਾਂ, ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਹਨ ਉਹ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਖੇਲੂ ਕੇ ਜਗਤ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਖੇਲੂ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਗਤ ਵੀ ਉਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਕੋਚ ਕੇ ਜਦੋਂ ਆਪੇ ਆਪ ਹੈ ਫਿਰ ਵੀ ਆਪੇ ਆਪ ਇਕ ਹੈ ਅਤੇ

ਆਪੇ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਖੇਲੂ ਸੰਕੋਚਦਾ ਹੈ ਤਾਂ -

ਏਕ ਮੂਰਤ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ॥

ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ॥

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਸੂਛਮ ਤੇ ਸੂਛਮ ਕਰ ਚੀਨੇ ਬ੍ਰਿਧਨ ਬ੍ਰਿਧ ਬਤਾਏ॥

ਭੂਮ ਅਕਾਸ ਪਤਾਲ ਸਭੈ ਸਜਿ ਏਕ ਅਨੇਕ ਸਦਾਏ॥

ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਇਕ ਹੀ ਅਨੇਕ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਤਾਕਤ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਨਾਲ ਗੱਲ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਆਪਣੀ ਮਹਿਮਾ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਖੇਲੂ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਹਵਾ ਦੇ ਵੇਗ ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਵੀਹ-ਵਾਹ, ਚਾਲੀ-ਚਾਲੀ ਫੁੱਟ ਉਚੀਆਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ। ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਘਟਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਆਪ ਹੀ ਲਹਿਰ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਝੱਗ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਬੁਲਬੁਲਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਲ ਤਰੰਗ ਅਰੁ ਫੇਨ ਬੁਦਬੁਦਾ ਜਲ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨ ਹੋਈ॥

ਪੰਨਾ - 485

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਮੌਜ ਦੇ ਨਾਲ ਚੇਤਨ ਸਰਗੁਣ ਹੋ ਕੇ ਰੂਪਮਾਨ ਹੋਇਆ ਖੇਲੂ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕੁਝ ਘਟ ਗਿਆ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਨਿਰਲੇਪ ਹਨ। ਸੋ ਇਹ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਬਲ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਕੌਤਕ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਮਾਇਆ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਸਾਸ਼ਤਰੀ ਅਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਸਤਕ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰੱਬ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੰਸਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਅੰਦਰ ਇਹ ਪੈ ਜਾਵੇ ਉਹ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਬੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵੀ ਵਿਦਵਾਨ ਮਿਲਦਾ, ਇਸ ਨੇ ਇਹੀ ਸਵਾਲ ਕਰਨਾ ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਰੰਗ, ਰੇਖ, ਭੇਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਐਵੇਂ ਵਾਧੂ ਦਾ ਢਕੋਂਸਲਾ ਘੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਲਟੇ ਰਸਤੇ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਕੋਲ ਇਹ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਨੇ ਉਹੀ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ! ਕਿਉਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ ਮੈਂ ਛੇ ਸਾਸ਼ਤਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਰੱਬ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ, ਰੰਗ, ਰੇਖ, ਭੇਖ, ਚਕਰ, ਚਿਹਨ ਨਹੀਂ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਕਦੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ

ਹੈ। ਕਈ ਬੰਦੇ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਸਾਧਾਰਨ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹੋ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਰੱਬ ਹੈ ਤਾਂ ਦਿਖਾਓ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਹਾੜ ਹੈ, ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਤਾਰੇ ਹਨ, ਧੁੱਪ ਹੈ, ਹਨੇਰਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਦਿਖਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਜੇ ਰੱਬ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਦਿਖਾਵੇ। ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਦਿਸਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਗੰਮ ਤੇ ਅਗੋਚਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਨਾਸਤਕ ਅਤੇ ਘੱਟ ਅਕਲ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਮ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਸਾਸ਼ਤਰੀ ਨੇ ਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਕੋਲ ਇਹੀ ਸਵਾਲ ਰੱਖੇ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬੜੇ ਸਰਲ ਤੇ ਸੰਕੋਚ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਗਾਲ੍ਹੜੀ ਬੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦੂਜੇ ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਉਤਰ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੇ ਦੇਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਭਾਈ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਇਹੀ ਸਮਝ ਲੈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਵਾਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੈ ਗਿਆ ਜਿਹੜੇ ਪੁਸ਼ਾਦਾ ਪਾਣੀ ਛਕ ਕੇ ਵਿਹਲੇ ਰਹਿਕੇ ਹੀ ਆਪਣਾ ਟਾਈਮ ਪਾਸ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਦੀ ਦਸ ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਉਥੇ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਭੇੜੂ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਉਹ ਪਤਾ ਪੁਛ ਕੇ ਉਸ ਮਹਾਤਮਾ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਕੋਈ ਸ਼ਰਧਾਪੂਰਵਕ ਨਮਸਕਾਰ ਵੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਉਠ ਕੇ ਮੇਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਛੇ ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਦਾ ਗਿਆਤਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਾ ਕੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਇਕ ਦਮ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਨਾਸਤਕ ਪੁਰਸ਼ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਜਾਈਏ ਰਾਮ-ਰਾਮ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਜਾਂ ਕੁਝ ਅਦਬ ਦਾ ਵਰਤਾਵਾ ਕਰਕੇ ਮਿਲੀਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਤਮਾ ਚੁੱਪ ਰਹੇ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਪੁਛਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ; ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ, ਰੰਗ, ਰੇਖ, ਭੇਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਐਵੇਂ ਢਕੋਂਸਲਾ ਹੈ, ਰੱਬ ਦਾ ਕੋਈ ਰੂਪ, ਰੰਗ, ਰੇਖ, ਭੇਖ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਖਿਆਲ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇ ਭੰਗਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਮੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਨਰਕ ਵਿਚ ਤੱਤੇ ਥੰਮਾਂ ਨਾਲ ਲਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਕਾਮ ਤਾਂ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰਮ ਹੈ, ਉਹ ਤੱਤੇ ਥੰਮ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਗਰਮ ਹੈ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਹੋਈ ਕਾਮੀ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਜਾਂ ਥੰਮ ਨੂੰ? ਤੀਸਰਾ ਪੁਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ? ਮਹਾਤਮਾ ਚੁੱਪ ਰਹੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਵੀ ਉਤਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਐਵੇਂ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਲਗਦੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਕ ਸੰਤ ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਇਕ ਬਤੰਡਾਵਾਦੀ ਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਉਪਾਧੀ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰੇਗਾ, ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਆਪ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹੇ। ਮਹਾਤਮਾ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਇਹ ਫੇਰ ਲੋਹਾ ਲਾਖਾ ਹੋ ਕੇ

ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਮੈ ਵਿਹਲਾ ਹਾਂ? ਇਹ ਬੜੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਰੋੜਾ ਪਿਆ ਸੀ ਮਿੱਟੀ ਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਚੁਕ ਕੇ ਇਹਦੇ ਮਾਰਿਆ। ਰੋੜਾ ਲੱਗਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਣ ਲਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਾ ਕੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮੁੱਕੇ ਮਾਰ ਦਿਤੇ। ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਕਿਉਂ ਤੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ?” ਕਿਉਂ ਅਸਾਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਰੋੜਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਆ! ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਰੋੜਾ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਪੁਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੁਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਰੋੜਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਪੁਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਕਿਵੇਂ ਦਿਤਾ ਹੈ? ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆ! ਐਂ ਦੱਸ ਤੈਨੂੰ ਰੋੜਾ ਲਗਣ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਤੂੰ ਐਨਾ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕੁਟਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਰੋੜਾ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਪੀੜ ਹੋਈ ਹੈ। ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆ! ਕੀ ਤੂੰ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਤੈਨੂੰ ਰੋੜਾ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਪੀੜ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਰੂਪ, ਰੰਗ, ਰੇਖ, ਭੇਖ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਉਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਪੀੜ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਿਵੇਂ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਹੈ।” ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੂੰ ਪੀੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ, ਰੂਪ, ਰੇਖ, ਭੇਖ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੱਟ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਅੱਖਰ ਹੀ ਹਨ, ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ, ਰੰਗ, ਰੇਖ, ਭੇਖ ਨਹੀਂ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਗਾਲ੍ਹ ਕੱਢਣ ਤੇ ਤੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪੀੜ ਹੋਈ, ਗਾਲ੍ਹ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ ਦੂਰ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਦੂਰ ਤੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਤਾਂ ਤੂੰ ਦੇਖੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਤੇਰੇ ਆ ਕੇ ਲੱਗੀ। ਸੋਚ, ਤੈਨੂੰ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਉਸ ਗੱਲ ਦਾ, ਅਸੀਂ ਰੋੜਾ ਮਾਰਿਆ ਤੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

*ਚੜ੍ਹ ਚਿਹਨ ਅਰੁ ਬਰਨ ਜਾਤ ਅਰੁ ਪਾਤ ਨਹਨ ਜਿਹ॥
ਰੂਪ ਰੰਗ ਅਰੁ ਰੇਖ ਭੇਖ ਕੋਊ ਕਹਿ ਨ ਸਕਤ ਕਿਹ॥*

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਵਰਣ ਦੀ ਮੈਲ ਹਟ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਰਾਤ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

*ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਸੁਣਹੁ ਜਨ ਭਾਈ
ਹਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਇਕ ਸਾਖੀ॥
ਜਿਸੁ ਧਰਿ ਭਾਗ ਹੋਵੈ ਮੁਖਿ ਮਸਤਕਿ
ਤਿਨਿ ਜਨਿ ਲੈ ਹਿਰਦੈ ਰਾਖੀ॥
ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਥਾ ਸਰੋਸਟ ਉਤਮ
ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਸਹਜੇ ਚਾਖੀ॥
ਤਹ ਭਇਆ ਪੁਗਾਸੁ ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰਾ
ਜਿਉ ਸੂਰਜ ਰੈਣਿ ਕਿਰਾਖੀ॥*

ਅਦਿਸਟ ਅਗੋਚਰੁ ਅਲਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ

ਸੋ ਦੇਖਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀ॥

ਪੰਨਾ - 88

ਮਸਿਆ ਦੀ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਰਾਤ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਰਾਤ ਕਿਥੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਕਰਮ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ, ਗਿਆਨ, ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ 'ਚ ਆ ਕੇ ਸਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਕੀ ਹੈ?

ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਗ ਨਾਲ ਅੱਗ ਲਗ ਕੇ ਕੀ ਸਜਾ ਹੋਈ, ਕਾਮ ਵੀ ਅੱਗ ਹੈ, ਖੰਮ ਵੀ ਅੱਗ ਹੈ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਦਸ ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਰੋੜ੍ਹਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਉਹ ਮਿੱਟੀ ਸੀ ਨਾ, ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਜੋ ਬਣਿਆ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਤਾਂ ਮਿੱਟੀ ਹੈ ਜੋ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਮਿੱਟੀ ਆ ਕੇ ਲੱਗ ਗਈ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਫਰਕ ਪੈ ਗਿਆ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਐਨਾ ਬੁਰਾ ਮਨਾਇਆ?

ਤੀਸਰਾ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਰਮ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ? ਉਹ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇਕੋ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਮਝਾ ਦਿਤਾ। ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਰੋੜ੍ਹਾ ਮਾਰਿਆ, ਤੂੰ ਪੰਜ ਚਾਰ ਸਾਡੇ ਮੁੱਕੇ ਮਾਰ ਦਿਤੇ। ਅਸੀਂ ਕਰਮ ਕਰਿਆ ਤੇਰੇ ਰੋੜ੍ਹਾ ਮਾਰ ਕੇ, ਫਲ ਭੋਗਿਆ ਮੁੱਕੇ ਖਾਣ ਦਾ। ਸੋ ਪਿਆਰਿਆ! ਸ਼ੁੱਕੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਈਦਾ।

ਕਰਮੀ ਸਹਜੁ ਨ ਉਪਜੈ ਵਿਣੁ ਸਹਜੈ ਸਹਸਾ ਨ ਜਾਇ॥

ਪੰਨਾ - 919

ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਉਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਇਹ ਸਹਸਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਨਹ ਜਾਇ ਸਹਸਾ ਕਿਤੈ ਸੰਜਮਿ ਰਹੇ ਕਰਮ ਕਮਾਏ॥

ਪੰਨਾ - 919

ਚਾਹੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਲਓ, ਉਸ ਨਾਲ ਇਹ ਹੋਰ ਵਧ ਜਾਣਗੇ, ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਕਰ ਲਓ ਉਸ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੱਧ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਜਾਂਦਾ -

ਸਹਸੈ ਜੀਉ ਮਲੀਣੁ ਹੈ.....॥ ਪੰਨਾ - 919

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਸਹਸਾ ਹੈ, ਸ਼ੰਕਾ ਹੈ, ਜੀਵ ਦਾ ਅੰਤਸਕਰਣ ਮਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਧੋਇਆ ਕਿਵੇਂ ਜਾਵੇ?

.....ਕਿਤੁ ਸੰਜਮਿ ਧੋਤਾ ਜਾਏ॥ ਪੰਨਾ - 919

ਇਹ ਦਾ ਇਕੋ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਮਨ ਮੈਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਧੋਣ ਲਈ ਬੰਦਗੀ ਕਰੋ, ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਹ ਨਿਰਮਲ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ -

ਮੰਨੁ ਧੋਵਹੁ ਸਬਦਿ ਲਾਗਹੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਹਹੁ ਚਿਤੁ ਲਾਇ॥

ਪੰਨਾ - 919

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਲੁ ਲਾਗੀ ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਸਿਆਹੁ॥

ਖੰਨਲੀ ਧੋਤੀ ਉਜਲੀ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣਿ ਪਾਹੁ॥

ਪੰਨਾ - 651

ਇਸ ਨੂੰ ਕੋੜ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਮੈਲ ਧੋ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ? ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰੀ ਮਤ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਈ ਐ,

ਨਾਮ ਨਾਲ ਧੋ ਲੈ ਬੰਦਿਆ - 2, 2.

ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ॥

ਓਹੁ ਧੋਏ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ॥

ਪੰਨਾ -4

ਰੰਗ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ। ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਇਹ ਮੈਲ ਲਹਿਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ -

ਮੰਨੁ ਧੋਵਹੁ ਸਬਦਿ ਲਾਗਹੁ.....॥ ਪੰਨਾ - 919

ਸਰੀਰ ਧੋਣ ਨਾਲ ਇਹ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ -

ਮਨ ਮੈਲੇ ਸਭ ਕਿਛੁ ਮੈਲਾ ਤਨ ਧੋਤੇ ਮਨਿ ਹਛਾ ਨ ਹੋਇ॥

ਪੰਨਾ - 558

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਧੋਣ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਲਾਓ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਲੱਗਿਆ ਰਹੋ।

ਮਨ ਧੋਵਹੁ ਸਬਦਿ ਲਾਗਹੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਹਹੁ ਚਿਤੁ ਲਾਇ॥

ਪੰਨਾ - 919

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਮਿਟੇ ਅੰਦੇਸਿਆ ਹਾਂ॥ ਸੰਤ ਉਪਦੇਸਿਆ ਮੇਰੇ ਮਨਾ॥

ਪੰਨਾ - 410

ਅੰਦੇਸੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੱਚ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੋ -

ਧਾਰਨਾ - ਸੋ ਪੁਭੂ ਦੂਰ ਨਾਹੀ, ਪੁਭੂ ਤੂੰ ਹੈਂ - 2, 2.

ਪੁਭੂ ਤੂੰ ਹੈਂ ਜੀ, ਪੁਭੂ ਤੂੰ ਹੈਂ ਜੀ - 2, 2.

ਸੋ ਪੁਭੂ ਦੂਰ ਨਾਹੀ.....।

ਧਾਰਨਾ - ਤੱਤ ਨਿਰੰਜਨ ਜੋਤ ਸਬਾਈ,

ਸੋਹੰ ਭੇਦ ਨਾ ਕੋਈ - 2, 2.

ਸੋਹੰ ਭੇਦ ਨ ਕੋਈ - 2, 2.

ਤੱਤ ਨਿਰੰਜਨ ਜੋਤ ਸਬਾਈ,..... -2, 2.

ਤੱਤ ਨਿਰੰਜਨ ਜੋਤ ਸਬਾਈ ਸੋਹੰ ਭੇਦ ਨ ਕੋਈ ਜੀਉ॥

ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ॥

ਪੰਨਾ - 599

ਤੂ ਤੂ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੁਆ ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂ॥

ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟ ਗਿਆ ਜਤ ਦੇਖਾ ਤਤ ਤੂ॥

ਪੰਨਾ - 1375

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸੇ ਦੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਖੁਲ੍ਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵੀ ਉਹ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਭ ਘਟ ਵਸਦਾ ਜੀ,

ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ-ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ - 2, 2.

ਘਟ ਘਟ ਵਸਦਾ-ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ - 2, 2.
 ਸਭ ਘਟ ਵਸਦਾ ਜੀ, ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ -2, 2.
 ਜਿਸੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮੱਤਿ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ॥
 ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ ਨ ਘਾਟਿ ਬਾਢ ਹੋਤ ਹੈ॥
 ਨ ਹਾਨ ਹੈ ਨ ਬਾਨ ਹੈ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਜਾਨੀਐ॥
 ਮਕੀਨ ਅੰ ਮਕਾਨ ਅਪ੍ਰਮਾਨ ਤੇਜ ਮਾਨੀਐ॥
 ਦੇਹ ਹੈ ਨ ਗੋਹ ਹੈ, ਨ ਜਾਤਿ ਹੈ ਨ ਪਾਤਿ ਹੈ॥
 ਨਾ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਨ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ ਨ ਤਾਤ ਹੈ ਨ ਮਾਤ ਹੈ॥
 ਨ ਅੰਗ ਹੈ ਨ ਰੰਗ ਹੈ ਨ ਸੰਗ ਹੈ ਨ ਸਾਥ ਹੈ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਸਗਲ ਬਨਸਪਤਿ ਮਹਿ ਬੈਸੰਤਰੁ ਸਗਲ ਦੂਧ ਮਹਿ ਘੀਆ॥
 ਉਚ ਨੀਚ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਾਧਉ ਜੀਆ॥
 ਸੰਤਰੁ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਹਿਓ॥
 ਪੂਰਨ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸਰਬ ਮਹਿ ਜਲਿ ਬਲਿ ਰਮਈਆ ਆਹਿਓ॥
 ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਨਾਨਕੁ ਜਸੁ ਗਾਵੈ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਇਓ॥
 ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਸਦਾ ਅਲੇਪਾ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇਓ॥

ਪੰਨਾ - 617

ਅਕਾਲ ਹੈ ਅਪਾਲ ਹੈ ਖਿਆਲ ਹੈ ਅਖੰਡ ਹੈ॥
 ਨ ਰੋਗ ਹੈ ਨ ਸੋਗ ਹੈ ਨ ਭੇਦ ਹੈ ਨ ਭੰਡ ਹੈ॥
 ਨ ਅੰਗ ਹੈ ਨ ਰੰਗ ਹੈ ਨ ਸੰਗ ਹੈ ਨ ਸਾਥ ਹੈ॥
 ਪ੍ਰਿਆ ਹੈ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ ਪੁਨੀਤ ਹੈ ਪ੍ਰਮਾਥ ਹੈ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਸੰਸੇ ਛੱਡ ਕੇ ਸਰਬ ਰਮੇ ਆਤਮ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਕਮਾ ਕੇ ਪੰਜਾਂ ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਪਾਰਨਾ - ਸੰਸਾ ਮੇਰਾ ਓ ਉਤਰ ਗਿਆ.....2, 2.
 ਪਿਆਰੇ ਜਬ ਤੇ ਦਰਸਨ ਪਾਇਆ,..-2, 2.
 ਸੰਸਾ ਮੇਰਾ ਓ ਉਤਰ ਗਿਆ - 2, 2.

ਠਾਕੁਰ ਤੁਮ ਸਰਣਾਈ ਆਇਆ॥
 ਉਤਰਿ ਗਇਓ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕਾ ਸੰਸਾ ਜਬ ਤੇ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ॥
 ਅਨਬੋਲਤ ਮੇਰੀ ਬਿਰਥਾ ਜਾਨੀ ਅਪਨਾ ਨਾਮੁ ਜਪਾਇਆ॥
 ਦੁਖ ਨਾਠੇ ਸੁਖ ਸਹਜਿ ਸਮਾਏ ਅਨਦ ਅਨਦ ਗੁਣ ਗਾਇਆ॥
 ਬਾਹ ਪਕਰਿ ਕਢਿ ਲੀਨੇ ਅਪੁਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਅੰਧ ਰੂਪ ਤੇ ਮਾਇਆ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਬੰਧਨ ਕਾਟੇ ਬਿਛੁਰਤ ਆਨਿ ਮਿਲਾਇਆ॥

ਪੰਨਾ - 1218

ਸੋ ਜਦੋਂ ਦਰਸਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਅੰਦਰੋਂ ਸੰਸਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਹੋ ਗਈ -

ਜੀਵਨ ਮੈ ਜਲ ਮੈ ਥਲ ਮੈ, ਸਭ ਰੂਪਨ ਮੈ ਸਭ ਭੂਪਨ ਮਾਹੀ॥
 ਸੂਰਜ ਮੈ ਸਸਿ ਮੈ, ਨਭ ਮੈ, ਜਹ ਹੋਰੋ ਤਹਾਂ ਚਿਤ ਲਾਇ ਤਹਾ ਹੀ॥
 ਪਾਵਕ ਮੈ ਅਰੁ ਪੰਨ ਹੂੰ ਮੈ, ਪਿਥਵੀ ਤਲ ਮੈ ਸੁ ਕਹਾ ਨਹਿ ਜਾਂਹੀ॥
 ਬਯਾਪਕ ਹੈ ਸਭ ਹੀ ਕੇ ਬਿਖੈ, ਕਛੁ ਪਾਹਨ ਮੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨਾਹੀ॥
 ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰ

ਪੰਜ ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾ ਮਿਟ ਗਿਆ। ਭਰਮ ਪੰਜ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪਹਿਲੇ ਭਰਮ ਦਾ ਨਾਮ 'ਭੇਦ ਭਰਮ' ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਪਾਣੀ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਭਰੇ ਹੋਏ ਬਰਤਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸੂਰਜ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਸਭ ਦੇ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਲੀ ਸੂਰਜ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੈ, ਪੂਰਾ ਸੂਰਜ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਠੂਠੀ ਰੱਖ ਦਿਓ ਉਸ ਵਿਚ ਵੀ ਪੂਰਾ ਸੂਰਜ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਛੋਟੇ ਚੁੰਘੜੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਇਕੋ ਹੀ ਸੂਰਜ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗਾ। ਭੁਲੇਖਾ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਸੂਰਜ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਹਨ ਪਰ ਹੈ ਇਹ ਇਕੋ ਹੀ। ਜਦੋਂ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੈ, ਬਿੰਬ ਸੂਰਜ ਹੈ ਜੋ ਦੂਰ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਚਿਤਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੋ ਉਸ ਨੂੰ ਵਖਰਾ ਮੰਨਣਾ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ, ਆਪ ਹੀ ਚੇਤਨ ਤੇ ਪ੍ਰਿਅ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ ਆਪ ਸਭ ਵਿਚ ਸਮਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਆਪ ਹੀ ਨਿਰਲੇਪ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ॥
 ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ॥
 ਦਾਤਾ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਤੂੰ ਤੁਸਿ ਦੇਵਹਿ ਕਰਹਿ ਪਸਾਉ॥
 ਤੂੰ ਜਾਣੋਈ ਸਭਸੈ ਦੇ ਲੈਸਹਿ ਜਿੰਦੁ ਕਵਾਉ॥
 ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ॥ ਪੰਨਾ - 463

ਹਿਲਦਾ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਲਗਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਹਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਚੱਲ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੁਖ-ਸੁਖ ਦਾ ਲੇਪ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਰਜ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਉਪਰ ਅਸਥਿਤ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਘੜੇ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਹਵਾ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਕਰਕੇ ਹਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੂਰਜ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਅਸਥਿਤ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਵਿਦਿਆ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਕਰਕੇ ਆਤਮਾ ਜੀਵ ਭਾਸਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਹੀ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਜੀਵ ਹੈ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਮਾਤਰ ਹੈ, ਇਹ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚੀ ਮੈਂ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮੈਂ-ਮੈਂ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ ਉਹਦਾ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਵੇ ਫੇਰ ਇਸ ਭਰਮ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਿੰਬ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ ਹੀ। ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਭੀ ਆਪ ਹਨ, ਉਹ ਇਕ ਹੁੰਦਾ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੈ, ਅਨੇਕਤਾ ਅਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਇਕ ਹੀ ਆਪੇ ਆਪਣੀ ਖੇਲੁ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਛੁ ਤੂੰ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਛੁ ਮੈਂ ਹੈ, ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਏਕ ਹੈ ਅਨੇਕ ਹੈ ਅਨੇਕ ਹੈ ਫਿਰ ਏਕ ਹੈ॥

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਦੂਸਰਾ ਕਰਤਿਤ੍ਰੁ ਭਰਮ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਦੀ ਸਤੀ ਖੁੱਧੀ ਨੂੰ

ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ brain (ਦਿਮਾਗ) ਹੈ ਨਾ, ਜੇ ਇਹ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਪਾਗਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਤਾਂ ਓਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਦਾ brain (ਦਿਮਾਗ) ਕਾਇਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪੁਛ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਿਚ ਕਦਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਗਰੀਬੀ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਥਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਵਰਤ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਓਹੀ ਆਦਮੀ ਪਾਗਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਰੱਖਣ ਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਗਲਖਾਨੇ ਛੱਡ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਸਾਡਾ ਜੋ brain ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਮੁਤਾਬਿਕ 15 ਅਰਬ ਸੈਲ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਦੋ ਖਰਬ 15 ਅਰਬ ਸੈਲ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਹ ਜੋ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਸੈਲ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਤਾਂ ਯਾਦਾਸ਼ਤ ਦਾ ਖਾਨਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਦੁਖ ਮੰਨਣ ਦਾ ਖਾਨਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਬਾਲ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਲੰਘ ਚੁਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲੀ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਕ੍ਰੋਧ, ਈਰਖਾ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ, ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਖਰੀ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡਾ ਜੋ ਦਿਮਾਗ ਹੈ ਇਹ chemical action (ਰਸਾਇਣਕ ਕਿਰਿਆ) ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਗਨੈਟਿਕ ਤੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ brain (ਦਿਮਾਗ) ਦੀ ਸਤ੍ਹਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਜੋ ਲਹਿਰਾਂ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦੀਆਂ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਸੱਤਾ brain ਉਤੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਸਾਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਹੋਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਗਿਣ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਜੋਤ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਵੇਲੇ brain ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੁੰਦਿਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਮੁਰਦਾ ਪਈਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਜੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਲਹਿਰਾਂ ਕਿਰਿਆ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਹੋਸ਼ ਉਪਜਦੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। 'ਮੈਂ' ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਫੇਰ ਇਸਦਾ ਸਾਰਾ ਸਿਸਟਮ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਸੁਖੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਆਤਮ ਸਮੀਪਤਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਰੋਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਹੋਰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਸਫਟਕ ਮਣੀ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਨਾ ਉਹ ਚਿੱਟੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਾਲੀ ਹੈ, ਨਾ ਲਾਲ ਹੈ, ਨਾ ਹਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਨੇੜੇ ਰੰਗ ਪਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਫੁੱਲ ਰੱਖ ਦੇਵੋ, ਉਸੇ ਰੰਗ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗੀ। ਪਰ ਅਸਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਫੁਲ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਲਾਲ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਆਤਮਾ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਸਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਦੁਖ-ਸੁਖ, ਕਰਤਾ, ਭੋਗਤਾਪਣਾ

ਅਜਿਹੇ ਜਜ਼ਬੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਆਤਮ ਸਮੀਪਤਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਭਾਸਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਆਤਮਾ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਹੈ। ਬੁੱਧੀ ਦੁਖ-ਸੁਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਐਂ ਕਹਿ ਲਓ ਚਿੱਤ ਦੁਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਤਤ੍ਵ ਭਰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਬੰਦਗੀ ਕਰਕੇ, ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਬੁੱਧੀ ਬਦਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਉਹ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ -

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਬੁਧਿ ਹਰਿ ਲਈ ਮੇਰੀ ਬੁਧਿ ਬਦਲੀ ਸਿਧਿ ਪਾਈ॥

ਪੰਨਾ - 339

ਅਬ ਮਨੁ ਉਲਟਿ ਸਨਾਤਨੁ ਹੁਆ॥

ਤਬ ਜਾਨਿਆ ਜਬ ਜੀਵਤ ਮੁਆ॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਸੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵਉ॥

ਆਪਿ ਨ ਡਰਉ ਨ ਅਵਰੁ ਡਰਾਵਉ॥ ਪੰਨਾ - 327

ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ, ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਸਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਆਤਮਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਹਿਲਜੁਲ ਸੀ ਇਹ ਮੇਰੀ ਸਤਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਤਾ ਇਸ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਅੱਡ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੀ ਹਿਲਜੁਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਰੂਪ ਆਤਮਾ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਦੁਖ ਸੁਖ ਮੇਰੀ ਸਤਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਭਰਮ ਨੂੰ ਕਰਤਤ੍ਵ ਭਰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਤੀਸਰੇ ਦਾ ਨਾਮ 'ਸੰਗ ਭਰਮ' ਹੈ। ਦੇਹ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਮੰਨ ਕੇ ਜਾਤ, ਰੰਗ, ਵਰਣ, ਮੋਹ, ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ, ਬਹਿੰਗਮ, ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਦੇਹ ਦੇ ਧਰਮ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਮੰਨ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਹਿੰਦੂ, ਈਸਾਈ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਬੋਧੀ ਜੈਨੀ, ਆਸਤਕ, ਨਾਸਤਕ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਭਰਮ ਨੂੰ ਸੰਗ ਭਰਮ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਸ਼ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੜੇ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਘਟਾ ਅਕਾਸ਼, ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਮਠਾ ਅਕਾਸ਼, ਜੇ ਬਦਲ ਹੋਏ ਹੋਣ ਤਾਂ ਮੇਘਾ ਅਕਾਸ਼, ਜੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਬੱਦਲ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਆਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਯਥਾਰਥ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਕਾਸ਼ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਭਿੰਨਤਾ ਕਰਕੇ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਕਾਨ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਵਿਚ ਲੰਬਾਈ, ਚੌੜਾਈ ਵਿਚ, ਘੜੇ ਦੀ ਗੋਲਾਈ ਵਿਚ ਗੋਲ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹੈ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੀ ਅਕਾਸ਼। ਘੜੇ ਅਤੇ ਮਕਾਨ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਨਾਲ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਉਹ ਨਾ ਕਿਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਸ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਘੜੇ ਅਤੇ ਮਕਾਨ ਦੇ ਬਣਨ ਅਤੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਕ ਰਸ ਹੀ ਵਿਆਪਕ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਆਪਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਕ ਰਸ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹਨ, ਅਖੰਡ ਹਨ, ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ

ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਦੇਹ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਨਾਲ ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਤਮਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਸਦੀਵ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਜੀਵ ਹੀ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਨਾ ਕਦੇ ਜੰਮਦੇ ਹਾਂ ਨਾ ਕਰਦੇ ਮਰਦੇ ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਭਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਹਾਂ। ਜੰਮਦੀ ਮਰਦੀ ਹਉਮੈ ਵਾਲੀ ਸੁਰਤ ਹੈ।

ਚੌਥਾ 'ਵਿਕਾਰ ਭਰਮ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਭਰਮ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਜਗਤ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੋਰ ਹਨ, ਜਗਤ ਹੋਰ ਹੈ। ਜਗਤ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਨਣਾ ਵਿਕਾਰ ਭਰਮ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਕਦੇ ਸੰਸਾਰ ਉਪਜਿਆ ਹੈ ਨਾ ਕਦੇ ਸੰਸਾਰ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਰਕੇ, ਅਵਿਦਿਆ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਵੀ ਅਵਿਦਿਆ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਮੋਟੀ ਰੱਸੀ ਪਈ ਹੋਵੇ ਉਹਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇਕ ਦਮ ਅਧਿਆਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਪ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਦਮੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਡਰਦਾ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਪੈਰ ਵੀ ਹੇਠਾਂ ਨਹੀਂ ਲਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕਿਤੇ ਸੱਪ ਡੰਗ ਨਾ ਮਾਰੇ। ਇਹ ਅਣਹੋਈ ਚੀਜ਼, ਹੋਈ (ਹੋਂਦ ਵਾਲੀ) ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਤਿ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਮੋਟਾ ਰੱਸਾ ਹੀ ਵਲ ਖਾ ਕੇ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸੱਪ ਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਇਹ ਇਕ ਨਿਰਾਰਥਕ ਕਲਪਨਾ ਰਹੀ ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਸੱਪ ਸਮਝਣ ਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸਹਿਜ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਖੇਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਦੂਸਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਬਜ ਨੇਤਰ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ-

ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀਐ॥
 ਪੰਨਾ - 846

ਹਰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਸਭੁ ਧਰਮੁ ਹੈ
ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਸਚੇ ਕੀ ਵਿਚਿ ਜੋਤਿ॥
ਗੁਹਜ ਰਤਨ ਵਿਚਿ ਲੁਕਿ ਰਹੇ
ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਕੁ ਕਢੈ ਖੋਤਿ॥
ਸਭੁ ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਪਛਾਣਿਆ

ਤਾਂ ਇਕੁ ਰਵਿਆ ਇਕੋ ਓਤਿ ਪੋਤਿ॥
ਇਕੁ ਦੇਖਿਆ ਇਕੁ ਮੰਨਿਆ
ਇਕੋ ਸੁਣਿਆ ਸੁਣ ਸਰੋਤਿ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਤੂ
ਸਚੁ ਸਚੇ ਸੇਵਾ ਤੇਰੀ ਹੋਤਿ॥ ਪੰਨਾ - 309

ਸੋ ਇਸ ਭਰਮ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਅਸੀਂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ, ਇਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਹੈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਹਰਿ ਬਿਨ, ਅਵਰ, ਨਾ ਦੇਖਉ ਕੋਈ-2,2.
ਏ ਨੇਤ੍ਰੁ ਮੇਰਿਹੋ ਹਰਿ ਤੁਮ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਧਰੀ
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੇਖਹੁ ਕੋਈ॥
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੇਖਹੁ ਕੋਈ ਨਦਰੀ ਹਰਿ ਨਿਹਾਲਿਆ॥
ਏਹੁ ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਤੁਮ ਦੇਖਦੇ ਏਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ
ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ॥ ਪੰਨਾ - 922
ਏਕ ਹੈ ਅਨੇਕ ਹੈ ਅਨੇਕ ਹੈ ਫਿਰ ਏਕ ਹੈ॥
ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰਿ ਏਕ॥

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਆਪੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਰੰਗਾਂ 'ਚ ਖੇਲਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸੋਨੇ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਗਹਿਣੇ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਪੁਛੋ ਸੁਨਿਆਰ ਨੂੰ ਉਹ ਕਹੇਗਾ, 22 ਕੈਰਟ ਦਾ ਸੋਨਾ ਹੈ, 24 ਕੈਰਟ ਦਾ ਸੋਨਾ ਹੈ। ਉਹ ਗਹਿਣਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਗਿਣਦਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਗਿਣਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਸਭ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕੋ ਆਤਮਾ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਰਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਨੇ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਏ ਹਨ। ਆਪ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੈਦਲ ਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਓਨਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਪੈਦਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਧੰਨ ਸੀ ਉਹ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜਿਹੜੇ ਓਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨੇ, ਕੋਈ ਔਖ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਮੁੜ ਆਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਦ ਆਪ ਵਿੰਧਿਆਚਲ ਪਰਬਤ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਇਕ ਥਾਂ ਗਏ ਓਥੇ man eater (ਮਾਨਸ ਖਾਣਾ) ਸ਼ੇਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਬੰਦੇ ਉਸ ਨੇ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾ ਲਏ ਸੀ। ਉਜਾੜ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ, ਰੋਹੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਮੰਦਰ ਸੀ ਓਹਦੇ ਕੰਢੇ ਸਰੋਵਰ ਸੀ, ਆਪ ਓਥੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬੰਦੇ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਲੰਘੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਉਹ ਕੋਲ ਆ ਗਏ ਤਾਂ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਬਾਲ ਯੋਗੀ ਜੀ! ਇਥੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਬੜੇ ਬੰਦੇ ਇਸ ਮੰਦਰ ਕੋਲ ਖਾ ਲਏ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਚੱਲੋ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੁੰਡੇ ਲਾ ਕੇ ਸੌਂਦੇ ਹਾਂ, ਚਾਹੇ ਕਿੰਨੀ ਗਰਮੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਪੈਂਦੀ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸ਼ੇਰ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਘੁੰਮ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਤਖਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪਉਂਚੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਤੁਸੀਂ ਸਾਡਾ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਤੁਸੀਂ ਜਾਓ, ਸਾਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਜਾਓ ਸਾਡਾ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰਹੇ।

ਸਵੇਰਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਆ ਗਏ ਕਿ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਸਹੀ ਕਿ ਸਾਧੂ ਬੈਠਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਆ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਪਰਖ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਨ, ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਘਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਪੁਛਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਇਕ ਗੱਲ ਸਾਡੀ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਆਹ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੇ ਖਾਧਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਕੋਈ ਮੰਤਰ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ?

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਮੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਅੱਖ ਹੈ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਤਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਕੋ ਆਤਮਾ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਅੱਖ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਓ ਨੈਣ ਖੋਲ੍ਹ ਤੇ - 2, 2.
 ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦਿਸਿਆ-2, 2
 ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਓਹੀਓ
 ਦਿਸਿਆ, ਨੈਣ ਖੋਲ੍ਹ ਤੇ.....- 2, 2.
 ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਓ ਨੈਣ ਖੋਲ੍ਹ ਤੇ - 2, 2.

ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ॥

ਈਤਹਿ ਉਤਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ

ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਸੋਹਿਨਾ॥

ਪੰਨਾ - 407

ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਸਾਡੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਅੱਖ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੀ, ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਾਂ 'ਚ ਇਕੋ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੇਰ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਗੱਲ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਵੀ ਖਾਧਾ ਹੈ? ਸ਼ੇਰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸੀ, ਫੇਰ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਹ ਭਰਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸੋਨਾ ਦਾ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣਿਆ ਦਾ। ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਲਗਦੇ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਹੈ ਸਾਰਾ ਸੋਨਾ।

ਬ੍ਰਹਮ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਜਾਣ ਕੇ ਸਤਿ ਮੰਨਣ ਦਾ ਭਰਮ ਇਹ ਪੰਜਵਾਂ ਭਰਮ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਤਰ ਵਿਦਵਾਨ ਉਲਝੇ ਪਏ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਇਕ ਸੁਤੰਤਰ ਤਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਜੀਵ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਤੰਤਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹਨ

ਹੀ ਪਰ ਉਹ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੋੜਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਅੰਸ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਦਿੜ੍ਹ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਤਿ ਹਨ, ਏਕੰਕਾਰ ਜੀ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਸ ਵੀ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ Trinity (ਤ੍ਰੈਪੱਖੀ) ਗੱਲ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਅਨਾਦੀ ਤੱਤ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਅਨਾਦੀ ਤੱਤ ਨਾਲ ਜੀਵ ਸਤਾ ਰਲ ਕੇ ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਜੀਵ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੂਨ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਏਕੰਕਾਰ ਜੀ ਦੀ ਅੰਸ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਸੁੱਖ ਨਾਮ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਮੂੜ੍ਹ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਖ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਛਿਨਭੰਗਰ ਹੈ ਇਕ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ ਥਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਇਹ ਸਕਿੰਟ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਵੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਛਿਨ-ਛਿਨ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤਬਦੀਲ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਘਟਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਜੋ ਸਮੁੱਚੀ ਮਿਕਦਾਰ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਨਾਲ ਘਟਦੀ ਨਹੀਂ, ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਵਧਦੀ ਨਹੀਂ। ਜਿੰਨੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹਵਾ ਹੈ ਓਹ ਓਨੀ ਹੀ ਰਹਿਣੀ ਹੈ, ਜਿੰਨਾਂ ਪਾਣੀ ਹੈ ਪਾਣੀ ਵੀ ਉਤਨਾ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੈਸਾਂ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਭਾਵੇਂ ਦੂਜਿਆਂ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕਰਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਦੂਜੇ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ ਮੁੜ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਾਇੰਸ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਮ ਚੇਤਨ ਸ਼ਕਤੀ ਏਕੰਕਾਰ ਜੀ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕਦੇ ਵਧਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕਦੇ ਘਟਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ -

ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮਸਤਿ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ॥

ਨਾ ਘਾਟ ਹੈ ਨਾ ਬਾਢ ਹੈ ਬਾਢ ਘਾਟ ਹੋਤ ਹੈ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤੀ ਵਿਚਾਰ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਇਹ ਘਟਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਧਦਾ ਹੈ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਐਨਾ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾ ਅੱਗ ਨਾਲ ਜਲਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁਬਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਸਸ਼ਤਰ ਨਾਲ ਕੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਖੋਲ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹਨ। ਜੀਵ ਨੂੰ ਚਾਹੇ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਰਲਾ ਲਵੇ ਭਾਵੇਂ ਸਤਿ ਚਿਤ ਚੇਤਨ ਤੱਤ ਨਾਲ ਰਲਾ ਲਓ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਰਲਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਇਹ ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਇਸ ਨੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਚੱਕਰ ਕੱਟਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜੀਵ ਨੇ ਖਰਬ-ਖਰਬ ਸਾਲ ਦਾ ਚੱਕਰ ਕੱਟ ਲਿਆ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਅਨੁਮਾਨ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮੈਂ ਸੁਣੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਸਾਰ 36 ਜੁਗਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘਣ ਉਪਰੰਤ

ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਹਿਸਾਬ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਗੈਰਾ, ਕਈ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਤਿਜੁਗ, ਤ੍ਰੇਤੇ ਦੁਆਪਰ ਵਿਚ ਕਲਜੁਗ 43 ਲੱਖ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲਗਾ ਕੇ ਮੁੜ ਕੇ ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਇਕ ਚੌਕੜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, 71 ਚੌਕੜੀਆਂ ਲੰਘਣ ਤੇ ਜਾਂ 31 ਕਰੋੜ 14 ਲੱਖ 48 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਲੰਘਣ ਉਪਰੰਤ ਇਕ ਮਨੁੱਤਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਤਰ ਦਾ ਸਮਾਂ 43 ਲੱਖ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਹੀ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ 12000 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਚੌਕੜੀ ਲੰਘ ਜਾਵੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਕਲਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ 4 ਅਰਬ 32 ਲੱਖ ਸਾਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਉਮਰ ਇਸ ਵੱਡੇ ਇਕ ਦਿਨ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੋ 16 ਲੱਖ ਖਰਬ ਸਾਲ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਦਾ ਜਦੋਂ ਇਕ ਪੱਤਾ ਝੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਕਲਪ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਪੱਤੇ ਝੜ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮਹਾਂਕਲਪ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪਰਲੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਕਈ ਬਾਰ ਪਸਰਿਓ ਪਾਸਾਰ॥

ਸਦਾ ਸਦਾ ਇਕੁ ਏਕੰਕਾਰ॥ ਪੰਨਾ - 276

ਸੋ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਐਨੀ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਹੈ ਜੋ ਖਰਬਾਂ-ਖਰਬਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਿ ਮੰਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਖੇਲਦੇ ਹਨ ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਿ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਤਿ ਤੋਂ ਉਤਪਤਿ ਹੋਇਆ ਸਤਿ ਹੀ ਇਕ ਖੇਲੂ ਹੈ -

ਆਪਿ ਸਤਿ ਕੀਆ ਸਭ ਸਤਿ॥

ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਭ ਤੇ ਸਗਲੀ ਉਤਪਤਿ॥

ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਕਰੇ ਬਿਸਥਾਰੁ॥

ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਏਕੰਕਾਰੁ॥

ਅਨਿਕ ਕਲਾ ਲਖੀ ਨਹ ਜਾਇ॥

ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਲਏ ਮਿਲਾਇ॥

ਕਵਨ ਨਿਕਟਿ ਕਵਨ ਕਹੀਐ ਦੂਰਿ॥

ਆਪੇ ਆਪਿ ਆਪ ਭਰਪੂਰਿ॥

ਅੰਤਰਗਤਿ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਜਨਾਏ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਆਪਿ ਬੁਝਾਏ॥ ਪੰਨਾ - 294

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸੇ ਆਸ਼ੇ ਨਾਲ 'ਸਚੇ ਤੇਰੇ ਖੰਡ ਸਚੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ॥' ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਹੀ ਅਨੰਤ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਖੰਡ ਵੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਚਮਤਕਾਰ ਹਨ

ਇਥੇ ਮਾਇਆ ਮਾਖੀ ਵਗੈਰਾ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਰਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ -

ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਸਰ ਨਾਹੀ ਕੋਇ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਇ॥

ਪੰਨਾ - 276

ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਮਨੋਤ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵਖਰਾ-ਵੱਖਰਾ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਖੇਲੂ ਦਸਦੇ ਹਨ -

ਜਬ ਉਦਕਰਖ ਕਰਾ ਕਰਤਾਰਾ॥

ਪ੍ਰਜਾ ਧਰਤ ਤਬ ਦੇਹ ਅਪਾਰਾ॥

ਜਬ ਆਕਰਖ ਕਰਤ ਹੋ ਕਬਹੂੰ॥

ਤੁਮ ਮੈ ਮਿਲਤ ਦੇਹ ਧਰ ਸਬਹੂੰ॥

ਕਬਯੋ ਵਾਚ ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ

ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਖੇਲੂ ਉਜਾੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਮੱਕੜੀ ਜਾਲਾ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਤਣਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਜਾਲੇ ਵਿਚ ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੰਦ-ਤੰਦ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਜਾਲੇ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੰਸਾਰ ਆਪ ਰਚਦੇ ਹਨ, ਰਚ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਰਮੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੁਤੰਤਰ ਹਸਤੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ desolve (ਰਲ ਕੇ ਖਤਮ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 'ਬੈਠਾ ਵੇਖੈ ਵਖ ਇਕੋਲਾ' ਸਥਿਤੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਲੈਅ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਲੈਅ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਇਹ ਹਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਇਹ ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਤੁਮ ਦੇਖਦੇ

ਏਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ॥

ਪੰਨਾ - 922

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮੌਜ ਹੈ ਉਹ ਚਾਹੇ ਸਰਗੁਣ ਹੋਣ, ਚਾਹੇ ਨਿਰਗੁਣ ਹੋਣ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੋਣ, ਚਾਹੇ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਹੋਣ ਉਹ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪ ਹਨ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਆਪ ਹਨ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਸਥਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿਆਣੇ ਇਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਨਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਲਪੰਗ ਹਾਂ, ਉਹ ਸਰਬੰਗ ਹੈ, ਫੁਰਨੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅਲਪੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਡਾ ਫੁਰਨਾ ਸਾਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਸੱਤਾ ਤਾਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫੁਰਨੇ ਨਾਲ ਰਚਨਾ ਰਚ ਸਕੀਏ ਪਰ ਉਹ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਸੁਰਤ ਵਾਲੀ ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜੋ ਅਸੀਂ ਰਚਨਾ ਰਚ ਰਖਦੇ ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਹੋਂਦ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਫੁਰਨੇ ਅਨੇਕਾਂ

ਰੂਪ, ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗ, ਅਨੇਕਾਂ ਜੰਤ੍ਰ, ਰੇਲਾਂ, ਨਦੀ, ਨਾਲੇ, ਤੋਪਾਂ, ਫਸਲਾਂ, ਅਨੇਕਾਂ ਜੂਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਦੇਖਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡਾ ਕੁਝ ਘਟਦਾ ਵਧਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਸੁਪਨਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਬਕਾਇਆ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਸਿਰਫ ਸਾਡੀ ਯਾਦਾਸ਼ਤ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਯਾਦ ਦੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦਾ ਸੁਤੇ ਫੁਰਨਾ ਜਿਸਨੂੰ ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ 'ਅਹੰ ਬਹੁਸਿਆਮਾ' ਮੈਂ ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਹੋ ਜਾਵਾਂ। ਇਸ ਨਾਲ ਹੀ ਪੂਰੀ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪੂਰਨ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਵੀ ਕੋਈ ਅਪੂਰਾਪਨ ਕੋਈ ਰੂਪੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਸੇ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਏਕ ਕਵਾਵੈ ਤੇ ਸਭਿ ਹੋਆ॥ ਪੰਨਾ - 1003

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਖਣਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਭਰਮ ਹੈ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਉਲਝੇ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦਾ ਜੋ ਅਨੁਭਵ ਹੈ -

**ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਸੋਇ॥
ਅਵਰੁ ਨ ਪੇਖੈ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹੋਇ॥**

ਪੰਨਾ - 272

ਇਸ ਉਪਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਕੇ ਹੋਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੈਂਕੜੇ ਕੁਇੰਟਲ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਢਾਲ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਾਰੀਗਰ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਗਹਿਣੇ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਵਖਰੇ-ਵਖਰੇ ਲਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਦੇ ਹਨ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ-ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਪਾਰਖੂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ, ਉਹ ਕਸਵਟੀ ਤੇ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਇਹ ਕਿੰਨੇ ਵੰਨੀ (ਕੈਰਟ) ਦਾ ਸੋਨਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਗਹਿਣੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੀ ਹਨ, ਸੋਨਾ ਹੀ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੂਪ, ਰੰਗ ਜੋ ਕੁਝ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਚਾਹੇ ਗੁਪਤ ਹੈ, ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਬੜਾ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ -

**ਜੈਸੀ ਮਤਿ ਦੇਇ ਤੈਸਾ ਪਰਗਾਸ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਕਰਤਾ ਅਬਿਨਾਸ॥ ਪੰਨਾ - 275**

ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਚਿਆਂ ਖੰਭਿਆਂ ਉਪਰੋਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਗੁੰਜਾਰ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਲੰਘ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 11 ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਟ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਨੇੜੇ ਆਈ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਖਿਚ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾੜ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਟਰਾਂਸਫਾਰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ

ਘਟਾ ਕੇ 110 ਜਾਂ ਹੋਰ ਘੱਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਓਹੀ ਬਿਜਲੀ ਡਾਕਟਰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦਾ ਦਿਮਾਗ ਸਹੀ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਝਟਕੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਬਹੁਤ ਥੋੜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਬਲਬ ਬਣਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਉਹ ਲੱਖ ਵਾਟ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸੇਕ ਨਾਲ ਨਾ ਟੁੱਟੇ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹੀ ਬਲਬ ਜਦੋਂ ਜ਼ੀਰੋ ਵਾਟ ਦਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਥੱਲੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਬਿਜਲੀ ਪਰ ਉਹ ਟਰਾਂਸਫਾਰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਘਟ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਟਿਊਬਵੈਲ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਕਾਰਜ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਰੀ ਬਿਜਲੀ ਇਕੋ ਤਾਕਤ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮ ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਖੇਲ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੇ ਜਿਹੀ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਣਤਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਤਨੀ ਹੀ ਤਾਕਤ ਉਸ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਰੱਬ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਰੱਬ ਹੈ ਤਾਂ ਰੱਬ ਵਰਗੀ ਤਾਕਤ ਵੀ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ, ਦੇਖੋ, ਇਹ ਜੀਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਅੰਸ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਨੂਰੀ ਕਿਰਨ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਰਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੋਤ ਦੀ ਥਾਂ ਸਰੀਰ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋਤ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਧਾਰਨਾ - ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹੈ,
ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ।
ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ - 2, 2.
ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹੈ.....।**

**ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ॥
ਮਨ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ਹੈ ਗੁਰਮਤੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣ॥**

ਪੰਨਾ - 441

ਸੋ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਸਮਝਣਾ ਇਕ ਭਰਮ ਮਾਤਰ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਸਰ ਹੈ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਘਰ ਦਿਖਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵਖਰਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਜਾਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, 100% ਮੈਂ ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਲਘੂ ਹਾਂ ਉਹ ਮਹਾਨ ਹੈ; ਮੈਂ ਛੋਟਾ ਹਾਂ ਉਹ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ, ਹਾਂ ਮੈਂ ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪ, ਮੇਰੀ ਵੱਖਰੀ ਹਸਤੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਹਉਮੈ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵਖਰਾਪਣ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਭਰਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਭਰਮ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖਰਾ ਜਾਨਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦਿਬਯ ਨੇਤਰ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬੋਲ ਕੇ ਪੜ੍ਹੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਓ ਨੈਣ ਖੋਲ੍ਹ ਤੇ,
ਮੈਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਘਟਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦਿਸਿਆ-2, 2**

ਗੁਰਗਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ॥

ਈਤਹਿ ਉਤਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਮੋਹਿਨਾ॥

ਪੰਨਾ - 407

ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਇਹ ਭਰਮ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਬੇਹਿਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ-ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਮਜ਼੍ਹਬਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾ ਇਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੀਆਂ-ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਰਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਧਾਰਨਾ - ਬੰਧਨ ਦਾ ਮੂਲ ਨੇ,

ਕਰਮ ਤੇ ਧਰਮ ਦੋਵੇਂ - 2, 2.

ਕਰਮ ਤੇ ਧਰਮ ਦੋਵੇਂ - 2, 2.

ਬੰਧਨ ਦਾ ਮੂਲ ਨੇ.....।

ਤੀਰਥ ਨਾਇ ਕਹਾ ਸੁਚਿ ਸੈਲੁ॥

ਮਨ ਕੁ ਵਿਆਪੈ ਹਉਮੈ ਸੈਲੁ॥

ਕੋਟਿ ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਕਾ ਮੂਲੁ॥

ਹਰਿ ਕੇ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਬਿਰਥਾ ਪੂਲੁ॥ ਪੰਨਾ - 1149

ਆਦਮੀ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਰਮ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ - ਇਕ ਨੂੰ ਸਾਕਾਮ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਵੀ ਵਰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਖਿੱਧ ਕਰਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਅਸੀਂ ਜੋ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਸਾਕਾਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਮੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਕਰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ ਅਖੰਡਪਾਠ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਬੱਝਵੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਐਨੀ ਵਾਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ, ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ, ਕਾਹਬੇ ਜਾਂ ਕਾਂਸ਼ੀ ਜਾਵਾਂਗਾ ਇਹ ਕਰਮ ਕਿਸੇ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕਈ ਕਰਮ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਾਪ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਜਾਂ ਆਦਮੀ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇਣੀ, ਜਾਂ ਹੋਰ ਨਖਿੱਧ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਫਲ ਭਾਲਣਾ। ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਵਰਗ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਰਕ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਧਨ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੁਖ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮੁਕਤੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਕਤੀ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਮੈਲਾਂ ਹਨ - ਮਲ, ਵਿਖਸ਼ੇਪ ਅਤੇ ਆਵਰਣ। ਮਲ ਰੂਪ ਮੈਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਕਿਸੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਘਾਹ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਮਾਰੂ ਬੂਟੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਫਸਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਵਧਣ ਫੁਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਅਸੀਂ ਟਰੈਕਟਰ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਵਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਘੁੱਪ ਲੁਆ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਸੁਕਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਫਸਲ ਬੀਜੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੀ ਮਲ ਦੂਰ

ਕਰਨ ਲਈ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਮੰਦਰ ਜਾਣਾ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣਾ, ਗਿਰਜੇ ਜਾਣਾ, ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਜਾਣਾ। ਜਾ ਕੇ ਸਫਾਈ ਕਰਨੀ, ਜੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ, ਸ਼ਾਮਿਆਨੇ ਲਾਉਣੇ, ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਦਰੀਆਂ ਝਾੜਨੀਆਂ, ਬਰਤਨ ਮਾਂਜਣੇ, ਝਾੜੂ ਦੇਣਾ ਇਹ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਵੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਹਸਪਤਾਲ ਬਣਾ ਕੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣਾ, ਦੁਖੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਗਰੀਬ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲੈ ਦੇਣੀਆਂ ਤੇ ਫੀਸ ਭਰ ਦੇਣੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਗਲਤਫਹਿਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਾ ਕੇ ਮੇਲ ਕਰਾ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਟੁਟਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦੇਣਾ, ਰਸਤੇ ਸਾਫ ਕਰਾ ਦੇਣੇ, ਰਸਤੇ ਤੇ ਲੱਗੇ ਬਿਛਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨੀ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਟਰੱਕ ਵਾਲੇ ਟਰੱਕ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਾ ਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਪੱਥਰ ਰੋੜੇ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਕੋਈ ਗਿਰ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਇਹ ਪੱਥਰ ਚੁਕਾਂ। ਇਹ ਪਾਪ ਕਰਮ ਹੈ ਜੋ ਇਥੇ ਵੀ ਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਪੱਥਰ ਚੁਕ ਦੇਵਾਂ, ਰਸਤੇ ਵਿਚੋਂ ਕਾਰਾਂ ਲੰਘਣਗੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨੀਚੇ ਰੇਡੀਏਟਰ ਅਤੇ ਪੈਟਰੋਲ ਟੈਂਕ ਟੁੱਟ ਜਾਣਗੇ। ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਵਾਲਾ ਜੇ ਪੱਥਰ ਵਿਚ ਲੱਗ ਕੇ ਗਿਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗਿਰ ਕੇ ਮਰ ਵੀ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਉਸ ਉਪਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਰੋੜੇ ਖਿੰਡੇ ਹੋਏ ਛੱਡ ਦਿਤੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਚੁੱਕ ਦਿਤੇ ਉਹ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਫਰਵਰੀ 98 ਵਿਚ ਇਕ ਮਿਨੀ ਬੱਸ ਸ਼ਾਦੀ ਪਿਛੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਰਹੀ ਸੀ, ਪੁਲ ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਟਰੱਕ ਵਾਲੇ ਨੇ ਪੱਥਰ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਟਰੱਕ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਾਈ ਸੀ ਪਰ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਾਉਣ ਪਿਛੋਂ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਦੇ ਭਾਵ ਅੰਦਰ ਪੱਥਰ ਨਾ ਚੁੱਕੇ। ਪੁਲ ਲੰਘ ਰਹੀ ਬਸ ਪੱਥਰਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਗਈ ਅਤੇ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋ ਕੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਗਿਰ ਗਈ, ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਮਰ ਗਏ।

ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭੁਚਾਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਅੱਗਾਂ ਲਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘਿਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅੱਗ ਲਗਣ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਝ ਸੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੀਵ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਪੁਰਸ਼ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਦਾਤ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਕਰਮ ਚਾਹੇ ਤੁਸੀਂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਚੋਗਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹੋ, ਭੁੱਖੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਚਾਰਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹੋ, ਇਹ ਦਇਆ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਫਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੀ ਮੈਲ ਲਾਹੁਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਕਰਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਮਝ ਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਇਹ ਸੇਵਾ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਰਿਣੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਰਮ ਫਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕਹੇ ਮੈਂ ਧਨੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹੀ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਲੋਕ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ

ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਫੇਰ ਇਹ ਕਰਮ ਅਭਿਮਾਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਬੇਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੇਵਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਕਰਦੀ।

**ਗਣਤੈ ਸੇਵ ਨ ਹੋਵਈ ਕੀਤਾ ਥਾਇ ਨ ਪਾਇ॥
ਸਬਦੈ ਸਾਦੁ ਨ ਆਇਓ ਸਚਿ ਨ ਲਗੋ ਭਾਉ॥**
ਪੰਨਾ - 1246

**ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਸੇਵਾ ਥਾਇ ਨ ਪਾਏ॥
ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਫਿਰਿ ਆਵੈ ਜਾਏ॥
ਸੋ ਤਪੁ ਪੂਰਾ ਸਾਈ ਸੇਵਾ ਜੋ ਹਰਿ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਭਾਣੀ ਹੇ॥**
ਪੰਨਾ - 1071

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਰਮ ਧਰਮ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਕਾਮ ਬਿਰਤੀ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਬੰਧਨ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

**ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਜਨ ਧਿਆਵਹਿ ਤਰਣ ਕਉ ਸੰਸਾਰੁ॥
ਕਰਮ ਧਰਮ ਅਨੇਕ ਕਿਰਿਆ ਸਭ ਉਪਰਿ ਨਾਮੁ ਅਚਾਰੁ॥**
ਪੰਨਾ - 405

ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਵਿਖਸ਼ੇਪਤਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ-ਅਨੇਕਾਂ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ਜੋ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਸੁਖੈਨ ਹੀ ਲੱਭ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫੇਰ ਇਕ ਦੋਸ਼ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਵਰਨ ਦਾ ਪੜਦਾ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜਦੋਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਗਿਆਨ ਕਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਜਿਸ ਨੋ ਦਇਆਲੁ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ
ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ॥** ਪੰਨਾ - 306

**ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੋਰ ਬਿਨਾਸੁ॥
ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੰਤ ਭੋਟਿਆ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਪਰਗਾਸੁ॥**
ਪੰਨਾ - 293

ਗਿਆਨਵਾਨ ਜੋ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ, ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ, ਹੁਕਮ ਅਧੀਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ। ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦਾ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਅ-ਮਨ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਨਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ-

ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ॥
ਪੰਨਾ - 1

ਜੀਵ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਹਉਮੈ ਅਧੀਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਕਰਮ ਧਰਮ ਬੰਧਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਰਾਜੇ ਧਰਮੁ ਕਰਹਿ ਪਰਥਾਏ॥
ਆਸਾ ਬੰਧੇ ਦਾਨੁ ਕਰਾਏ॥
ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ**

**ਥਾਕੇ ਕਰਮ ਕਮਾਈ ਹੇ॥
ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰਿ ਮੁਕਤਿ ਮੰਗਾਹੀ॥
ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥੁ ਸਬਦੈ ਸਲਾਹੀ॥
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ**
ਪਰਪੰਚੁ ਕਰਿ ਭਰਮਾਈ ਹੇ॥ ਪੰਨਾ - 1024

ਛੇਵਾਂ ਬੰਧਨ ਜੋ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ-ਅਨੇਕਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਖਤਮ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਜਨਮ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਨਹੀਂ ਮਰਿਆ ਕਰਦੀ। ਭਾਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਖਿੱਧ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਲੱਗੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦਸਿਆ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ 'ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ' ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦਰਜ ਹੈ, ਸ਼ੌਕ ਵਾਲੇ ਜਗਿਆਸੂ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

□ □ □ □ □ □ □

(ਪੰਨਾ 46 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਡਾਕਟਰ ਸਿੰਗਲਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਡਾਕਟਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਫਾ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਹਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਲ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਬੰਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਰਸਾਂ ਦੇ ਕਾਲਜ ਦਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕਾਲਜ ਦਾ, ਹੋਰ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੀ ਸਤਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਅਦਾਰੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣ। ਇਸ ਅਦਾਰੇ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਸੁਝ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਿਣੀ ਹਾਂ, ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਣੀ ਹਨ। ਡਾਕਟਰ ਸਿੰਗਲਾ ਨੇ ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਜੋ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਉਹ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਇੰਗਲੈਂਡ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਲਈ ਡਾ. ਸਿੰਗਲਾ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਆ ਕੇ ਚੈਕ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਰੇ ਨੂੰ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਣ।

ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਉਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸ਼ੁਭ ਕੰਮ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਉਚੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਦੀਆਂ ਤਕ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਅਸੀਂ ਹਾਰਦਿਕ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੌਲੀ ਗਰਾਂਟ ਦੀ Governing Body (ਪ੍ਰਬੰਧਕ) ਅਤੇ ਸੁਚੱਜਾ ਬੋਰਡ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸੱਚੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਲਾਭ ਆਪਣੀ ਵਿਦਿਆ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਹੇ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ।

□ □ □ □ □ □ □

**ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਬਾਨੀ ਤੇ ਮੁਖੀ
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ**

ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ

ਇਹ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਭਲੀਭਾਂਤ ਨਿਖਾਰ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮ, ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਨ ਸਾਧਾਰਣ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜਗਿਆਸੂ ਲਈ ਅਮੋਲਕ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਆਤਮਕ ਸੁੱਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਓ।

ਪੰਜਾਬੀ

1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	ਭੇਟਾ 50/-
2. ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	ਭੇਟਾ 50/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ - ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ	ਭੇਟਾ 155/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ	ਭੇਟਾ 30/-
5. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ਭਾਗ ਦੂਜਾ	ਭੇਟਾ 60/-
6. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ਭਾਗ ਤੀਜਾ	ਭੇਟਾ 80/-
7. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ	ਭੇਟਾ 25/-
8. ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	ਭੇਟਾ 55/-
9. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	ਭੇਟਾ 40/-
10. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	ਭੇਟਾ 50/-
11. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	ਭੇਟਾ 60/-
12. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	ਭੇਟਾ 10/-

ਹਿੰਦੀ

1. ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	ਭੇਟਾ 35/-
2. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ - ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ	ਭੇਟਾ 235/-
3. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ	ਭੇਟਾ 35/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ਭਾਗ ਦੂਜਾ	ਭੇਟਾ 65/-
5. ਸੁਰਤਿਆ ਉਪਜੈ ਚਾਉ॥	ਭੇਟਾ 45/-
6. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ	ਭੇਟਾ 30/-
7. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	ਭੇਟਾ 70/-

English

1. BAISAKHI	Rs. 5/-
2. HOW REND THE VEIL OF UNTRUTH	Rs. 70/-
US\$ 10
3. DISCOURSES ON THE BEYOND
(Part I)	Rs. 50/-
US\$ 5
4. THE WAY TO THE IMPERCEPTIBLE	RS. 80/-
US\$ 10

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀਵਾਨ ਸਮੇਂ ਸਟਾਲ ਤੋਂ, ਜਾਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਤੋਂ ਨਕਦ ਭੇਟਾ ਦੇ ਕੇ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ M.O./ Bank Draft ਭੇਜ ਕੇ ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਖੋੜੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲੈਣ ਲਈ 10/- ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਸੈਟ ਲੈਣ ਲਈ 25/- ਡਾਕ ਖਰਚਾ ਵੀ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

- : ਮਿਲਣ ਦਾ ਪਤਾ : -

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

(ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਰਾਂਚ)

ਕੋਠੀ ਨੰਬਰ 1782, ਫੇਜ਼ 3ਬੀ2,

ਐਸ. ਏ. ਐਸ ਨਗਰ,

ਮੋਹਾਲੀ - 160055

(ਟੈਲੀਫੋਨ ਅਤੇ ਫੈਕਸ) : (0172) 220972

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

1. ਪੱਤਰ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਲਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੰਬਰ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖੋ ਜੋ ਕਿ ਲਿਫਾਫੇ ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 2. ਰਿਨੂਅਲ ਦਾ ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਰਿਨੂਅਲ ਤਰੀਕ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਚੰਦਾ ਰਿਨੂਅਲ ਲਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਹੈ। 3. Out station (ਬਾਹਰਲੇ ਥਾਵਾਂ) ਤੋਂ ਚੈਕ ਦੁਆਰਾ ਚੰਦਾ ਭੇਜਦੇ ਸਮੇਂ 1.4.98 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ 220/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਚੈਕ ਬਣਾ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ। 4. 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਪੋਸਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਤਕ ਪੁਜਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਲੇਟ ਪੁਜਦਾ ਹੈ ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਇਸ	1. ਦਫਤਰ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। 5. ਪਾਠਕਾਂ ਵਲੋਂ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਪੁਜ ਰਹੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਡਰੈਸ ਅਧੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੱਤਰ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਲਿਖਿਆ ਕਰਨ। 6. ਜੇ ਕਿਸੇ ਪੇਸ਼ੀ ਨੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਚੰਦਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਇਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪੁਜਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਰਕਮ ਦਾ ਰਸੀਦ ਨੰਬਰ ਆਦਿ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੇ। 7. 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਛਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦੀ ਵਿਚ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ।

ਪ੍ਰਚਾਰ ਫੇਰੀ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਤੇ ਮੁਖੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੁ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 35)

ਭਾਈ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਕਾਫੀ ਮਿਲਣਸਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਚਰਨ ਪਾਏ ਤਾਂ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਹੋ ਗਿਆ, ਬੀਬੀ ਪਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਭਾਈ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਚਰਨ ਪਾਏ। ਉਹ 1824 wadridge WAT ਸਨਹੋਜੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਦਿਤਾ। ਭਾਈ ਤਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੇ ਘਰ ਵੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਫੇਰ ਭਾਈ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ 2519 VILLON CITY ਦੇ ਘਰ ਚਰਨ ਪਾਏ। ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਬਹੁਤ ਸੋਝੀ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਪੁਸ਼ਨ ਚਲ ਪਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਤਾਗੀਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪੋ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਾਰਜ ਛੇਤੀ ਸਿਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕੀ ਭੇਦ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰਮੰਤਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਉਹ ਜਪੀ ਜਾਵੇ। ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਜੁਗਤ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਸ਼ੰਕਾ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਵੇਖ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਐਸਾ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ ਜੋ ਜੁਗਤੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਅਗੜਾ-ਦੁਗੜਾ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇ, ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਆਪ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕਪਰ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਪਤਣ ਦੇ ਜਾਣੂੰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ -

ਜੇ ਤੂੰ ਤਾਰੂ ਪਾਣਿ ਤਾਰੂ ਪੁਛੁ ਤਿੜੰਨ ਕਲ॥

ਤਾਰੂ ਖਰੇ ਸੁਜਾਣ ਵੰਞਾ ਏਨੀ ਕਪਰੀ॥ ਪੰਨਾ - 1410

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਗਹਿਣਾ ਦਾ ਭੇਤੀ ਹੋ ਕੇ ਤਾਰੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਹੈ। ਉਹ ਅਸਲ ਸਿਆਣੇ ਹਨ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਪਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਗਏ ਹਨ।

ਝੜ ਝਖੜ ਓਹੜ ਲਹਰੀ ਵਹਨਿ ਲਖੇਸਰੀ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਉ ਆਲਾਇ ਬੇੜੇ ਡੁਬਣਿ ਨਾਹਿ ਭਉ॥

ਪੰਨਾ - 1410

ਦੂਸਰਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਅਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਪਾਉਣਾ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਪੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ

ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ॥ ਪੰਨਾ - 305

ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਯੋਗੀ ਦੀ ਮਦਦ ਬਗੈਰ ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਲਈ ਇਕ ਕਦਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਰਸਤਾ ਉਹ ਚੁਣਦੇ ਸਨ ਉਹ ਅਨੇਕ ਖਤਰਿਆਂ ਭਰਪੂਰ ਸੀ, ਉਥੋਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਲੰਘਣਾ ਹਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੀਬਰ ਲਗਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਪੂਰਨ ਯੋਗੀ ਦੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਦਾ ਅਤੇ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਜਾਣ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਪੁਛਦਾ। ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਖੁਰਾਕ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਨਿਯਮਬਧ ਕਰ ਦਿਆਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਗਿਰਾਵਟਾਂ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਮਨ ਅਤੇ ਕਰਮ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਦਿਆਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜਾਂਚ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਬਕ ਦਿਆਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਨਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੁਖਮਨਾ ਉਹ ਨਾੜੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੁਆਸ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਕਈ ਮਹਾਤਮਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਠਨ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਕਰਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਸਤੀ, ਧੋਤੀ, ਨੇਤੀ, ਨਿਉਲੀ, ਤ੍ਰਾਕਟ, ਕਪਾਲਭਾਤੀ, ਧੌਂਕਣੀ ਆਦਿ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅੰਦਰ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਥੋਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਨ, ਰੌਲਾ ਗੌਲਾ, ਕੋਈ ਆਵਾਜਾਈ ਨਾ ਹੋਵੇ; ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਆਰਾਮ, ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸੈਰ ਵਗੈਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜਿਥੇ ਹੋ ਸਕੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਸੀ ਹੀ ਕਸਰਤ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਵਾਨ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਖਾੜੇ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕਰਕੇ ਸਿਖਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਚੱਜੀ ਅਤੇ ਬਹਾਦਰਾਂ ਵਾਲੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਹਰ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਪੂਰੇ ਉਸਤਾਦ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਉਹ ਦਾਓ ਪੇਚ ਨਹੀਂ ਸਿਖ ਸਕਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਸ਼ਤਰ ਵਿਦਿਆ ਸਿਖਣ ਲਈ ਉਸਤਾਦ ਪਹਿਲਾਂ ਲਕੜੀ ਦੇ ਗਤਕਿਆਂ ਤੇ ਫਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪੈਂਤਰੇ ਬਦਲਣ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਵਾਰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੁਸਤੀ ਧਾਰ ਕੇ ਬਚਣ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਰਖਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਪੁੰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਕ ਉਹ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਦੇਖ ਲਓ ਉਸ ਲਈ ਸਿਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਸੋ ਇੜਾ, ਪਿੰਗਲਾ ਤੇ ਸੁਖਮਨਾ ਤਿੰਨ ਨਾੜੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ ਇਹ ਪੂਰੀ ਜੁਗਤ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਸੁਰ ਸਰੁ ਸੋਸਿ ਲੈ ਸੋਮ ਸਰੁ ਪੋਖਿ ਲੈ

ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਮਰਤੁ ਸੁ ਸਨਬੰਧੁ ਕੀਜੈ॥

ਮੀਨ ਕੀ ਚਪਲ ਸਿਉ ਜੁਗਤਿ ਮਨੁ ਰਾਖੀਐ

ਉਡੈ ਨਹ ਹੰਸੁ ਨਹ ਕੰਧੁ ਛੀਜੈ॥

ਪੰਨਾ - 991

ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿਤਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਬੇਅੰਤ ਜੁਗਤਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਤੋਂ ਅਵਾਰਾ, ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਫੜਿਆਂ ਫੜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਰੋਕਿਆ ਰੁਕਦਾ ਹੈ।

ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਦੀ ਇੜਾ ਨਾੜੀ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਤਮੇ ਗੁਣੀ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਇੜਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਚਾੜ੍ਹਨੇ ਹਨ। ਚੰਦਰਮਾ ਦੀ ਪਿੰਗਲਾ ਨਾੜੀ ਸਤੋ ਗੁਣੀ ਸੁਭਾਵ ਤਕੜਾ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਇਕ ਨਿਅੰਤਰਣ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾ ਨੂੰ ਸੁਖਮਨਾ ਵਿਚ ਟਿਕਾਣਾ ਦੇ, ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਵਾਲੀ ਚਪਲ ਚੰਚਲਤਾ ਵਾਲੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਂਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਸ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਉਲਟਿ ਪਵਨ ਮਨ ਮੀਨ ਕੀ ਚਪਲ ਗਤਿ
ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਚੇ ਪਰਮ ਪਦ ਪਾਏ ਹੈ॥
ਸੁਰ ਸਰ ਸੋਖਿ, ਪੋਖਿ ਸੋਮ ਸਰ ਪੂਰਨ ਕੈ,
ਬੰਧਨ ਦੈ ਮ੍ਰਿਤ ਸਰ ਅਪਿਅ ਪੀਆਏ ਹੈ॥
ਅਜਰਹਿ ਜਾਰਿ, ਮਾਰਿ ਅਮਰਹਿ ਭ੍ਰਾਤਿ ਛਾਡਿ,
ਅਸਥਿਰ ਕੰਧ ਹੰਸ ਅਨਤ ਨ ਧਾਏ ਹੈ॥
ਆਦੈ ਆਦਿ ਨਾਦੈ ਨਾਦਿ ਸਲਿਲੈ ਸਲਿਲ ਮਿਲਿ,
ਬ੍ਰਹਮੈ ਬ੍ਰਹਮ ਮਿਲਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਏ ਹੈ॥੧੬॥**

ਕਬਿੱਤ ਸਵਯੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਸ਼੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਵਲ ਉਲਟਾ ਕੇ ਭਾਵ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਪਵਨ ਵਰਗੇ ਚੰਚਲ ਮਨ ਨੂੰ, ਮੱਛੀ ਦੀ ਚੰਚਲ ਤਿੱਖੀ ਚਾਲ ਵਾਂਗ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਪਰਚਾ ਪਾਉਣ ਕਰਕੇ ਪਰਮ ਪਦ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ਸੱਜੀ ਸੁਰ (ਇੜਾ) ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਅਤੇ ਖੱਬੀ ਸੁਰ (ਪਿੰਗਲਾ) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ (ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ ਵਿਚ) ਪੂਰਨ ਕਰਕੇ, ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤ ਸਰ (ਸੁਖਮਨਾ) ਦੇ ਘਾਟ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕਾਈਏ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਦੇ ਗਟਾਕ ਪੀਵੀਦੇ ਹਨ। ਕਦੀ ਨਾ ਮੁਕਣ ਵਾਲੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ, ਨਾ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਅਤੇ ਭਰਮ ਭ੍ਰਾਂਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਮਨ ਦਾ ਬਹਿਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਦੌੜਦਾ। ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਤੱਤ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਵਾਂਗ, ਵਾਯੂ ਦਾ ਵਾਯੂ ਵਿਚ ਅਤੇਜਲ ਦਾ ਤੱਤ ਜਲ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਣ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਦੇ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਕੇ ਮਿਲ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਹਿਜ ਸੁਖ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਵਿਚਾਰਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋ 'ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਦਸਮ ਦੁਆਰ' ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ ਕਿ 'ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤਿ ਅਭਿਆਸੀ ਗੁਰਮਖ ਜਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਜਦੋਂ ਨਾਭਿ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਠਹਿਰਾਉ-ਸਹਿਜਾਉ ਵਿਚ ਸੁਖ ਲੀਣੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਦ ਇਕ ਦਮ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕੋ ਮੀਨ-ਛੜੱਪੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਣ, ਸੁਰਤਿ, ਪਵਨ ਸੰਜੁਗਤ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਖੇ ਜਾ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਨਾਭੀ

ਵਿਚੋਂ ਜੋਤਿ ਰਸ ਠਹਿਰੀ ਪਵਨ ਇਕੋ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ-ਹਿਲੋਰੇ ਹਿਜਕੋਰੇ ਨਾਲ ਉਲਟ ਕੇ ਮੀਨ ਨਿਆਈਂ ਪੁਠੀਆਂ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਖੇ ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਰਮ ਪਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਏ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰ-ਮੰਤਰ ਨਾਲ ਪਰਚਾ ਪਾਉਣ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਫੇਰ ਤਾਂ ਸੂਰਸਰ ਸੋਮਸਰ ਇੜਾ ਪਿੰਗਲਾ ਸੁਖਮਨਾ ਸਾਰੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਹੀ ਰਸ ਜੋਤਿ ਭਰਪੂਰ ਲੀਣੀਆਂ ਹੋ ਕੇ ਤੇਜਸਵੀ ਚਾਨਣੇ ਨਾਲ ਜਗਮਗਾ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੋਮਸਰ ਲਬਾਲਬ ਹੋ ਕੇ ਮ੍ਰਿਤ ਸਰ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਗਟਾਕ ਰਸਾਂ ਦਾ ਅਹਿਨਿਸੀ ਅਮਿਉ ਪੀਅਣ ਆਇ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਦਿ ਨਾਲ ਆਦਿ ਅਰ ਨਾਦ ਨਾਲ ਨਾਦ ਮਿਲ ਕੇ, ਜਲ ਨਾਲ ਜਲ ਮਿਲਣ ਵਾਂਗ ਉਤਿ ਪੋਤਿ ਇਕ ਜੋਤਿ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸਹਿਜ ਸਮਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਰਸਤਾ ਦਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਹੱਠ ਯੋਗ ਦੇ ਸੰਕਟ ਭਰੇ ਝਮੇਲੇ ਵਿਚ ਪੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਜਿਵੇਂ ਮੀਨ ਤ੍ਰਿਵੇਣੀ ਵਿਖੇ ਉਲਟ ਪਵਨ ਡੁਬਕ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਸੁਖੈਨ ਹੀ ਤ੍ਰਿਵੇਣੀ ਦੇ ਆਰ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਬਦ-ਸੁਰਤਿ ਅਭਿਆਸੀ ਜਨ ਟੁਕ-ਦਮ ਕਰਾਰੀਆਂ, ਉਲਟ ਪਵਨ ਨਾਭ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀਆਂ ਸਹਜ ਸੁਖੈਨ ਹੀ ਉਲੰਘ ਕੇ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਜਾਇ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮੀ ਹੱਠ ਯੋਗ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਖੁਲ੍ਹਣ ਦੀ ਕਸ਼ਟ-ਕਿਰਿਆ ਕਰਨੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਸੁਰ ਸਰੁ ਸੋਸਿ ਲੈ ਸੋਮ ਸਰੁ ਪੋਖਿ ਲੈ
ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਮਰਤੁ ਸੁ ਸਨਬੰਧੁ ਕੀਜੈ॥
ਮੀਨ ਕੀ ਚਪਲ ਸਿਉ ਜੁਗਤਿ ਮਨੁ ਰਾਖੀਐ
ਉਡੈ ਨਹ ਹੰਸੁ ਨਹ ਕੰਧੁ ਛੀਜੈ॥
ਮੁੜੇ ਕਾਇਚੇ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾ॥
ਨਹ ਚੀਨਿਆ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ਬੈਰਾਗੀ॥
ਅਜਰ ਗੁਰੁ ਜਾਰਿ ਲੈ ਅਮਰ ਗੁਰੁ ਮਾਰਿ ਲੈ
ਭ੍ਰਾਤਿ ਤਜਿ ਛੋਡਿ ਤਉ ਅਪਿਉ ਪੀਜੈ॥
ਮੀਨ ਕੀ ਚਪਲ ਸਿਉ ਜੁਗਤਿ ਮਨੁ ਰਾਖੀਐ
ਉਡੈ ਨਹ ਹੰਸੁ ਨਹ ਕੰਧੁ ਛੀਜੈ॥
ਭਣਤਿ ਨਾਨਕੁ ਜਨੋ ਰਵੈ ਜੇ ਹਰਿ
ਮਨੋ ਮਨ ਪਵਨ ਸਿਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜੈ॥
ਮੀਨ ਕੀ ਚਪਲ ਸਿਉ ਜੁਗਤਿ ਮਨੁ ਰਾਖੀਐ
ਉਡੈ ਨਹ ਹੰਸੁ ਨਹ ਕੰਧੁ ਛੀਜੈ॥** ਪੰਨਾ - 991

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਜਨੋ! ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਝਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਸ਼੍ਰੀਆਂ ਸ਼੍ਰੀਆਂ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੋਇਆ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਪੂਰੇ ਯੋਗੀ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਛੋਟੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਫੇਰ ਲੰਮੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਾ ਕੇ, ਪ੍ਰਾਣ ਵਾਯੂ ਅਤੇ ਅਪਾਨ ਵਾਯੂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਦਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਐਨੀ ਗਰਮੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ

ਨਾ ਸੰਭਾਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਬਦਾਮ, ਸ਼ਰਦਾਈਆਂ, ਮੱਖਣ ਵਗੈਰਾ ਨਾ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਦਿਮਾਗ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਅੱਧਾ ਝੱਲਾ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਰਸਤਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਤਰਨਾਕ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੁਜੰਗਾ ਨਾੜੀ ਜੋ ਗੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸਿਰੇ ਉਪਰ ਢਾਈ ਵਲ ਪਾ ਕੇ ਸੁਖਮਨਾ ਦਾ ਮੂੰਹ ਰੋਕੀ ਬੈਠੀ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਮੂੰਹ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਮੂਲ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਸੁਖਮਨਾ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੂਲ ਚੱਕਰ ਦਾ ਬੰਧ ਬੇਧ ਕੇ ਮੂਲ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਯੋਗੀ ਗੁਰੂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਣੀਪੂਰਕ ਚੱਕਰ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਬਾਰੇ ਦਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤੇ ਬਾਰੇ ਦਸਦਾ ਹੈ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਪੱਤੀਆਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵਾਧਿਸ਼ਠਾਨ, ਮਣੀਪੂਰਕ, ਅਨਾਹਦ, ਵਿਸ਼ੁੱਧ ਚੱਕਰ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਗਰਮੀ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ ਜਿਥੇ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਨੱਕ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ ਉਸ ਥਾਂ ਤਕ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਦਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਥੋਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਨੂੰ ਵੇਧ ਕੇ ਸਹੰਸਰਾਰ ਦਲ ਕਮਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਯੋਗੀ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਨਾ ਅਪਣਾਉਣ ਕਰਕੇ ਸਹੰਸਰਾਰ ਦਲ ਕਮਲ ਦੀਆਂ ਬਿਭੂਤੀਆਂ ਵਿਚ ਐਸੇ ਮਸਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅੱਗੇ ਚਲਣ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈਂਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ। ਕੋਈ ਇਕ ਅਧ ਯੋਗੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਲਗਨ ਲਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਅੰਦਰਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਐਨੀ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੀ ਜੇਲ੍ਹ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਨਾਂਗਾ ਸਾਧੂ ਮਿਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਚੇਲਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੈਰ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਨਾਲ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਜਿਥੇ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਉਥੇ ਹੀ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮ ਆਇਆ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਅਮੀਰ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਸਮੇਤ ਘੁੰਮ ਆਇਆ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਸਾਨੂੰ ਨਾ ਦੇਖਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ 10-10 ਮੰਜ਼ਲੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਤੇ ਇਕ ਲਾਂਘ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਾ ਲਿਆ ਕਰੇ ਇਹ ਬਿਭੂਤੀਆਂ ਸਨ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਵੀ ਜੋ ਸਾਧਕ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਲਫਾ ਪੀਂਦੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ -

ਮੈ ਜਾਨਿਆ ਵਡ ਹੰਸੂ ਹੈ ਤਾ ਮੈ ਕੀਆ ਸੰਗੁ॥

ਜੇ ਜਾਣਾ ਬਗੁ ਬਪੁੜਾ ਤ ਜਨਮਿ ਨ ਦੇਦੀ ਅੰਗੁ॥

ਪੰਨਾ - 585

ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਗਏ।

ਅੱਜ ਦੇ ਜੋ ਕਥਾਕਾਰ ਹਨ ਉਹ ਸਿਰਫ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਅਗਰ-ਮਗਰ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੇਲਾ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਗਹਿਰੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਗਹਿਰਾਈਆਂ, ਸਚਾਈਆਂ ਤੋਂ 100% ਅੰਨ੍ਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਸੁਖੈਨ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਅਨੁਭਵ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਨੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ, ਵਾਰਤਾਵਾਂ ਰੋਲੇ-ਗੋਲੇ ਵਿਚ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਰੋਲ ਦਿਤਾ। ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਗਨ ਹੈ, ਖੋਜ ਹੈ, ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਐਸਾ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਾ ਮਿਲੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਵੇ। ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ -

ਹਉ ਮਨੁ ਅਰਪੀ ਸਭੁ ਤਨੁ ਅਰਪੀ

ਅਰਪੀ ਸਭਿ ਦੇਸਾ॥

ਹਉ ਸਿਰੁ ਅਰਪੀ ਤਿਸੁ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਦੇਇ ਸਦੇਸਾ॥

ਅਰਪਿਆ ਤ ਸੀਸੁ ਸੁਥਾਨਿ ਗੁਰ ਪਹਿ

ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਖਾਇਆ॥

ਖਿਨ ਮਾਹਿ ਸਗਲਾ ਦੁਖੁ ਮਿਟਿਆ

ਮਨਹੁ ਚਿੰਦਿਆ ਪਾਇਆ॥

ਪੰਨਾ - 247

ਸੋ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਕੋਈ ਜਨ ਸਾਧਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ ਦੇਵੇ। ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਜੋ ਮਾਰਗ ਹੈ ਉਹ ਸੁਖੈਨ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਵਿਧੀ ਹੈ ਉਹ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੂਲਮੰਤਰ ਲੈਣਾ। ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਮੰਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਮੰਤਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਮਦਦ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖਾਲੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਕਮਾਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਜੇ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਜੁਗਤ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਹਾਸਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵਿਦਿਆਵਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਸਤਾਦਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਧਿਆਤਮ ਵਿਦਿਆ ਜੋ ਕਿਸੇ ਕਿਤਾਬ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ। ਸਿਰਫ ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਤਾਰੂ ਵੀ ਹੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਛ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਪਰਾਂ ਦੇ ਖਤਰੇ ਆਪ ਦੇਖੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਮੋਟੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸੂਾਸ-ਸੂਾਸ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਈ ਵੀ ਜੁਗਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਐਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧਕ ਆਪੇ ਹੀ ਸੁਣੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹ

ਕੇ ਜੁਗਤੀਆਂ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਹ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਗਦੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਹਨ ਪਰ ਵਿਚ ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਸਦਾਇਕ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਰਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਦਸਿਆ ਹੈ -

*ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ ਜਿਸੁ ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹਨਾ॥*

ਪੰਨਾ - 642

ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਅੱਜ ਹੋਰ ਵੀ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਸੀ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਸੋ ਸ. ਬਲਵੇਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਇਥੇ ਹੀ ਗੱਲ ਛੱਡ ਕੇ ਭਾਈ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਯੂਥਾ ਸਿਟੀ ਵਿਚ ਸੀ ਜਿਥੇ ਪੰਥ ਦੇ ਜਾਣੇ ਪਛਾਣੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੇਵਕ ਸ. ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੈਂਸ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਘਰ ਹੋਵੇ ਜਿਹੜਾ ਨਾ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ। ਰਸਤੇ ਵਿਚੋਂ ਸਾਈਕਰੋਮੈਂਟ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਉਘਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਉਥੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ਉਥੇ ਮੈਂ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਾਂ ਦਿਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਭਾਈ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਭਣਵੀਏ ਉਥੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਤਰਨਾਕ ਹਾਲਤ ਸੀ, ਉਹ ਕੌਮਾ (ਬੇਹੋਸ਼ੀ) ਵਿਚ ਸਨ, ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਮੈਂ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਗਿਆ।

ਅੱਜ 17 ਮਾਰਚ ਸੀ, ਕਲੂ ਦਾ ਜੋ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੀ ਉਹ Freemount ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਸ਼ਰਧਾ ਬਾਰੇ ਦਸਿਆ ਸੀ। ਅੱਜ ਯੂਥਾ ਸਿਟੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਟਰਲੋਕ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਸੈਕਰੋਮੈਂਟ ਤੋਂ ਚਲ ਕੇ ਸ. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਦੀ ਭਤੀਜੀ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਿਆ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਲੰਮਾ ਸਫਰ ਕੱਟ ਕੇ ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਯੂਥਾ ਸਿਟੀ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਥੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤਾਂ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਚਲੇ ਗਏ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਹਣਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਥੇ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਬੜੇ ਹੀ ਸੂਝ ਵਾਲੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਾਂ ਲੈਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਸਾਡਾ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਲਾਟ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਦਾਮਾਂ ਦੇ ਬਾਗ ਹੀ ਬਾਗ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ, ਲੰਮੇ ਪੈਂਡੇ ਬਦਾਮਾਂ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਗਏ। ਆਪਣੇ ਪੰਜਾਬ ਵਾਂਗੂੰ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਬਾਗ ਨਹੀਂ ਉਥੇ ਹੁੰਦੇ, ਸ. ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅੰਗੂਰਾ ਦਾ ਬਾਗ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ 8 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਭੂਮੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਬਾਗੀਆਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਇਕ ਪਾਸੇ ਨੂੰ, ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਇਕ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਸਨ। ਉਹ ਦਾਖਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਾਖਾਂ ਦੇ

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੜੇ ਮਿਲਣਹਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ। ਇਥੇ ਯੂਥਾ ਸਿਟੀ ਵਿਚੋਂ ਸ. ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਫਾਰਮਰ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ ਆਏ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਬਾਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਮੈਂ ਭਾਈ ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਚਰਨ ਪਾਏ, ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਕਿਉਂਕਿ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ ਸਨ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਟੈਲੀਫੋਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸੰਪਰਕ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੇ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇਖੀ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਚੱਜਾ ਜਵਾਨ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਸਦ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਕੁਛ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਨੇੜੇ ਹੀ ਡੈਮ ਹੈ, ਐਨੀ ਬਾਰਸ਼ ਹੋਈ ਕਿ ਡੈਮ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਉਸਦੇ ਕੱਚੇ ਕੰਢੇ ਉਛਲ ਗਏ ਅਤੇ ਦੱਸ-ਦੱਸ ਫੁਟ ਪਾਣੀ ਆ ਗਿਆ। ਘਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ, ਟਰੈਕਟਰ ਰੋੜ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਉਥੇ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਬਚੇ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡਾ ਜੱਥਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਥੇਦਾਰ, ਭਾਈ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਨ। ਇਥੇ ਮੈਂ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਦੀ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਕਰਕੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ। ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਇਥੇ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ, ਸੇਵਾ ਬਾਰੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਮੇਵਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਦਸਿਆ। ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਸ. ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ, ਸੇਵਾ ਬਾਰੇ ਬੋਲਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਵਿਚੋਂ ਐਉਂ ਲਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ।

10 ਵਜੇ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ ਉਥੋਂ ਟਰਲੋਕ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਦੀ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਸਾਢੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਵਜੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ, ਸ. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਅਣਥੱਕ ਸੇਵਕ ਸੀ, ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਕਾਰ ਚਲਾਉਣ ਲੱਗੇ ਸਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਸਾਢੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਜਾ ਕੇ ਘਰ ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ।

ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੋਨੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਮੈਡੀਕਲ ਚੈਕਅਪ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੇ ਕਲੀਨਿਕ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਗਏ। ਉਹ Heart ਦੇ specialist ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੌ-ਦੱਸ ਦਵਾਈਆਂ ਲਿਆਂਦੀਆਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਦਵਾਈਆਂ ਖਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ side effect ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਰਸ਼ਪਾਲ ਮਲਹੋਤਰਾ ਜੀ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਵੀ ਅਣਥੱਕ ਬੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਘਾਟਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਤਾਂ ਕੁਝ ਖਾਂਦਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਸੰਗਦੇ ਦੂਜੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੁਛ ਛਕ ਲਓ, ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਖ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ McDonald ਹੋਟਲ ਆ ਜਾਣਾ ਉਥੇ ਅਸੀਂ ਇਕ-ਇਕ ਕੱਪ ਕੋਫੀ ਪੀ ਲੈਣੀ ਅਤੇ ਸ. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 64 ਤੇ)

ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ

ਦਮਾਂ

1. ਇਕ ਕੋਰਾ ਘੜਾ (ਜੋ ਖੁਰਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ) ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ 4 ਸੇਰ ਸੱਜੀ ਕੁੱਟ ਕੇ ਪਾ ਦੇਵੋ, ਫੇਰ ਉਸ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਤਕ ਮੂਲੀਆਂ ਕੁਤਰ ਕੇ ਪਾ ਦੇਵੋ ਤੇ ਪਾਣੀ ਭੀ ਪਾ ਦੇਵੋ। ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਤੋਲ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦੇਵੋ। ਕੁਛ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਿੱਟਾ ਖਾਰ ਨਿਕਲੇਗਾ, ਉਸਨੂੰ ਲਾਹ ਕੇ ਬਰੀਕ ਕਰ ਲਵੋ। ਸਵੇਰੇ ਸੁੱਚੇ ਮੂੰਹ ਇਕ ਮਾਸਾ ਕੜਾਹ ਵਿਚ ਦੇਵੋ।

2. ਮੋਰ ਦੇ ਫੰਘ ਸਾੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਕਰ ਲਵੋ। 1 ਰੱਤੀ ਪਾਨ ਵਿਚ ਦੇਵੋ। ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਦਮੇ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਆਵੇਗਾ।

3. ਐਸੀ ਗਊ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਬੱਚਾ ਦੇਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦੁਧ ਤਾਜ਼ਾ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਪਿਲਾ ਦੇਵੋ, ਬਸ ਇਕ ਹੀ ਵਾਰ ਨਾਲ ਆਰਾਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

4. ਏਲੂਆ ਬਰੀਕ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਰੱਤੀ-ਰੱਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਲਵੋ। ਇਕ ਗੋਲੀ ਸਵੇਰੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਦੇਵੋ।

5. ਜ਼ਰਾਵੰਦ ਬਰੀਕ ਕਰਕੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਗੋਕਾ ਘਿਉ ਪਾ ਕੇ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਮਾਸੇ ਦੀਆਂ ਟਿਕੀਆਂ ਬਣਾ ਲਵੋ। ਲੋੜ ਵੇਲੇ ਇਕ ਟਿਕ ਅੱਗ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁੰਘ ਲਵੋ।

ਨਮੋਨੀਆ

1. ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ 5 ਤੋਲੇ, ਵਾਵੜਿੰਗ 5 ਤੋਲੇ ਬਰੀਕ ਕਰ ਲਵੋ। ਛੇ ਮਾਸੇ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਦੇਵੋ।

2. ਐਮ.ਬੀ. 693 ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇਵੋ।

3. ਕੁਸ਼ਤਾ ਬਾਰਾਂ ਸਿੰਗਾ 1 ਰੱਤੀ ਸ਼ਹਿਦ ਨਾਲ ਦੇਵੋ।

4. ਅਲਸੀ 6 ਮਾਸੇ ਪਾਣੀ 2 ਛਟਾਕ ਵਿਚ ਉਬਾਲ ਕੇ ਪੁਣ ਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਜਾਂ ਖੰਡ ਪਾ ਕੇ ਪਿਲਾਵੋ।

5. ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਤੇਲ 6 ਮਾਸੇ, ਕਾਫੂਰਤ ਟਿਕੀਆਂ, ਤੇਲ ਤਾਰਪੀਨ 6 ਮਾਸੇ, ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਲਵੋ। ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ।

ਸਿੱਲ

1. ਕਰਿਆਜ਼ੋਟ, ਤੇਲ ਸੰਦਲ, ਯੂਕਲ-ਪਟਿਸ ਆਇਲ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਦੋ ਬੂੰਦਾਂ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਚਿਟਾਵੋ।

2. ਮੱਛੀ ਦਾ ਤੇਲ 1 ਤੋਲਾ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿਲਾਵੋ।

3. ਸੁਰੰਜਾਂ 1 ਸੇਰ, ਫਟਕੜੀ ਅੱਧ ਸੇਰ, ਦੁੱਧ ਪੱਥਰੀ ਅੱਧ ਸੇਰ। ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਟ ਕੇ ਟਿੱਕੀ

ਬਣਾ ਲਵੋ ਤੇ ਕੁੱਜੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਕੱਪੜ ਮਿੱਟੀ ਕਰਕੇ ਗਜਪੁਟ ਦੀ ਅੱਗ ਦੇ ਲਵੋ। 1 ਤੋਂ 3 ਮਾਸੇ ਤਕ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਚਟਾਵੋ।

4. ਖਰੋਂਟੀ, ਅਸਗੰਧ ਨਾਗੌਰੀ, ਗੁਲ ਬਹਾਰੀ ਦੇ ਫੁਲ, ਸਿਤਾਵਰ, ਸਾਂਠੀ (ਇਟ ਸਿਟ) ਹਰ ਚੀਜ਼ ਇਕ ਇਕ ਤੋਲਾ ਬਰੀਕ ਕਰ ਲਵੋ। 6 ਮਾਸੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੇਵੋ।

ਦਿਲ ਧੜਕਣਾ

1. ਹਰੀ ਸੌਗੀ 40 ਦਾਣੇ ਤੇ ਕੇਸਰ 1 ਮਾਸਾ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਅਰਕ ਗੁਲਾਬ 5 ਤੋਲੇ ਵਿਚ ਭਿਉਂ ਚਿਉਂ ਤੇ ਕੇਸਰ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦੇਵੋ। ਸਵੇਰੇ ਇਕ-ਇਕ ਦਾਣਾ ਸੂਈ ਨਾਲ ਚੁਕ ਚੁਕ ਖਾਵੋ ਤੇ ਅਰਕ ਗੁਲਾਬ ਪੀ ਲਵੋ।

2. ਕਹੂ ਦੀ ਲੱਕੜੀ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਬਰੀਕ ਕਰ ਲਵੋ। ਰੋਜ਼ 1 ਤੋਲਾ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਵਰਤੋ।

3. ਹਰੀ ਹਰੜ ਵਿਚ, ਰਾਸਨਾਂ ਮਘਾਂ, ਸੁੰਢ, ਕਚੂਰ, ਪੋਖਰ ਮੂਲ, ਹਰ ਇਕ ਇਕ ਤੋਲਾ ਲੈ ਕੇ ਬਰੀਕ ਕਰ ਲਵੋ। ਹਰ ਰੋਜ਼ 3 ਮਾਸੇ ਪਾਣੀ ਜਾਂ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਦੇਵੋ, ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਤੇ ਪਿੱਠ ਦੇ ਦਰਦ ਲਈ ਅਕਸੀਰ ਹੈ।

ਤਵਾਸ਼ੀਰ 1 ਮਾਸਾ ਜ਼ਹਿਰ ਮੋਹਰਾ 1 ਮਾਸਾ ਬਰੀਕ ਪੀਹ ਕੇ ਸ਼ਰਬਤ ਅਨਾਰ ਮਿੱਠੇ ਦੋ ਤੋਲੇ ਨਾਲ ਦੇਵੋ।

ਦਿਲ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ

1. ਸੁੱਚੇ ਸਿੱਪ (ਸਾੜੇ ਹੋਏ) 3 ਮਾਸੇ, ਤਵਾਸ਼ੀਰ 3 ਮਾਸੇ, ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਵਰਕ 3, ਮਿਸਰੀ 6 ਮਾਸੇ ਬਰੀਕ ਪੀਹ ਕੇ ਬਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਦੇਵੋ।

2. ਹਦਵਾਣਿਆਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀਆਂ ਗਿਰੀਆਂ 6 ਮਾਸੇ ਘੋਟ ਕੇ ਮਿਸਰੀ ਪਾ ਕੇ ਪਿਲਾਵੋ। ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਦੇਵੋ। ਦਿਲ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਿਲ ਧੜਕਣਾ ਆਦਿ ਲਈ ਅਕਸੀਰ ਹੈ।

ਦਰਦ ਮੋਹਦਾ

1. ਕਾਲਾ ਲੂਣ, ਗੋਲ ਮਿਰਚ, ਨੁਸ਼ਾਦਰ, ਸੁਹਾਗਾ ਹਰ ਇਕ ਇਕ ਤੋਲਾ ਬਰੀਕ ਪੀਹ ਲਵੋ। ਲੋੜ ਵੇਲੇ ਇਕ ਚੁਟਕੀ ਦੇਵੋ।

2. ਹਿੰਗ (ਘਿਉ ਵਿਚ ਭੁੰਨੀ ਹੋਈ) 1 ਤੋਲਾ, ਛਿਲਕਾ ਹਰੜ, ਸੁੰਢ, ਮਘਾਂ, ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਵਲ ਅਜਵੈਣ, ਚਿੱਟਾ ਜ਼ੀਰਾ, ਲੂਣ ਹਰ ਇਕ ਇਕ ਤੋਲਾ ਬਰੀਕ ਪੀਹ ਲਵੋ। ਲੋੜ ਵੇਲੇ 3 ਤੋਂ 6 ਮਾਸੇ ਤਕ ਦੇਵੋ।

3. ਅਤਰ ਗੁਲਾਬ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ।

□ □ □ □ □ □

(ਪੰਨਾ 62 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਮਲਹੋਤਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਸਤੇ ਇਕ-ਇਕ ਪੈਕਟ ਤਲੇ ਹੋਏ ਆਲੂਆਂ ਦਾ ਲੈ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਾਂ। ਵੈਸੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਦਾਮਾਂ ਵਗੈਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਾਫੀ ਦੇ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਲੰਮਾ ਸਫਰ ਕਟਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਖਾਂਦੇ ਪੀਂਦੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਿ ਨੀਂਦ ਵੀ ਨਾ ਆਵੇ। ਮੇਰਾ ਵੀ ਹੱਠ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਰੋਜ਼ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਐਉਂ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਰੋਜ਼ ਮੋਹਾਲੀ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵਾਂ। 400 ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਉਹ ਕਾਰਾਂ ਸਫਰ ਕਟਦੀਆਂ ਸਨ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉਥੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਉਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਾਉਣ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਫੀ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਗੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਇਕ ਸਾਰ ਹੀ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਖੰਡਪਾਠ ਲਈ ਟੈਲੀਫੋਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮਲਹੋਤਰਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਬਾਦਲ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਸ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਕੋਰੀਅਰ ਰਾਹੀਂ ਟਰਲੋਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਰਸ਼ਪਾਲ ਮਲਹੋਤਰਾ ਜੀ ਨੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਤੇ ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਦਸ ਦਿਤੀ ਸੀ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਸਿਹਤਯਾਬੀ ਲਈ ਸੰਪਟ ਪਾਠ ਕਰਾ ਕੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਉਸ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ।

□ □ □ □ □ □ □

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

- ਐਤਵਾਰ - ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 12.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਦ
ਦੁਪਹਿਰ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ - 1, 8, 15, 22 ਨਵੰਬਰ ਕੋਠੀ
ਨੰ: 781, 3ਬੀ1 ਮੋਹਾਲੀ।
- ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 4 ਨਵੰਬਰ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ,
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
- ਸੰਗਰਾਂਦ - 16 ਨਵੰਬਰ, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ,
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
- (ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)
- ਮੱਸਿਆ - 19 ਨਵੰਬਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ
ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਬਨੂੜ (ਰਾਜਪੁਰਾ) ਪਟਿਆਲਾ (ਸਮਾਂ -
ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 3.30 ਤੱਕ)
- ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼,
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦਿਨ ਦੇ 11.00 ਵਜੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।